

ΑΒ

10Α

ΘΕΡΜΑΪΣ

ΗΤΟΙ .

ΠΕΡΙ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ.

ΔΙΗΡΗΜΕΝΗ ΕΙΣ ΜΕΡΗ ΔΥΟ,

ΙΣΤΟΡΙΚΟΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΝ ΚΑΙ ΛΕΞΙΟΛΟΓΙΚΟΝ

ΥΠΟ

ΜΙΧΑΗΛ Χ. ΙΩΑΝΝΟΥ.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΟΥ «ΜΕΛΛΟΝΤΟΣ».

(Κατὰ τὴν ὁδὸν Θεσσαίας, ἀριθ. 12).

1879

3087

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

46

ΘΕΡΜΑΪΣ

ΗΤΟΙ

ΠΕΡΙ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ.

ΜΕΡΟΣ Α΄.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ.

ΥΠΟ

ΜΙΧΑΗΛ Χ. ΙΩΑΝΝΟΥ.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΟΥ «ΜΕΛΛΟΝΤΟΣ».

(Κατὰ τὴν ὁδὸν Θησέως, ἀριθ. 12).

1879

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝ

1910

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝ

ΑΘΗΝΑΝ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ.

Τὰ ἀφορώντα τὴν Θεσσαλονίκην ὑπὸ ἔποψιν ἀρχαιολογικὴν, συνέταξα ἐν Βιτωλίαις εὐρισκόμενος, χωρὶς νὰ λάβω ὑπ' ὄψιν τὸν Tafel (Thessalouica). Ὅσαι μνεΐαι γίνονται αὐτοῦ αὐταὶ εἶνε ἀπὸ μνήμης, παραμείνασαι ἐν ἐμοὶ ἐκ τῆς σποραδικῆς αὐτοῦ ἀναγνώσεως ἐν Θεσσαλονίκη. Διὸ οὐδ' αὐτὸς ἀξιῶ ὅτι ἔγραψά τι ὁπωσοῦν ἔχον τὸν τύπον τελείου. Συνήνωσα ἐπὶ τὸ αὐτὸ πάσας τὰς γνώμας ἃς εἶχον ἐπὶ ἀντικειμένων τινῶν ἀφορώντων τὴν Θεσσαλονίκην. Ὅφειλω δὲ νὰ ὁμολογήσω ὅτι πολλὰς ἀνακοινώσεις, ὡς πρὸς τὸ ἀρχαιολογικὸν μέρος, χρεωστῶ εἰς τὴν παρατήρησιν τοῦ φίλου μοι κ. Νικ. Κεχαγιά.

Μετὰ τῶν ἀφορώντων τὴν Θεσσαλονίκην συνέδεσα καὶ τινὰ μακεδονικὰ ἐκ τοῦ προχείρου συντεταγμένα, ὅπως εἴπω τι καὶ περὶ τῆς γενικῆς πατρίδος. Ἄς μὴ ξενίσῃ δὲ τὸν ἀναγνώστην ἡ ποικίλη ὕλη καὶ ὁ χαλαρὸς τρόπος, μεθ' οὗ συνδέονται πρὸς ἄλληλα τὰ γραφόμενα. Διότι τὸ γράφειν περὶ ἐνὸς καὶ μόνου ἀντικειμένου, ἀπαιτεῖ εὐρυτάτας γνώσεις, καὶ σωματικὰς δυνάμεις ἀκμαίας.

Τὸ γλωσσικὸν μέρος εἶνε μετὰ περισσοτέρας ἐπιμονῆς ἐξειργασμένον. Καὶ ἕσα μὲν συγγράμματα ἔλαβον ὑπ' ὄψιν

εἰς τὴν σύνταξιν αὐτοῦ, ἐθεώρησα καλὸν νὰ καταγράψω ἐν
ἰδιαιτέρᾳ σελίδι. Λυπηρὸν δὲ μοὶ εἶνε ὅτι δὲν ἠδυνήθην νὰ
συμβουλευθῶ τὰς εἰς τὸν Φιλίστορα καταχωρισθείσας λέ-
ξεις τοῦ κ. Ι. Πανταζίδου καὶ Μυριανθέως, τὰ ἡπειρωτικὰ
τοῦ κ. Γ. Χασιώτου καὶ τὸ λεξικὸν τοῦ Σοφοκλέους.

Ἐπειδὴ ἐκ τῶν γραφομένων μου καταδεικνύεται ὁ σκο-
πὸς μου, θεωρῶ περιττὸν νὰ εἶπω τι περὶ αὐτοῦ· ἐπικαλοῦ-
μαι μόνον τὴν ἐπειρείκειαν τῶν ἀναγνωστῶν μου.

Ἐν Θεσσαλονίᾳ 25 Σεπτεμβρίου 1879.

Μιχαὴλ Σ. Ἰωάννου.

ΘΕΡΜΑΪΣ

ΗΤΟΙ

ΠΕΡΙ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ.

Α'.

Προϊστορική εποχή τῆς Μακεδονίας.

Ὁ κ. Ὅθων Ἀβελ, ἐν τῇ αὐτοῦ ἱστορίᾳ τῆς Μακεδονίας (α) πειρᾶται νὰ ἀποδείξῃ ὅτι ἡ Μακεδονία ὠνομάσθη ἕνεκα τῶν ὑψηλῶν αὐτῆς ὄρεων· πρὸς τοῦτο ἐπιχειρεῖ ν' ἀποδείξῃ ὅτι Ὀρεστίς καὶ Μακεδονία εἶνε ταυτοσήμανται λέξεις· ἀλλὰ τὸ πιθανὸν εἶνε ὅτι ἡ Μακεδονία ὠνομάσθη ἀπὸ τῶν Μακεδόνων, οἱ δὲ Μακεδόνες ἄδηλον καὶ ἀδιάφορον ἡμῖν πόθεν. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν Ὀρεστίδα αὕτη ὠνομάσθη ὑπὸ τῶν Ὀρεστών, οἵτινες ὑπῆρχον ὡς ἔθνος· ἄπορον δὲ εἶνε πῶς ὁ Ἀβελ δὲν ἔλαβεν ὑπ' ὄψιν ἐν ταῦθα τὴν ἐθνικὴν κατάληξιν τὴν ὁποῖαν ἀλλαχοῦ ὁ ἴδιος παρετήρησεν (β). Συνηθέστατον εἶνε, οἱ κάτοικοι νὰ δίδωσι τὰ ὀνόματα εἰς τὰς χώρας ἢ αἱ χώραι εἰς τοὺς κατοίκους (γ). Τὰ δὲ ἔθνη καθ' ὃν χρόνον μεταναστεύουσι καὶ καταλαμβάνουσι χῶρόν τινα ἔχουσι βεβαίως τὸ ὄνομά των πολὺ πρὶν μεταναστεύωσιν (δ), ἡ δὲ Ὀρεστίς εἶνε μὲν ἴσως ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων ἐδρῶν τῶν Μακεδόνων οὐχὶ ὅμως καὶ ἡ ἀρχικὴ. Ἀλλὰ ὅπως ὑποδείξωμεν τὴν μεταξὺ Ὀρεστίδος καὶ Μακεδονίας σχέσιν δὲν εἶνε

(α) Σελ. 113 τῆς ἑλλ. μεταφρ.

(β) Σελ. 33 σημ. 6 ἡ τρεχέτα κατάληξις ἦν ἐν χρήσει καὶ ἐν Μακεδονίᾳ, Λυγκησταί, Κυρρησταί, Διάσται κτλ. προσθέτω καὶ Ὀρέσται καὶ Πενέσται.

(γ) Οὕτως Ἀχαιοί, Ἀχαΐα, Ἴωνες Ἴωνία, Θεσσαλοὶ, Θεσσαλία, Ἀκαρνανες, Ἀκαρνανία, Εὐρυτᾶνες, Εὐρυτανία, Ἀθαμᾶνες, Ἀθαμανία κ.τ.λ.

(δ) Φρῶξ σημερινὸς ἐλευθέρως. Ἡσύχιος ἐν λέξει Βρίγες· τοῦτο δὲ ἐπιβεβαιούται καὶ ὑπὸ τῶν Φράγκων (ἐλευθέρων).

τάχα ἀρκετὸν νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ἡ Ὁρεστίς ἐκάλειτο ποτὲ Μακεδονία, καὶ ὅτι ἀργότερον μετὰ τὴν ἐπικράτησιν τῶν Ὁρεστών ἀπέβαλε τὸ ὄνομά της ;

Οὕτω λοιπὸν ἡ Μακεδονία ὠνομάσθη ὑπὸ τῶν Μακεδόνων· πόθεν δὲ ὠνομάσθησαν οἱ Μακεδόνες τοῦτο ἐνδιαφέρει μᾶλλον τὴν γλωσσολογίαν ἢ τὴν ἱστορίαν.

Μεταβαίνω εἰς τὴν ἐποχὴν τῆς ἀναμίξεως τῶν Μακεδόνων μετὰ τῶν Δωριέων· αὕτη εἰκάζεται ἐκ δύο χωρίων τοῦ Ἡρόδοτου (α) ὡς καὶ ἐκ τῆς μεγάλης λατρείας τοῦ Ἡρακλέους παρὰ Μακεδόσι καὶ τῆς γενεαλογίας τοῦ βασιλικοῦ οἴκου ἐκ τοῦ Τημένου· κατὰ τὸν Ἡρόδοτον ἀπὸ Δωρικὸν ἔθνος κατῴκει ἐν Πίνδῳ καλούμενον Μακεδνόν. » Ἐξ αὐτῆς ταύτης τῆς ῥήσεως τοῦ Ἡρόδοτου δύναται νὰ προκύψῃ ἡ ἐξῆς ἀπορία· οἱ Δωριεῖς ὅτε συνήκουν τοῖς Μακεδόσι ἦσαν διακεκριμένοι ὡς Δωριεῖς, ἢ ὅτε ἐχωρίσθησαν τῶν Μακεδόνων ἐμορφώθησαν Δωρικῶς ; ἐὰν ἀληθεύῃ τὸ πρῶτον, τότε ἡ περιεδομένη ἐπιρροή τῶν Δωριέων ἐπὶ τοὺς Μακεδόνας δὲν εἶνε ἡ ἀπλὴ συγγένεια· καὶ πραγματικῶς τοσαύτη εἶνε ἡ συγγένεια τῆς γλώσσης καὶ τῶν ἠθῶν, ὥστε προτιμᾶ τις νὰ ἀποδώσῃ ταύτην μᾶλλον εἰς ἀρχικὴν φυλετικὴν συγγένειαν παρὰ εἰς ἐκδώρισιν τῶν Μακεδόνων. « Ὅτι δὲ δὲν ὑπερίσχυεν ἡ Δωρικὴ δύναμις, ἀλλὰ τοῦναντίον ἡ μακεδονικὴ, τοῦτο ἀποδεικνύει αὐτὴ ἡ περίστασις ὅτι οἱ Δωριεῖς ὠνομάσθησαν Μακεδνοί· ἄλλως ὁ Ἡρόδοτος δὲν θὰ μᾶς ἔλεγε πῶς ὠνομάσθησαν ἐν τῷ Πίνδῳ.

Ἐξετάσωμεν ἤδη τί λέγουσιν οἱ Μακεδόνες περὶ ἑαυτῶν. Τρεῖς ἀδελφοί, λέγει ὁ Ἡρόδοτος (β) ἀνεχώρησαν ἐκ τοῦ Ὁρεστικοῦ Ἄργους εἰς τὴν Ἰλλυρίαν ἐκεῖθεν δὲ ἔφθασαν εἰς τὴν Λεβαίαν ὅπου ἐθήτευον παρὰ τῷ βασιλεῖ, ὁ μὲν μεγαλείτερος Γαυώνης βόσκων ἵππους, ὁ δὲ Ἀέροπος βοῦς, ὁ δὲ Περδικκας τὰ μικρότερα κτήνη δηλ. πρόβατα καὶ αἰγας. Θαυμά τι συνέβη παρὰ τῷ μικροτέρῳ τὸ ὁποῖον ὁ βασιλεὺς τῆς Λεβαίας θεωρήσας ὡς κακὸν οἰωνόν, ἀπέδιώξε τοὺς νομεῖς μὴ πληρώσας αὐ-

(α) 1. 56 καὶ 8. 43.

(β) VIII 137.

τούς· ὅτε δὲ αὐτῶν αἰτησάντων τὸν μισθόν, ἔδειξεν αὐτοῖς ὁ βασιλεὺς τὸν ἥλιον, ὁ Περδίκκας ἐξαγαγὼν τὴν μάχαιραν αὐτοῦ περιέγραψε κύκλον εἰς τὸν ἥλιον καὶ ἤρυσάτο ἐξ αὐτοῦ τρεῖς ἐν τῷ κόλπῳ του· ὁ βασιλεὺς κατεδίωξεν αὐτούς, ἐσώθησαν ὅμως τῇ βοήθειᾳ πλημμυρῆσαντος ποταμοῦ καὶ κατέλαβον τὴν Ἑδεσσαν.

Ἐκ τοῦ μύθου τούτου δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν τὰ ἐξῆς· ὅτι οἱ Μακεδόνες ἦσαν νομαδικὸν ἔθνος, ταῦθ' ὅπερ ἀποδεικνύει τὸ ὅτι καὶ ἡ αἰξ εἶνε σύμβολον τοῦ κράτους.

Ὅτι ὑπέστησαν ταπεινωτικὴν δουλείαν ὑπὸ τοὺς βασιλεῖς τῆς Λεβαίας.

Ὅτι ἦσαν διηρημένοι εἰς τρεῖς φυλάς ὧν ἐκάστην ἀντεπροσώπευεν εἰς ἀδελφός.

Ὅτι ἡ μάλλον περιφρονημένη φυλὴ ἦν ἡ τῶν ἰδίως Μακεδόνων ἀντιπροσωπευομένη ὑπὸ τοῦ Περδίκκου τοῦ πρώτου ἱστορικοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας.

Ἡ γνώμη τοῦ Ἄβελ ὅτι διὰ τῶν τριῶν ἀδελφῶν σημαίνονται αἱ τρεῖς δωρικαὶ φυλαὶ (α) εἶνε ἐσφαλμένη· ὁ Γόρτε ἀπέδειξεν ὅτι τὸ περιώνυμον τριαδικὸν σύστημα τῶν Δωριέων εἶνε μηδέν (β). Ἡμεῖς δὲ ἐνταῦθα θέλομεν ἀναφέρει παραδείγματα καθ' ἃ τὸ σύστημα τοῦτο ἦτο μάλλον τῆς ὅλης ἑλληνικῆς φυλῆς γενικῶς λαμβανομένης ἢ μέρους τινὸς τῆς Ἑλλάδος.

Ἐν τῇ νεωτέρᾳ ἑλληνικῇ σώζονται πολλὰ παραμύθια καθ' ἃ ἐκ τριῶν ἀδελφῶν, ὁ νεώτερος ὡς ὁ μάλλον ἠδικημένος λαμβάνει τὴν βασιλείαν ἢ προκόπτει· τοῦτο βεβαίως προέκυψεν ἐκ παραδόσεων γενικῶν καὶ ἐκτεταμένων ἀνὰ τὸν ἑλληνισμόν.

Ἰδιαιτέρως περίεργος εἶνε ἡ ἐξῆς διήγησις τοῦ Lejean περὶ τῶν Μιρδιτῶν. Ὁ πατὴρ λέγει (τοῦ μιρδιτικοῦ ἔθνους, γενικῶς ἐκλαμβανομένου) εἶχε τρεῖς υἱούς· καὶ εἰς μὲν τὸν ἕνα μέλλον νὰ ἀποθάνῃ ἔδωκε μίαν σέλλαν (chala ἄλβ.) εἰς τὸν δεῦτερον ἔν κόσκινον (cheshi ἄλβ.) καὶ εἰς τὸν τρίτον οὐδὲν δούς

(α) Σ. 126.

(β) Ἴδε ἱστρ. πραγματεία Κ. Παπαρρηγοπούλου σελ. 33—34.

εἶπε μόνον «καλὴν ἡμέραν» (mis dit ἀλβ.) (α)· ἐν τούτοις μὲ ὄλην τὴν περιφρόνησιν τοῦ πατρὸς ὁ μικρότερος υἱὸς προώδευσε καὶ ἔγεινεν ὀνομαστός. Ἐκ τούτων βλέπει τις ὅτι τὸ τριαδικὸν σύστημα εἶνε πολὺ πλέον ἐκτεταμένον ἢ ὅσον ἐπιστεύετο, καὶ ὅτι οἱ τρεῖς μακεδονικοὶ ἀδελφοὶ δὲν ὑποδηλοῦσι τὰς τρεῖς δωρικὰς φυλάς, ἀλλὰ τρεῖς μακεδονικάς· πρὸς τούτοις παρατηρεῖ τις ὅτι ὁ ἑλληνικὸς λαὸς εἶχε τὴν τάσιν νὰ πλάττη μύθους, ὧν τὸ ἐπιμύθιον νὰ ᾗ αἱ πρῶτοι ἔσχατοι καὶ οἱ ἔσχατοι πρῶτοι.» Ἡ δὲ ταπεινότης τῶν Μακεδόνων δὲν δηλοῦται μόνον διὰ τοῦ ὅτι ἀντεπροσωπεύοντο ὑπὸ τοῦ μικροτέρου ἀδελφοῦ, ἀλλὰ καὶ διὰ τοῦ ὅτι αὐτὸς ἔβασκε αὐτὰ λεπτὰ τῶν προβάτων.»

Ἡ δυσκολία ἤδη ἔγκειται εἰς τὸ νὰ εὐρωμεν ποίας μακεδονικὰς φυλάς ἀντιπροσωπεύουσιν οἱ τρεῖς ἀδελφοί· ὅτι ὁ Περδικκας ἀντιπροσωπεύει τοὺς ἰδίως Μακεδόνας τοῦτο εἶνε ἀναντίρρητον, διότι οὗτος ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος ἱστορικὸς βασιλεὺς (β) αὐτῶν· ὁ Ἀέροπος πρέπει νὰ ἀντιπροσωπεύῃ τοὺς Λυγκηστὰς ὧν ἐπίσης ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος βασιλεὺς (γ)· τούτων δὲ οὕτως ἐχόντων δὲν μᾶς μένει ἢ νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ὁ Γαυῶνης ἐπιτροπεύει τοὺς Ἐλιμιώτας, οἵτινες μετὰ τῶν Λυγκηστῶν καὶ Μακεδόνων ἀποτελοῦσι τὰς τρεῖς κυρίας μακεδονικὰς φυλάς (δ). Ἰπῆρχον βεβαίως καὶ ἄλλαι μακεδονικαὶ φυλαὶ, ἀλλ' εἴτε διότι ἦσαν ἄσημοι, εἴτε ἐξ ἀγάπης πρὸς τὸν ἀριθμὸν τρία καὶ τὰς προγενεστέρας παραδόσεις, ἔπλασαν ἀντιπροσώπους μόνον τῶν τριῶν ἐπισημοτέρων· τοῦτ' αὐτὸ συνέβη καὶ παρὰ τοῖς Μιρδίταις. Τὰ παραμύθια ἅτινα διεσώθησαν παρ' ἡμῖν ἀποδεικνύουσιν ὅτι παρόμοιαι παραδόσεις ἦσαν κοιναὶ εἰς πολλὰς ἑλληνικὰς φυλάς· καὶ ὅτι τοῦτο δὲν εἶνε ἀπλῆ σύμπτωσις, ἀποδεικνύουσιν ἄλλαι πᾶνάρχαιοι παραδόσεις διασωθεῖσαι ἐν τῷ στόματι τοῦ λαοῦ, ὡς ὁ μῦθος λ. χ. τῆς Ἀλκυόνης (ε).

(α) G. Lejean voyage en Bulgarie ἐν τῷ τέλει.

Tour du monde 1873—74. Τρεῖς φυλαὶ μιρδιτικαὶ οἱ Σέσοι, οἱ Σόλοι καὶ οἱ Μιρδίται, ὧν αἱ δύο ἀλλαχόθεν μοῖ εἶνε ἄγνωστοι.

(β) VIII 139 ἴδε καὶ Διόδωρον.

(γ) Τζέτζη χιλιστ. 6, 936.

(δ) Θουκ. 11. 99 τῶν γὰρ Μακεδόνων εἰσὶ καὶ Λυγκησταὶ καὶ Ἐλιμιώται.

(ε) Ὁ Γκρῶν (ἢ Ἀλκυών) εἶχε ποτὲ ἀδελφόν, τὸν ὁποῖον ἀποβαλὼν μετε-

Τὴν ἀντίθεσιν πρὸς τὴν Λυγκηστίδα καὶ Ἑλίμειαν ἀπετέλε-
 σεν ἤδη ἡ Μακεδονίς, ἥτοι ἡ μεταξὺ Δυδίου καὶ Ἀλιάκμωνος
 χώρα (α). Ἔϊνε δὲ λίαν περίεργον, παρήγορον καὶ ἐνθουσιῶδες,
 ὅτι αὕτη διετήρησε περίπου τὸ ἀρχαῖον ὄνομα. Ὁ Kierpert ἐν
 τοῖς γεωγραφικοῖς αὐτοῦ πίναξι ἐπιτίθησιν ἐν τῇ περιοχῇ ταύτῃ
 τὸ ὄνομα *Καμπάνια*· ἀλλ' ἡ ἐπωνυμία αὕτη, σώζεται μόνον ὡς
 τίτλος τοῦ ἐπισκόπου τοῦ ἐδρεύοντος ἐν τῇ Κολιακίᾳ· τὸ ἀλη-
 θές ὡς γεωγραφικὸν ὄνομα τῆς Μακεδονίας εἶνε *Ρουμ.λοῦκι* ἥτοι
 Ἑλλάς. Τὸ ὄνομα τοῦτο ὑποθέτω ὅτι ἐδόθη πρὸς ἀντίθεσιν τῶν
 περιοικούντων Σλαύων· διότι καὶ σήμερον ἔτι φαίνονται πολλὰ
 σλαβικὰ λείψανα περὶ τὴν μεσημβρινὴν Πιερίαν, ἐν τε τῇ γλώσσῃ
 τῶν κατοίκων καὶ ἐν ταῖς ὀνομασίαις τῶν μερῶν (β).

Β'.

Περὶ τῶν μακεδονικῶν μηνῶν καὶ τινῶν περιέργων μακεδονικῶν λέξεων.

Ἐν τῇ ἀρχαιότητι συνήθειαί τινες δὲν ἦσαν τόσον γενικαί
 ὅσον σήμερον· σήμερον ἡ ῥωμαϊκὴ δεσποτεία ἐπέβαλεν εἰς ὅλην
 τὴν Βυρώπην τὸ μηνολόγιον αὐτῆς, καθιερώθη δὲ ἐκ σεβασμοῦ
 πρὸς τὸν ἐβραϊσμὸν, τὸ σάββατον· ἐκ περισσοῦ δὲ οἱ Ἑλληνες
 μετέφρασαν τὰ λοιπὰ τῆς ἐβδομάδος ὀνόματα ἐκτὸς τῆς κυρια-
 κῆς· τὸ πάλαι ἐκάστη ἑλληνικὴ φυλὴ εἶχε τὰ ὀνόματα τῶν μη-
 νῶν αὐτῆς ἰδιαίτερα· τὰ μακεδονικὰ ὀνόματα ἔχουσιν οὕτω :

Δῖος	Νοέμβριος
Ἄπελλαῖος	Δεκέμβριος
Αὐδυναῖος	Ἰανουάριος
Περίτιος	Φεβρουάριος
Δύστρος	Μάρτιος
Ξανθικός	Ἀπρίλιος
Ἄρτεμίσσιος	Μάϊος

μορφώθη εἰς πτηνόν· ὑποτίθεται δὲ ἤδη, ὅτι φωνάζει τὸν ἀδελφόν του Γκιάν
 (Ἰωάννην).

(α) VII 127. Ἡροδ.

(β) Σφήνιτσα, Βούλτσιστα, Λιμπάνοβα, Μελίκη, εἶνε σλαβικὰ ὀνόματα· ἐν
 Βαλμάδα λαλεῖται ἡ βουλγαρικὴ ὡς καὶ εἰς ἄλλα τινὰ γειτονικὰ χωρία.

Δαίσιος	Ἰούνιος
Πάνεμος	Ἰούλιος
Λῶος	Αὐγουστος
Γόρπιος	Σεπτέμβριος
Ἵπερβερεταῖος	Ὀκτώβριος.

Ὁ Διος εὐρίσκεται καὶ παρὰ Βιθυνοῖς, οἵτινες βεβαίως παρέλαβον αὐτὸν παρὰ τῶν Μακεδόνων· δὲν νομίζω δὲ νὰ ἔχη σχέσιν πρὸς τὸν Δία, διότι τότε ᾤφειλον οἱ Μακεδόνες πολὺ μᾶλλον νὰ ἔχωσιν ἓνα Ἡράκλειον ἢ Ἀπολλώνιον· πιστεύω μᾶλλον νὰ ἔχη σχέσιν πρὸς τὸ διερὸς καὶ δεῦω καὶ σημαίνει βροχερός.

Ὁ Ἀπελλαῖος εὐρηται καὶ παρὰ Λακεδαιμονίους καὶ παράγεται βεβαίως ἀπὸ τῆς λέξεως ἀπελλαῖ σημαίνουσας μάνδραν· ἀ μὴν λοιπὸν καθ' ὅν ἕνεκα τοῦ ψύχους ἱμανδρίζοντο τὰ πρόβατα ἢ οἱ ἄνθρωποι.

Ὁ Ἀδυναῖος πιθανὸν νὰ ἦγε ἐκ τοῦ ἄω τοῦ πνέω (ἐξ οὗ αὔρα καὶ αὐδὴ) οἰονεὶ ἀνεμίαις.

Ὁ Ἀρτέμισιος κοινὸς καὶ τοῖς Λακεδαιμονίοις, ὠνομάσθη οὐχὶ πρὸς τιμὴν τῆς Ἀρτέμιδος, ἀλλὰ διότι ἦτο κατάλληλος πρὸς κυνήγια.

Ὁ Δαίσιος πιθανὸν νὰ ὠνομάσθη ὡς μὴν τῶν ἐξοχικῶν συμποσίων (δαίς).

Ὁ Πάνεμος κοινὸς καὶ τοῖς Βοιωτοῖς παρὰ Μακεδόσι ἐκαλεῖτο Πάνημος ὡς ἀπέδειξαν δύο μνημεῖα εὐρεθέντα ἐν Θεσσαλονικῇ.

Ὁ Γόρπιος μοι φαίνεται ὡς λέξις φρυγική.

Ἐν τέλει δ' Ἵπερβερεταῖος φαίνεται καθαρῶς μακεδονικὸς μὴν, τοῦ ὁποίου ὅμως τὴν ἐξήγησιν ἀφίνω εἰς ἄλλους.

Τὸ μακεδονικὸν κάλυμμα τῆς κεφαλῆς ἐκαλεῖτο καυσία· ἢ ἐκ τοῦ καίω παραγωγὴ φαίνεται ἡμῖν λίαν ἀδέξιος· καλλίτερον νὰ ὑποτεθῇ ἔχον σχέσιν πρὸς τὸ λατιν. caput· ὅτι δὲ τὸ κάλυμμα τοῦτο εὐρίσκεται καὶ παρ' Ἰλλυριοῖς (α), τοῦτο δὲν

(α) Ὀνομάζεται μάλιστα παρ' Ἀλβανοῖς σήμερον «κησοῦλη» τὸ ἀνδρικὸν κάλυμμα τῆς κεφαλῆς, λέξις προφανῶς συγγενὴς τῆς καυσίας.

δύναται νὰ ἀποδείξῃ ὅτι εἶνε βαρβαρικῆς καταγωγῆς· σήμερον φέρουσι τὸν πῖλον ὑπὲρ τὰ εἴκοσιν εὐρωπαϊκὰ ἔθνη· καὶ ὁμως δὲν λαμβάνεται τοῦτο ὡς ἐπιχείρημα.

Εὐρίσκω ἐν τοῖς Ὀρφικοῖς ὅτι τὸ ὕδωρ ἐκαλεῖτο βέδου (α) ὡς καὶ παρὰ Φρυξί (β). Τινὲς λέγουσιν ὅτι ἐσήμαινεν ἀέρα, ὡς ὁ κωμικὸς ποιητὴς Φιλύλιος· ὁ δὲ Κυζικηνὸς Νεάνθης (γ) λέγει ὅτι οἱ ἱερεῖς τῶν Μακεδόνων ἐν ταῖς κατευχαῖς ἐπεκαλοῦντο τὸ βέδου ὅπως ἦ ἕλεων δι' αὐτοὺς καὶ τὰ τέκνα τῶν· οἱ ἐρμηνευταὶ δὲ ἐξηγοῦσιν ἐνταῦθα τὸ βέδου ἀέρα· ἀν ἐνθυμηθῶμεν ὁμως ὅτι οἱ Μακεδόνες ἔθουον ἐπισήμως εἰς τὸν σωτῆρα ποταμὸν (δ) τότε πιθανότερον εἶνε νὰ ἐκλάβωμεν τοῦτο ὡς ὕδωρ.

Ἡ Ἑδεσσα λέγει Στέφανος ὁ Βυζάντιος (ἐν λ.) ὠνομάσθη διὰ τὴν ῥύμην τῶν ὑδάτων· οὔτε αὐτὸς ὁμως οὔτε ἄλλος τις γραμματικὸς σημειώνει τὴν ῥίζαν ἐξ ἧς ὠνομάσθη· προκειμένης νῦν τῆς λέξεως βέδου, ἀμφιβολία δὲν ὑπάρχει ὅτι ἡ Ἑδεσσα εἶνε ἀντὶ τοῦ Βέδεσσα, τύπου ἀρχαιοτέρου, ὅστις μετέπειτα ἀπέβαλε τὸ β (ε).

Περίεργον εἶνε ὅτι ἡ πόλις τῶν Βοδυνῶν καὶ εἰς τὰς τρεῖς αὐτῆς ἐποχὰς ὠνομάσθη ἀπὸ τῶν ὑδάτων αὐτῆς (ς). Ἦδη εἶνε γνωστὸν ὅτι βόδα σημαίνει ὕδωρ· ἐπειδὴ ὁμως συμπέπτει ὥστε τὸ βουλγαρικὸν βόδα νὰ λέγῃται μακεδονιστὶ βέδου, προτιμότερον βεβαίως εἶνε νὰ γράφωμεν Βοδυνὰ μᾶλλον ἢ Βιδενά.

Θ ε ρ μ α τ ς.

Ὁ κ. Μ. Δήμιτσας ἐν τῷ β.' μέρει τῆς Μακεδονικῆς γεωγραφίας αὐτοῦ λέγει ὅτι ἡ Θεσσαλονίκη δὲν κεῖται ἐπὶ τῆς θέσεως τῆς ἀρχαίας Θέρμης, ἀλλ' ὅτι αὐτὴ ἔκειτο μεσημβριονανατολικώτερον κατὰ τὴν θέσιν μικροῦ καρὰ μπουρνοῦ. Τὰ ἐρεῖ-

(α) «Καὶ βέδου νομφῶν καταλείβεται ἀγλαῶν ὕδωρ.» ἀπόσπασμα ὀρφικὸν παρὰ Κλημ. Ἀλεξ. Στρωματ. σ. 673. 25.

(β) Αὐτόθι. Βέδου τοὺς Φρύγας τὸ ὕδωρ φησὶ καλεῖν καθὸ καὶ Ὀρφεύς.

(γ) Παρὰ Κλημ. Ἀλεξ. Στρωματ. 5. σ. 231.

(δ) VIII 138 Ἑρδτ.

(ε) Πιθανὸν μάλιστα νὰ ἦτό ποτε Βεδύεσσα.

(ς) Ἴδε Ἀβελ Ἱστορ. σελ. 131—132.

πια ἄτινα ἀναφέρει δὲν εἶνε ἐρείπια πόλεως, ἀλλὰ πύργου ἢ μοναστηρίου ὧν ἔβριθε τότε ἡ Θεσσαλονίκη· ἄλλως τε ὁ κ. Δήμιτσας οὐδαμοῦ τῶν ἀρχαίων συγγραφέων στήριζεται· τοῦναντίον ὁ Tafel ὅστις ἔγραψε μονογραφίαν περὶ Θεσσαλονίκης διατείνεται ὅλως τοῦναντίον· ἀναφέρει δὲ καὶ χωρῖα βυζαντινῶν λέγοντα περὶ θερμῶν λουτρῶν ὑπαρχόντων ἐν Θεσσαλονίκη· τὰ λουτρά τῶν Σεδῶν δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ ἔδωκαν τὸ ὄνομα εἰς τὴν Θέρμην, διότι αὕτη εἰς ἡν θέσιν ἔθηκεν αὐτὴν ὁ κ. Δήμιτσας ἀπέχει πολὺ τῶν Σεδῶν· ἄλλως τε εἶνε μάταιον νὰ ζητῶμεν νὰ εὕρωμεν ἀλλαχοῦ τὸ αἴτιον τῆς ὀνομασίας τῆς Θέρμης, ἀφοῦ τοῦτο κεῖται ἐν αὐτῇ τῇ Θεσσαλονίκη.

Ὁ κ. Δήμιτσας ὅπως ἀποδείξῃ ὅτι ἡ Θέρμη ἔκειτο ἐν τῷ μικρῷ καρὰ μπουρνοῦ, πειρᾶται νὰ ἀποδείξῃ ὅτι ἡ θέσις αὕτη ἦν προσφορωτέρα τῆς τῆς Θεσσαλονίκης· ἀλλὰ τὸ ἐπιχείρημα τοῦτο τὸ ὅποιον ὁ κ. Δήμιτσας φέρει ὑπὲρ ἑαυτοῦ εἶνε κατ' αὐτοῦ, διότι ἐὰν ἡ θέσις τῆς Θέρμης ὅπου τίθησιν αὐτὴν ὁ κ. Δήμιτσας εἶνε προσφορωτέρα τῆς τῆς Θεσσαλονίκης διατὶ τάχα νὰ μὴ προτιμήσῃ ταύτην ὁ Κάσσανδρος, ἀλλὰ συνοικίσας τὴν Θεσσαλονίκην ἐκεῖ ἐνθα οὐδεμία πόλις ἦν, νὰ καταστρέψῃ μίαν ἔτι πόλιν, τὴν Θέρμην; Διότι γνωστὸν εἶνε ὅτι ἡ Θεσσαλονίκη ὡς λέγει ὁ Στράβων συνωκίσθη ἐξ 26 ἢ καὶ ὀλιγωτέρων πολισμάτων· κτιζῶν λοιπὸν ὁ Κάσσανδρος τὴν Θεσσαλονίκην ἐπὶ τῆς Θέρμης, ἐκτὸς τοῦ ὅτι θὰ εὕρισκε θέσιν προσφορωτέραν τῆς ἀγνωστοῦ αὐτῷ Θεσσαλονικείας θὰ ἐκέρδιζε προσέτι καὶ μίαν ἔτι πόλιν ἣν δὲν θὰ ἦτο ἠναγκασμένος νὰ καταστρέψῃ.

Ἄλλ' ὅτι οὐδεμίαν βαρύτητα δύναται νὰ ἔχῃ ἡ γνώμη τοῦ κ. Δήμιτσα, ἀποδεικνύει καὶ ὅτι οἱ ἐσχάτως περιηγησάμενοι τὴν Θεσσαλονίκην Duchesne καὶ Bayet οὐδ' ἀναφέρουσι καὶ τὴν γνώμην του ἐν τῷ νεωστὶ ἐκδοθέντι ὑπ' αὐτῶν συγγράμματι (α).

Τὸ ὄνομα τῆς πόλεως Θεσσαλονίκης εἶνε ἀναμφισβήτητον ὅτι ἐδόθη ἀπὸ τὴν ὁμώνυμον θυγατέρα τοῦ Φιλίππου, καὶ περὶ τούτου μᾶς πείθει ἔτι μᾶλλον ὁ τύπος Θεσσαλονικεῖα (β) ὁ ἀπαν-

(α) Bibliotheque des écoles Francaises d' Athènes et de Rome. Tome premier 1876. par Duchesne et Bayet.

(β) Κατὰ τὸ Ἀλεξάνδρεια, Κασσάνδρεια, Στρατονικεῖα κτλ.

τῶν παρὰ Στράβωνι· τούτου ὁμοίως τοῦ ζητήματος λυομένου δύναται νὰ ἐγερθῆ ἕτερόν τι μικρὸν ζήτημα διὰ τίνα λόγον ἡ κόρη τοῦ Φιλίππου ὠνομάσθη Θεσσαλονίκη.

Ἦθελέ τις ὑποθέσει ἀμέσως ὅτι αὕτη ἔλαβε τὸ ὄνομα τοῦτο ἔνεκα νίκης τινὸς τοῦ Φιλίππου κατὰ τῶν Θεσσαλῶν· ἀλλὰ τοῦτο πολλαχῶς εἶνε παράλογον· μία τοιαύτη ἀφορμὴ, ἔπρεπε νὰ προϋποθέτῃ νίκην ἐπίσημον ἣτις ἔπρεπε νὰ μνημονευθῆ παταγωδῶς ἐν τῇ ἱστορίᾳ· ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἐγένετο· τοῦναντίον ὁ Φίλιππος διέθετε μὲν τὰ θεσσαλικά κατὰ βούλησιν, ἀλλὰ πάντοτε σχεδὸν ὡς φίλος· ἔπειτα δὲ καὶ ἂν ὑποθέσωμεν ὅτι ἐγένετο τοιαύτη τις νίκη, ἤθελεν εἶνε ἐναντίον εἰς τὰς ἐξεις τοῦ Φιλίππου τὸ νὰ ὀνομάσῃ ἀπὸ τῆς νίκης τὴν θυγατέρα του καὶ νὰ δυσαρεστήσῃ οὕτω τοὺς Θεσσαλοὺς· ἀλλὰ πρέπει μᾶλλον νὰ ἀναφέρω ὅτι τοιοῦτον παράδειγμα δὲν ἀπαντᾷ ἐν τῇ ἱστορίᾳ τὸ νὰ ὀνομάσῃ δηλ. εἰς βασιλεὺς υἱὸν ἢ θυγατέρα ἀπὸ τινος νίκης.

Ἄλλ' ἐὰν ἀπὸ ταύτης τῆς αἰτίας δὲν ἠδύνατό τις νὰ πλάσῃ ἐν ὄνομα ἠδύνατο ἄρα ἀπὸ ἄλλης τινός; Κατὰ τὴν σημερινὴν ἐποχὴν ἀρνούμεθα τὰ κύρια ἡμῶν ὀνόματα ἐκ τοῦ ἐλληνικοῦ συναξαρίου καὶ τῆς ἀρχαίας μυθολογίας καὶ ἱστορίας· ὑπῆρξεν ἐποχὴ ἐν τῷ ἐλληνισμῷ καθὼς καὶ ἐν παντὶ ἔθνει καθ' ἣν ἐπλάττοντο ὀνόματα οἷον Σταμάτης, Γαρουφαλλιά, Ἰερακίνα κτλ., ὑπῆρξαν ἐποχαὶ κοσμογονικαὶ οὕτως εἰπεῖν δι' ἕκαστον ἀντικείμενον, καθ' ἃς τοῦτο εὐρίσκετο ἐν ρευστῇ καταστάσει· ὁ κόσμος, ἡ γλῶσσα, ἡ θρησκεία, τὰ ἔθνη, διήλθον διὰ τῆς ἐποχῆς ταύτης, σήμερον ὁμοίως οὐδεὶς δύναται νὰ πλάσῃ ἐν κύριον ὄνομα, ὡς δὲν δύναται οὔτε ἐπὶ τῆς γῆς νὰ φανῆ ἐν νέον ζῶον.

Ἡ ἐποχὴ καθ' ἣν ἔζη ὁ Φίλιππος ἦν πολλῶ πλεῖον ἀνεπτυγμένη ἢ ἡ ἐποχὴ καθ' ἣν σήμερον εὐρίσκεται ὁ ἐλληνισμός· ἐὰν λοιπὸν σήμερον δὲν δυνάμεθα νὰ πλάσωμεν ἐν κύριον, πολλῶ πλεῖον δὲν ἠδύναντο κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν. Ἐκ τούτων ἄρα πάντων ἔπεται ὅτι τὸ ὄνομα Θεσσαλονίκη εἶνε ἀρχαῖον.

Εἶνε ἀνάγκη ἄρα νὰ προβῆ τις τοσοῦτω μακρὰν, ὥστε νὰ ἐπιχειρήσῃ ν' ἀποδείξῃ τί ἐσήμαινε τὸ ὄνομα Θεσσαλονίκη;

Παρὰ τοῖς μυθολόγοις εὔρηται ἡ γνώμη, ὅτι ἡ Θεσσαλία ὠνομάσθη ἀπὸ Θεσσαλοῦ τοῦ Ἀἴμωνος· ἀλλ' ἐὰν οἱ μυθολόγοι εἶχον

τὴν μανίαν νὰ παράγωσιν ἐκάστην χώραν ἀπὸ τινος κυρίου ὀνόματος, δικαίως οἱ ἐτυμολόγοι ἤθελον ζητήσῃ σήμερον τὴν παραγωγὴν τῶν κυρίων. Θεσσαλὸς λοιπὸν σημαίνει θαλάσσιος ἢ ὑδάτιος καὶ παράγεται ἀπὸ τινος ἀχρήστου θέσσαλον ἢ θέσσαλα σημαίνοντος τὴν θάλασσαν. Τοῦτο δὲ ἐνισχύει οὐχὶ μόνον ἡ ταυτότης τοῦ θέσσαλα καὶ θάλασσα, ἀλλὰ καὶ ἡ περίστασις τοῦ ὅτι ἡ Θεσσαλία ἀναφέρεται ὑπὸ τε τοῦ Ἡροδότου (α) καὶ ἄλλων ὡς οὔσα τὸ πρὶν λίμνη· καὶ μόνον ἐξ αὐτοῦ τοῦ ἐτύμου εἶνε ἀληθές καὶ δίκαιον νὰ παράγῃται τὸ ὄνομα τῆς χώρας. Ἐὰν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν καὶ τὸν Θεσσαλὸν, οὗτος παλαιάτα ἦτο ὑδάτιός τις ἥρωσ, ὡς ὁ Ἀχιλλεὺς εἰκονίζει τὸν Ἀχελῶον· κατὰ ταύτην λοιπὸν τὴν ἔννοιαν, Θεσσαλονίκη εἶνε ὄνομα Νηρηίδος καὶ σημαίνει τὴν νικῶσαν τὴν θάλασσαν.

Ἡ Θεσσαλονίκη δὲν εἶχεν ἀνέκαθεν τὴν ἔκτασιν ἣν ἔχει σήμερον· περὶ τοῦτου μαρτυρεῖ ἡ ἀψὶς τοῦ Κωνσταντίνου, ἣτις ὤφειλε νὰ ᾗ ἐκτισμένη ἐπὶ τῆς πύλης τοῦ τείχους, ὡς καὶ ὁ ἱππόδρομος, ὅστις ὡς φαίνεται ἦτο πρὶν ἐκτὸς τῆς πόλεως· ἡ λεγομένη Πόρτα καπὴ, ἦτο πύλη τοῦ ἀρχαίου τείχους· καὶ πραγματικῶς, ἐὰν ἀγάγωμεν γραμμὴν κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἦτον εὐθείαν ἀρχόμενοι ἀπὸ τῆς Πόρτα καπὴ, θέλομεν καταλήξει εἰς τὴν ἀψίδα τοῦ Κωνσταντίνου· ἐν τῷ μέσῳ τοῦ διαστήματος τούτου νομίζω ὅτι διορῶνται ἔχνη τοῦ ἀρχαίου τείχους ἐξωθεν τοῦ τζαμιου τοῦ ἀγίου Γεωργίου, ἀντικρὺ τῆς μικρᾶς ἐκκλησίας τοῦ ὁμωνύμου ἀγίου καὶ κάτωθεν αὐτῆς· παρετήρησα ἐπίσης λείψανα παλαιοῦ κτιρίου κάτωθεν τῆς ἐκκλησίας τῆς ἀγίας Ἰσαβηθῆς ἐκ τῆς ὀπισθεν πύλης. Τὸ δυτικὸν μέρος τοῦ τείχους εἶνε προδήλως βυζαντινῆς ἀρχιτεκτονικῆς· φέρει μάλιστα διὰ πλίνθων καὶ βυζαντινὴν τινα ἐπιγραφὴν καταχωρισθεῖσαν ἐν τῷ συγγράμματι τοῦ Duchesne καὶ Bayet· τὸ δὲ ἀνατολικὸν μέρος εἶνε κυρίως ἐνετικῆς κατασκευῆς.

Τὸ ὑψηλὸν μέρος τῆς πόλεως λέγεται μπαῖρι, ἦτοι ὕψωμα ἢ ἄκρον· ἀντιθέτως δὲ πρὸς τοῦτο μέρος τι ἄλλο ὀνομάζεται κάμπος, καὶ οἱ κάτοικοι αὐτῶν καμπιανοὶ καὶ μπαϊριῶται· δὲν

(α) Τὴν δὲ Θεσσαλίην λόγος ἐστὶ τὸ παλαιὸν εἶναι λίμνην. Ἡροδ. VII. 129 καὶ ἐφεξῆς.

δύναται τις νὰ μὴ εὐχαριστηθῆ ἀνευρίσκων ἐν ταῖς ὀνομασίαις ταύταις τὴν ἀρχαίαν διαίρεσιν τῶν Ἀθηναίων εἰς πεδιεῖς καὶ διακρίους. Παράλους δὲ ἔχομεν διότι δυστυχῶς ἡ παραλία κατέχεται ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων.

Οἱ ἐξοχικοὶ οἴκοι καλοῦνται ἐν Θεσσαλονίκῃ πύργοι καὶ μάλιστα οἱ κατὰ τὸ ἀνατολικὸν μέρος· ἐπειδὴ οἱ πύργοι συνειθίζοντο παρὰ Φράγγοις, δὲν ἀμφιβάλλω ὅτι τὸ ὄνομα τοῦτο παρέμεινε ἀπὸ τῆς λατινοκρατίας, καθ' ἣν οὔτοι φαίνεται ὅτι ἔκτισαν κατὰ τὸ ἀνατολικὸν μέρος σειρὰν πύργων χρησιμεύοντων ὡς ἔθος αὐτοῖς εἰς ἐξοχικὰς οἰκίας.

Ἐν Θεσσαλονίκῃ ὀλίγαι ἀρχαιότητες σώζονται· ἡ ἀψὶς τοῦ Κωνσταντίνου ἢ κοινῶς καλουμένη καμάρα εἶνε τοῖς πᾶσι γνωστή· ὁμιλοῦσί τινες περὶ τινος ναοῦ τῶν Καβείρων, ἀλλ' ἡ ὑπόθεσις αὕτη οὐδαμῶς στηρίζεται· ἡ ἀρχιτεκτονικὴ τοῦ ναοῦ δὲν εἰκάζουσι ναὸν τῶν Καβείρων εἶνε μεταγενεστέρα, οἰκοδομηθέντος τοῦ ναοῦ στρογγυλοειδῶς κατὰ μίμησιν τοῦ ἐν Ρώμῃ πανθέου· ὁ Felix Beaujous ἀφ' ἐτέρου ἐξέδοδο γνῶμην ὅτι τὸ τζαμίον «Ἑσκή Τζουμά» εἶνε ναὸς τῆς Θερμαίας Ἀφροδίτης· ὁ Τάφελ ὁμοῦς λέγει ὅτι οὗτος οὐδαμῶθεν γνωρίζει θερμαίαν Ἀφροδίτην. Καὶ ἡ τοῦ Felix γνῶμη φαίνεται στηριζομένη ἐπὶ εἰκασίων· καθόσον σκέπτεται ὅτι, τοῦ Ἑσκή Τζουμά σημαίνοντος παλαιὰν Παρασκευὴν, τῆς δὲ παλαιᾶς Παρασκευῆς οὔσης τῆς Ἀφροδίτης, ὡς καθιερωμένης ταύτης τῆς ἡμέρας εἰς τὴν Ἀφροδίτην, σκέπτεται ὅτι ἡ Ἑσκή Τζουμά εἶνε ἡ Ἀφροδίτη· ἀλλ' ἡ κυρία σημασία τῆς λέξεως Τζουμά εἶνε συνάθροισις, ἐκκλησία, δέησις· ἑσκή τζουμά λοιπὸν σημαίνει παλαιὰ ἐκκλησία ἢ μᾶλλον παλαιὰ μητρόπολις καθόσον οἱ Τοῦρκοι πρὶν λάβωσι τὴν Ἀγίαν Σοφίαν ταύτην εἶχον ὡς μητρόπολιν· ἐκ τῆς ἐπισημότητος ἦν παρέσχον αὐτῇ οἱ Τοῦρκοι εἰκάζει τις ὅτι ἦτο καὶ τῶν χριστιανῶν ἐπίσημος ἐκκλησία· εἶνε ὁμοῦς λίαν περιέργων ὅτι δὲν διεσώθη τὸ χριστιανικὸν αὐτῆς ὄνομα· τοῦθ' ὕπερ δύναται νὰ ἐμβάλη εἰς ὑπονοίας ἂν ποτε ἦτο χριστιανικὸς ναός.

Πολὴ ὁμοῦς ὑποπτεύομαι ὅτι ἡ Θεσσαλονικὴ περιεποιεῖτο τὴν λατρείαν τῆς Ἀφροδίτης, καὶ ἂν ἡ Ἑσκή Τζουμά δὲν ἦτο ὁ ναός της, ἦτο βεβαίως ἀλλὰχού· ὁ Λουκιανὸς ἐν τῷ Λουκίῳ ἡ

ὄνῃ ὧθεϊ ἡμᾶς πρὸς τὴν γνώμην ταύτην, ἐνθα ἀδίκως τινὲς θέλουσι νὰ ἀντικαταστήσωσι τὴν Κόρινθον ἀντὶ τῆς Θεσσαλονίκης* καὶ ὁ ἀπόστολος Παῦλος δὲ ἐν τῇ πρὸς Θεσσαλονικεῖς πρώτῃ ἐπιστολῇ του, λέγει πρὸς αὐτοὺς «Τοῦτο γὰρ ἐστὶ θέλημα τοῦ Θεοῦ, ὁ ἁγιασμός ὑμῶν, ἀπέχεσθαι ὑμᾶς ἀπὸ τῆς πορνείας» (α) ἕτερον δέ τι σημεῖον πείθει ἡμᾶς πλειότερον πρὸς τοῦτο· γνωστὸν ὅτι ἡ παρασκευὴ ἐκαλεῖτο παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, Ἐφροδίτης ἡμέρα· μετὰ τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ ἑβραϊκοῦ ἡμερολογίου, παρὰ τοῖς Ἑλλῆσι κατεστράφησαν ἐντελῶς τὰ ἀρχαῖα εἰδωλολατρικὰ ὀνόματα, ἐνῶ παρ' ἄλλοις ἔθνεσι καὶ ἰδίᾳ παρὰ Λατίνοις διεφυλάχθησαν (β). Ταύτην τὴν ἀπόλειαν θέλοντες οἱ Ἑλληνας νὰ ἀντισταθμίσωσι, ἐπέμενον νὰ ἐννοῶσι ἐν τῷ προσώπῳ τῆς ἁγίας Παρασκευῆς τὴν Ἐφροδίτην, ὡς ἐν τῷ προσώπῳ τῆς ἁγίας Σοφίας ἐνόουν τὴν Ἀθηνᾶν· οὕτω δύνανται νὰ ἐξηγηθῶσι τὰ πολυάριθμα ἐν Θεσσαλονικῇ ἁγιάσματα τῆς ἁγίας Παρασκευῆς· διότι ἡ ἁγία Παρασκευὴ δὲν εἶνε ἐπίσημός τις ἁγία, οὔτε ἔσχε, ἀλλ' οὔτε ἔχει ναὸν ἐν Θεσσαλονικῇ. Ἐν ἁγίασμα τοῦ ἁγίου Παύλου ἢ τοῦ ἁγίου Δημητρίου, δύναται καλῶς νὰ ἐξηγηθῇ, ἀλλ' ὅτι εἶνε ἄπορον, εἶνε τὰ ἁγιάσματα τῆς ἁγ. Παρασκευῆς, Φωτεινῆς, Σολομονῆς. Ἐν ἐπίσης ἐπιχείρημα ὑπὲρ τῆς γνώμης ἡμῶν εἶνε ὅτι τὰ ἁγιάσματα εἶνε ἀφιερωμένα εἰς θηλυκὰ πρόσωπα, δηλαδὴ εἰς νηρηίδας καὶ νύμφας. Οὐδεμίαν ἀμφιβολίαν ἔχω ὅτι ἡ ἁγία Σολομονὴ εἶνε ἡ νύμφη Σαλμώνη τῆς ὁποίας φερόνυμος πηγὴ ὑπῆρχε καὶ ἐν Ἑβραϊκῷ ἐπίσης καὶ ἡ ἁγία Φωτίς παριστᾷ νύμφην τὴν ὁποίαν ὁμοῦς δὲν εὔρον ἐν τοῖς ἀρχαίοις συγγράμμασι.

Ἀλλὰ διατί ἐλατρεύετο ἡ Ἐφροδίτη ἐν Θεσσαλονικῇ; ποῖον ὑπῆρξε τὸ πρῶτον αἴτιον ὅπερ ὤθησε τοὺς κατοίκους πρὸς τοῦτο; Νὰ ἀνερευνησωμεν τὰ αἴτια διὰ τὰ ὁποῖα λατρεύονται εἰδικοί τινες θεοὶ ἐν ὀρισμέναις τισὶ πόλεσι, ἤθελεν εἶναι πολλάκις παρακεκινδυνευμένον· ἐνίοτε ὁμοῦς ἔχομεν τὰ αἴτια πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν. Ὅτι ὑπῆρχον θερμαὶ πηγαὶ ἐν Θεσσαλο-

(α) δ'. 3.

(β) Veneris dies ἐκάλουν οὕτοι τὴν παρασκευὴν, ἐξ οὗ τὸ venerdì τῶν Ἰταλῶν, τὸ vendredi τῶν Γάλλων, κ.τ.λ.

νίκη τοῦτο ἀποδεικνύει αὐτὸ τὸ ἀρχαῖον ὄνομα τῆς πόλεως· ἀλλὰ διὰ τοὺς ἀπίστους· ἔστω ἀπόδειξις ὁ Tafel ὅτις ἀναφέρει ἀρκετὰ χωρία βυζαντινῶν πρὸς πίστωσιν τοῦ πράγματος· εἶνε δὲ φυσικώτατον ὅτι καταλληλότατον μέρος πρὸς λατρείαν τῆς Ἀφροδίτης εἶνε τὰ θερμὰ λουτρά· κατὰ τὸν αὐτὸν Tafel ταῦτα ἐλέγοντο παρὰ τοῖς βυζαντινοῖς λουπινάρια ἢ τοι πορνεία· καὶ ἡ ἀρχαία δὲ λέξις βαλανεῖον πιθανὸν νὰ ἔχη σχέσιν τινα πρὸς τὰ περὶ τὴν Ἀφροδίτην· ἐν τέλει δὲ καὶ σήμερον ἀκόμη λατρεύεται ἡ ὠραία θεὰ ἐν τοῖς λουτροῖς· καὶ κατὰ ταύτην τὴν ἔννοιαν πρέπει ἴσως νὰ νοήσωμεν τὴν θερμαίαν Ἀφροδίτην τοῦ Felix.

Αὕτη λοιπὸν ἡ ἰδέα παρεκίνησε τοὺς κατοίκους νὰ ἀφιερῶσιν καὶ ψυχρὰς πηγὰς εἰς τὴν Ἀφροδίτην, εἴτε δηλαδὴ διότι αὕτη ἦτο ἔφορος τῶν θερμῶν, εἴτε διότι ἦτο οὕτως εἰπεῖν πολλοῦχος· σημειωτέον δὲ ὅτι ἐν τῷ κλεινοῦ Παύλου ὑπάρχει μία μόνον ἱερά πηγή, τῆς ἀσημάντου ἁγίας Παρασκευῆς ὑπάρχουσι τέσσαρες ἢ πέντε καὶ ἐν τῷ ἄσκει καὶ κατὰ τοὺς ἀγρούς.

Κατὰ τὴν ὁδὸν τῆς νέας πόλης εὕρηται μνημεῖόν τι, ὅπερ δὲν φέρει οὔτε ἐπιγραφὴν οὔτε ἀνάγλυφόν τι· τὸ μνημεῖον τοῦτο κεῖμενον ἐν τῷ μέσῳ σχεδὸν τῆς ὁδοῦ, σύγκειται ἐκ κρηπίδος κλιμακωτῆς ἐν ἣ ὑψοῦται ἑτέρα κρηπίς, ἐπιμήκης, σχήματος κυβικοῦ· ὑπεράνω τῆς κυβικῆς κρηπίδος, ὑπάρχει ὅπῃ ἐν ἣ φαίνεται ὅτι ὑπῆρχε τι· εἰς τὰ πλάγια τοῦ μνημείου τούτου, εὕρηται χώρος τις κενὸς μὴ κατεχόμενος ὑπ' οὐδεμιᾶς οἰκίας· εἰς δὲ τὰ πλάγια τοῦ χώρου κεῖται μικρὰ τις στέγη. Τὸ παράδοξον καὶ ἄφωνον τοῦτο μνημεῖον καλεῖται παρὰ τῶν Τούρκων Ἰλάν μερμέρ, ἢ τοι ὄφως μάρμαρον· ὑποθέτω λοιπὸν ὅτι πάλαι ποτὲ ἐν τῇ κορυφῇ τοῦ μνημείου ἴστατο ὄφισ τις· ἐπειδὴ δὲ ὁ ὄφισ εἶνε σύμβολον τοῦ Ἀσκληπιοῦ, συμπεραίνω ὅτι τὸ περὶ τὸ μνημεῖον μέρος ἦν Ἀσκληπιεῖον, τὸ δὲ μνημεῖον σύμβολον φωνῆεν τοῦ Ἀσκληπιοῦ. Ἡ ὑπόθεσις αὕτη πιστοῦται καὶ διὰ τῆς κατὰ τὸ ἔτος 1874 ἀνακαλύψεως Ἀσκληπιάδος φυλῆς ἐν Θεσσαλονίκῃ.

Ἡ Θεσσαλονίκη ἐάλω κατὰ τὸ 1430 ὑπὸ Μουράτου πατρὸς Μσχμέτου τοῦ δευτέρου πορθητοῦ τῆς Κωνσταντινουπόλεως· σά·

ζεται παρά τοῖς Θεσσαλονικεῦσι παράδοσις, ὅτι ἡ πόλις παρεδόθη διὰ προδοσίας τῶν μοναχῶν τῆς μονῆς τῶν Βλαντέων. Τὸ ἱστόρημα τοῦτο, ἐπειδὴ εὔρον ἐν Βυζαντιναῖς συγγραφεῦσι, ἀναγράφω ἰδίᾳ διὰ τοὺς Θεσσαλονικεῖς, λαβὼν παρά τοῦ Ἰερακος ἐν τῇ μεσαιωνικῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Σάθα, διότι τὸ βιβλίον τοῦτο εἶνε συνήθως κοινὸν κτῆμα πασῶν τῶν ἐν Ἀνατολῇ βιβλιοθηκῶν, ἐνῶ τὴν σειρὰν τῶν βυζαντινῶν συγγραφέων δυσκόλως εὐρίσκει τις ἐν ταῖς ἐπαρχίαις. Τὸ ἱστόρημα τοῦτο ἔχει ὡς ἐξῆς :

Στίχ. 366. Τότε τινὲς τῶν μοναχῶν λέγω τῶν βακενδύτων ἐκ τῶν Βλαντέων τῆς μονῆς, ἐντὸς αὐτῆς οἰκοῦντες κατέγραψαν, ἐδήλωσαν ἅπαντα τῷ Σουλτάνῳ. Γράφουσι δὲ καὶ λέγουσι, «ὦ κύριε Σουλτάνε, εἴ τοι σοι ἔστι βουλευτὸν ἄρξαι Θεσσαλονίκης, λαβεῖν καὶ ταύτην καὶ ἡμᾶς, καὶ πάντας τοὺς ἐν πόλει, τοὺς ὕδροχόους ἔκκοπον σωλήνας τοῦ Χορτιάτου, διψῆ πιεζομένων δὲ πάντων καὶ ἀπορίᾳ, ἀκόντων τελεσθήσεται ὅπερ ποθεῖς γενέσθαι. Ὅρος Χορτιάτης ἔστι δὲ, κείμενον ὑπὲρ ταύτης ἐξ οὗ τῇ πόλει ἄριστον, ὕδωρ ἡδὺ εἰσέρει.» Σουλτάνος οὖν ἀκηκώς τοῦτο, ὑπερῆσθεις τε, ἐπιχειρεῖ ὡς ἐν ταύτῃ τῷ πράγματι καὶ ἔργῳ, ὡς τὴν ὁδὸν οἱ μοναχοὶ ἐδίδαξαν πρὸς τοῦτον, καὶ ταύτην ἐχειρώσατο ὡς καλῶν στρουθίων. ὡς ὀρταλίχων φωλεὸν ἄνευ μητρὸς μεϊνάντων, ἦτοι ἀγάπης καθαρᾶς μὴ οὔσης ἐν τοῖς ἔνδοις. Τότε τσαούσην φύλακα καθίστηται φυλάττειν τοὺς ἐν μονῇ μονάζοντας προδύσαντας τὴν πόλιν. Τσαούσης δὲ τὴν σήμερον αὐτ' ἡ μονὴ καλεῖται ἵνα μηδεὶς ἐκ τοῦ στρατοῦ τοὺς μοναχοὺς ταραξῆ· ὅθεν καὶ ἀτελεῖς εἰσὶν ἄχρι τοῦ νῦν ἐκ Τούρκων, τὸ ἔργον μνημονεύοντες τῶν μοναχῶν τῶν πάλοι.

Ἡ μονὴ αὕτη σώζεται καὶ πραγματικῶς ὀνομάζεται τσαοῦς μοναστήρ· ἀλλ' ἀναγκαῖον εἶνε νὰ μάθωμεν τί εἶδους ατσαου-σλήκι» ἐξήσκει ποτέ· εἶνε ἐκτιομένη πρὸς τιμὴν τῆς μεταμορφώσεως τοῦ Χριστοῦ, ὀνομάζεται δὲ τῶν Βλαντέων, ἴσως διότι ἐκτίσθη ὑπὸ τινῶν ἀδελφῶν Βλαντιῆ. Ἡ συνήθεια αὕτη ἦν κοινοτάτη κατὰ τὴν βυζαντινὴν ἐποχὴν· ἐγὼ αὐτὸς εὔρον ἐν τῷ μετοχίῳ τοῦ ἀγίου Παύλου λείψανα ναοῦ τῆς Μεταμορφώσεως κτισθείσης ὑπὸ τινος Δασυμέρη ἀνθ' ὧν περ ἡμαρτε» ἐν τῷ

ναῶ τούτῳ ἐτάφη καὶ αὐτὸς ὁ κτίτωρ, ὡς λέγει ἡ ἰδία ἐπιγραφή· καὶ ἐν τῇ συνοικίᾳ δὲ τῆς Παναγοῦδας ὑπάρχει παρεκκλήσιον τοῦ μεγάλου Σωτῆρος ὡς συνειθίζεται νὰ ἀποκαλῆται ὁ μεταμεμορφωμένος Χριστὸς, ἥτις δύναται νὰ θεωρηθῆ ὡς συνέχεια τοῦ ἐν τῷ μετοχίῳ τοῦ ἁγίου Παύλου μεγάλου σωτῆρος ὡς κειμένη ἐν τῇ αὐτῇ εὐθείᾳ. Μολονότι δὲν ἔχω ἐπίσημα δείγματα τῶν διαστάσεων τοῦ ναοῦ τούτου, νομίζω ὅμως ὅτι ὑπῆρξέ ποτε μέγας· ὡς νομίζω ὅτι ἀπήνησα παρά τινι βυζαντινῷ συγγραφεὶ τὴν ὑπαρξίν τοιοῦτου ναοῦ ἐν Θεσσαλονίκη.

Ἐκ τοῦ ἀγροῦ Θεσσαλονίκης θὰ ἀναφέρω μόνον δύο χωρία, διότι περὶ τούτων καὶ μόνων ἔχω τι νὰ εἶπω· καὶ πρῶτον περὶ τῶν πρὸς ἀνατολὰς κειμένων Καπουτσίδων. Ἐὰν μὲν τὸ ὄνομα τοῦτο ἔχη σχέσιν πρὸς τὸ τουρκικὸν καπού, οὐκ ἔχω ἀτρεκέως εἶπαι, καίτοι τοῦτο φαινομενικῶς βλέπεται. Ὅ,τι ἔχω νὰ εἶπω εἶνε ὅτι ὁ ἐν αὐτοῖς ναὸς τοῦ ἁγίου Ἡλίου φαίνεται ὅτι εἶνε διάδοχος ἀρχαιότερου καὶ ἐπισήμου· ἡ ἐπισημότης αὐτοῦ καθορᾶται καὶ ἐν τῇ κατ' ἔτος γινομένη πανηγύρει εἰς ἣν προσέρχονται καὶ Θεσσαλονικεῖς. Ἡ διαδοχὴ αὕτη προβαίνει κατ' ἐμὲ ἐπὶ μακρὸν πρὸς τὰ πρόσω· πιστεύω ὅτι ὁ ναὸς τοῦ ἁγίου Ἡλίου ἔκειτο ἀρχαιότερον πλησιέστερον τῆς Θεσσαλονίκης παρά τὴν καλουμένην τούμβαν τοῦ ἁγίου Ἡλίου ἥτις πιθανώτατα ἐκ τούτου ἔλαβε τὸ ὄνομα. Δὲν ἐνθυμοῦμαι καλῶς τὰς διαστάσεις τῆς τούμβας ἀν εἰσὶ τοιαῦται ὥστε νὰ χωρῶσιν ἕνα ναὸν ἐπ' αὐτῆς· ἡ ὑπόθεσις ὅμως αὕτη πιθανὴ καθίσταται, ἀν ἀναλογισθῶμεν ὅτι ἐσυνείθισον νὰ κτίζωσιν ἐπὶ ὑψωμάτων τοὺς ναοὺς τοῦ Ἀπόλλωνος· ὅτι δὲ ὁ ναὸς τοῦ ἁγίου Ἡλίου εἶνε διάδοχος ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος τοῦτο ἐκ τῶν πιθανωτάτων.

Τὸ ἕτερον χωρίον περὶ οὗ θὰ κάμω λόγον εἶνε τὸ Νεοχώρι· τὸ χωρίον τοῦτο καλεῖται παρὰ τῶν Τούρκων Κερῆτε κιόϊ ἦτοι ἀσβεστοχώριον, καὶ ταύτην τὴν ὀνομασίαν γνωρίζουσι μόνον οἱ ἐγγχώριοι Βούλγαροι.

Ὁ Καντακουζηνὸς ἀναφέρει (α) ἐν τῇ αὐτῇ θέσει χωρίον τι

ὅπερ ὀνομάζει «Κρητῶν χωρίον.» Ὅτι τὸ χωρίον τοῦτο δὲν ἠδύνατο νὰ εἶνε ἀποικία Κρητῶν τοῦτο εἶνε εὐκολον νὰ ἐννοηθῇ. Ἐν ἐπρόκειτο ἐν τῇ ἀρχαιότητι περὶ ἀποικίας τινος Ἑρετριέων ἢ Χαλκιδέων ἐν Μακεδονίᾳ ἄλλως εἶχε τὸ πρᾶγμα· ἐν τῇ ἐποχῇ ἐκείνῃ καθ' ἣν ἐκάστη πόλις ἀπῆρτιζεν ἐν κράτος, καὶ καθ' ἣν συχνάκις αἱ πόλεις αὗται ἤρχοντο εἰς πόλεμον πρὸς ἀλλήλας, συχνάκις συνέβαινον μεταναστεύσεις προκαλούμεναι ἢ ὑπὸ τῶν πολεμίων ἢ ἐκ τοῦ αὐξήσαντος πληθυσμοῦ τῆς μητροπόλεως. Ἄλλ' ἐν τῇ βυζαντινῇ ἐποχῇ τοιαῦται μεταναστεύσεις δὲν θὰ εἶχον λόγον· ἄλλως ἔχει τὸ πρᾶγμα ὅταν πρόκειται περὶ ξένων ἀποικίων· εἶνε εὐεξήγητον δηλαδὴ νὰ εὐρίσκωμεν ἐν Ἀρμένιᾳ ἐν τῇ Κρήτῃ, ἐν Χαρβάτῃ ἐν Πελοποννήσῳ, ἢ ἐν Ἀρβανιτοχωρίᾳ ἐν Βουλγαρίᾳ ἢ Θράκῃ· διότι ἡ ἀντίθεσις προσβάλλουσα τὴν διάνοιαν τῶν παροίκων τοὺς ἔκαμνε νὰ ὀνομάζωσι τὰ χωρία ταῦτα ἀπὸ τῶν κατοίκων.

Πρῶτος ὁ Κοραῆς ἐσημείωσεν ἰδιαίτεράν τινὰ σημασίαν τῆς λέξεως κρήτη· (IV 721) κατ' αὐτὸν κρήτη σημαίνει πηλός· (τὸν λευκὸν πηλόν, διότι ὑπάρχει καὶ μέλας)· ἀλλαχοῦ, (IV. 551 ἐν λ. στουμπέται) ὁ αὐτὸς τὴν ἐξηγεῖ εἶδος κιμωλίας γῆς· τοῦτο δὲ φανερόν ἐστι ἢ ἐκ τοῦ συνωνύμου λατινικοῦ Creta παραγωγῇ τοῦ γαλλ. Craie (κιμωλία) καὶ τῶν ἄλλων ὁμορρίζων ἐν ταῖς εὐρωπαϊκαῖς γλώσσαις.

Ἐὰν ὅμως ἀναλογισθῶμεν πόσον ἐκτεταμένην, διάφορον, καὶ ἐλαστικὴν σημασίαν εἶχον παρὰ τοῖς ἀρχαίοις τὰ ὀνόματα τῶν μετάλλων καὶ ἐν γένει τῶν ὀρυκτῶν, δὲν θὰ εἶνε παράδοξον νὰ υποθέσωμεν ὅτι καὶ αὐτὴν τὴν ἄσβεστον ἐσήμαινεν ἡ λέξις κρήτη, καθόσον μάλιστα ἡ λέξις ἄσβεστος εἶνε μεταγενεστέρα, καὶ δὲν εἶνε κυρίως ὄνομα τῆς ἄσβέστου, ἀλλ' ἐπίθετον δηλοῦσα τὴν μὴ ἐσβεσμένην ἄσβεστον, ὡς ἀσήμιον καλεῖται ὁ ἄσημος ἄργυρος· ἄσβεστος δὲ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἐσήμαινε εἶδος τι ὀρυκτοῦ. Ὅτι δὲ διὰ τῆς κρήτης ἐσημαίνετο ἡ ἄσβεστος δύναται νὰ μᾶς πείσῃ καὶ ἡ τουρκικὴ λέξις κερῆτς σημαίνουσα τὴν ἄσβεστον καὶ πιθανῶς παραχθεῖσα ἐκ τῆς κρήτης. Οὕτω πιστεύω, ὅτι τὸ κρητοχώριον τοῦ Καντακουζηνοῦ εἶνε τὸ σημερινὸν κερῆτς κιόϊ.

ὑπὸ τὸν θρόνον τοῦ ἀρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης ὑπάγονται 9 ἐπισκοπαὶ ὧν αὐτὸς ἐκλέγει τοὺς ἐπισκόπους καὶ ὑπὸ τὸ σκήπτρον τοῦ ὁποίου τελοῦσι· μολονότι δὲ οὐδεμία τῶν ἐπισκοπῶν τούτων κείται ἐν Θεσσαλίᾳ, ὁ μητροπολίτης Θεσσαλονίκης ἔχει τὸν τίτλον ἀνὲρτιμος καὶ ἑξαρχος πάσης Θεσσαλίας.» Ἡ πλάνη αὕτη προέκυψε ἐκ συγχύσεως τῆς Θεσσαλονίκης πρὸς τὴν Θεσσαλίαν· μολονότι δὲ πολλαχοῦ τῶν βυζαντινῶν συγγραφέων εὑρηται τοῦτο, παραπέμπω ὡς εἰς εὐκολώτερον εἰς τὸν αὐτὸν Ἱέρακα· οὗτος ἐν στίχῳ 360 ὁμιλῶν περὶ Θεσσαλονίκης λέγει.

Ἐποῦ δὲ παρεγένετο Σουλτάνος πρὸς ἐκείνην καὶ Θετταλοὺς ἐκλόκωσε τοὺς ὄντας ἐν τῷ ἄστυ.

Καὶ ἐν στίχῳ 364.

Τὸ ἄστυ τὸ περιφανές τῶν Θετταλῶν τὸ κλέος (α).

Κατὰ τὴν αὐτὴν ἀναλογίαν πολλὰ μέρη τῆς Θράκης ὡς ἡ Φιλιππούπολις καὶ Ἀδριανούπολις ἐθεωροῦντο ὡς Μακεδονία· διὰ τοῦτον τὸν λόγον ὁ ἐξ Ἀδριανουπόλεως καταγόμενος Βασίλειος ἐπωνομάσθη Μακεδών. Καὶ ἡ μὲν Φιλιππούπολις ἐπειδὴ ἐθεωρεῖτο ὡς κτίσμα τοῦ Φιλίππου, πιθανὸν νὰ ἐθεωρήθη διὰ τοῦτο ὡς Μακεδονία· διὰ τίνα ὅμως λόγον ἐθεωρεῖτο ἡ Ἀδριανούπολις ὡς Μακεδονία ἄγνοῶ.

Ἐναφέρω ἐνταῦθα χωρία τινὰ τοῦ Ψελλοῦ ἀποδεικνύοντα τὸ πρᾶγμα διὰ τὴν Ἀδριανούπολιν, καθόσον πράγματι δύναται νὰ ἀπορήσῃ τις ἂν τοῦτο εἶνε ἀληθές. Οὗτος λοιπὸν ἐν τῇ ἱστορίᾳ του λέγει. «Ἐτυχε δὲ τὸ τηνικαῦτα καὶ μακεδονική τις περὶ τὴν (Κωνσταντίνου) πόλιν φιλοχωροῦσα πληθὺς καὶ μάλιστα ὅσοι τὴν Ἀδριανούπολιν ᾤκησαν ἐξ ἀρχῆς» (6)· καὶ κατωτέρω, «τὴν εὐθὺ Μακεδονίας ἐλαύνουσι» δηλαδὴ τὴν πρὸς τὴν ἐπαρχίαν Ἀδριανουπόλεως· τοῦτο δὲ ἀποδεικνύει τὸ κατωτέρω χωρίον· ἀκαὶ οὕτως ἀπνευστί τὸν δρόμον συντείναντες, Μακε-

(α) Μ. Β. Σάθα I. σελ. 257.

(6) Μ. Β. Σάθα τόμ. δ'. σ. 150· ὅτι δὲν πρόκειται περὶ μακεδονικῆς ἀποικίας τοῦτο ἐννοεῖται ἐκ τῶν κατωτέρω χωρίων.

δονίας τε ἐντὸς γίνονται, καὶ τὴν Ἀδριανοῦ κατειληφότες ὡς περ ἀκρόπολιν, ἔργου εὐθύς ἔχονται.»

Καὶ ταῦτα δὴ περὶ τῆς συγχύσεως Θράκης καὶ Μακεδονίας, Μακεδονίας καὶ Θεσσαλίας, ὡς καὶ πολλῶν ἄλλων μερῶν παρὰ τοῖς βυζαντινοῖς.

Λόγιοι ἄνδρες Θεσσαλονίκης ἀπὸ τῆς ἀλώσεως.

Καθὼς πάντα τὰ πράγματα ἔχουσιν ἀκμὴν καὶ παρακμὴν, οὕτως ἔσχε καὶ ἡ Θεσσαλονίκη ὡς πρὸς τοὺς λογίους αὐτῆς ἄνδρας· κατὰ τὴν ἄλωσιν βλέπομεν 4 περιφήμους Θεσσαλονικεῖς ὧν εἷς ἐπιφανέστατος, ὁ Γαζῆς, ἀντιπροσωπεύοντας τὴν παιδείαν τῆς Θεσσαλονίκης· τούτων οἱ δύο ὑπῆρξαν διδάσκαλοι τῆς Ἰταλίας, ὁ Γαζῆς, καὶ ὁ Κάλλιστος. Φρονοῦμεν σήμερον ὅτι τὸ βυζάντιον εὗρίσκετο βεβουθισμένον εἰς ἀμάθειαν, ὅταν ὅμως παρατηρήσωμεν ὅτι κατὰ τὴν ἄλωσιν μόνη ἡ Θεσσαλονίκη παρέσχεν εἰς τὴν Ἰταλίαν 2 σοφοὺς οἵτινες ἐγένοντο διδάσκαλοι αὐτῆς, πρέπει νὰ ἀλλάξωμεν γνώμην. Ἐν τούτοις ἡ κατάστασις αὕτη ἀρχίζει νὰ παύη καὶ ἐπὶ πολλὰ ἔτη δὲν ἀναφαίνονται σοφοί, ἢ καὶ ἂν ἀναδείκνυνται λόγιοί τινες, οὗτοι εἶνε κατωτέρας ἀξίας. Περὶεργον εἶνε ὅτι ἡ Θεσσαλονίκη κατὰ τὸν αἰῶνα τῆς ἀναγεννήσεως τῆς Ἑλλάδος οὐδένα λόγιον παρέσχε· τούναντίον αὕτη ὑπνωττε βαθέως μολονότι τὸ σχολεῖόν της ἔθεωρεῖτο ὡς ἔν τῶν πρώτων καὶ μάλιστα καθ' ἣν ἐποχὴν διηυθύνετο ὑπὸ Ἀθανασίου τοῦ Παρίου· κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἡ παιδεία ἤκμαζε πλείοτερον ἐν Σιατίστῃ, Καστορίᾳ, Κοζάνῃ, καὶ τὸ παράδοξον εἶναι ὅτι καὶ ἀπὸ αὐτῆν τὴν Γράμμισταν ἀναφέρεται σοφός τις ἱατρός (α). Σήμερον ἀρχίζει ἡ Θεσσαλονίκη νὰ ἀναλαμβάνῃ τὴν πρέπουσαν αὐτῇ θέσιν ὡς πρωτεύουσα τῆς Μακεδονίας.

Τῶν λογίων ἀνδρῶν Θεσσαλονίκης δὲν θέλομεν ἐκθέσει ἐν ταῦθα ἀκριβῆ καὶ ἐκτενῆ βιογραφίαν, διότι τοῦτο εἶνε ἴδιον μονογραφίων ἢ πραγματειῶν ἐπὶ τούτῳ γεγραμμένων· καὶ πραγματικῶς, τινῶν τούτων εὗρίσκονται μονογραφίαι καὶ ἐν ἑλλη-

(α) Ζαβίρα. Νέα Ἑλλὰς σελ. 365.

νικοῖς καὶ ἐν ξένοις συγγράμμασι, ὡς τοῦ Γαζῆ καὶ τοῦ Καλ-
λίστου, ὥστε περιττὴ ἀποβαίνει πᾶσα ἀναμάσησι· ὑποδεικνύο-
μεν ἀπλῶς καὶ συνδέομεν τοὺς λογίους ἐπὶ τὸ αὐτὰ, ὃ δὲ φι-
λόμουσος ἀναγνώστης ἐὰν ἐπιθυμῇ ἐκτενεστέρας πληροφορίας δύ-
ναται νὰ ἀπευθυνθῇ εἰς ἄλλα βιβλία.

Θεόδωρος Γαζῆς· ἀριστοτελικὸς φιλόσοφος ὡς τὸν ὀνομάζει
ὁ Ζαβίρας· ἡ πρὸς τὸν Ἀριστοτέλην κλίσις του δεικνύεται καὶ
ἐκ τοῦ ὅτι μετέφρασε τοῦτον εἰς τὴν λατινικὴν· τοσοῦτον δὲ
καλῶς κατεῖχε τὴν γλῶσσαν ταύτην, ὥστε ἐτόλμησε νὰ εἴπῃ
ὅτι ὅ,τι ἦτο ὁ Ἀριστοτέλης διὰ τὴν ἑλληνικὴν, ταῦτό ἦτο ἡ
μετάφρασις αὐτοῦ ἐν τῇ λατινικῇ· ἀνεχώρησε βεβαίως καὶ οὗτος
μετὰ καὶ ἄλλων σοφῶν ἐκ Βυζαντίου κατὰ τὸ 1453. Ἀπέθα-
νεν ἐν Καλαβρία ὀδοηκονταετῆς κατὰ τὸ 1478. Εἰς τὴν χαλ-
κινῆν αὐτοῦ εἰκόνα σώζεται τὸ ἐξῆς δίστιχον λατινιστί·

Altrix Roma, parens cui Graecia. Graecia magna
fit tumulus, lingae gaza utriusque vocox.

Δέγεται δὲ περὶ αὐτοῦ, ὅτι τοσαύτην φήμην ἀπέκτησεν ἐν Ἰτα-
λία, ὥστε οἱ ἄνθρωποι διερχόμενοι μετὰ τὸν θάνατόν του ἐκ
τῆς κατοικίας του, ἀπεκαλύπτοντο μετὰ σεβασμοῦ. Περὶ τοῦ
Θεοδώρου Γαζῆ ἐγράφησαν πλεῖσται μονογραφίαι ὧν τινες καὶ
εἰς ἑλληνικὰ περιοδικὰ, διὸ θεωροῦμεν περιττὸν νὰ μακρηγορή-
σωμεν· ἀναγκαῖον μόνον θεωρῶ νὰ ἀναφέρω ὅτι ἀέχειροτονήθη
πρεσβύτερος ἅμα τῇ εἰς Ἰταλίαν ἀφίξει του ὑπὸ τοῦ καρδινά-
λου Βησσαρίωνος.· Ἐκ τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ ἐπισημό-
τερα εἶνε·

α) ἡ θεωρητικὴ γραμματικὴ, τὴν ὁποίαν καὶ σήμερον εἰσέτι
συμβουλευόνται· β) Ἐπιστολὴ πρὸς τὸν Φραγκίσκον Φίλελφον
περὶ τῆς ἀρχῆς τῶν Τούρκων· γ) βιβλὸς περὶ μνηῶν ἀττικῶν.

Ἐκ δὲ τῶν μεταφράσεων αὐτοῦ εἰς τὴν λατινικὴν ἐπισημο-
τάτη εἶνε ἡ μετάφρασις τοῦ Ἀριστοτέλους, ἣτις ἐσαεὶ θέλει
εἶναι κτῆμα τῆς λατινικῆς φιλολογίας (α) καὶ θέλει συντείνειν

(α) Ὁ Ἀριστοτέλης ἐν τῇ περὶ ζῶων ἱστορίας II. 17 ἀναφέρει ὄνομα πτη-
νοῦ λόκελος, περὶ οὗ ἐρίζουσιν οἱ ἐρμηνευταί, ὅπερ ὅμως ὁ Γαζῆς ἐξηγεῖ ci-
conia, πελαργόν, εἶνε ἄρα ἡ λέξις λελέκι ἑλληνική; Σήμερον ἀποκαλοῦσι

νά διευκρινίζη γλωσσικά τινὰ ζητήματα· ἐπίσης σπουδαία εἶνε καὶ ἡ μετάφρασις τοῦ Θεοφράστου περὶ φυτῶν ἱστορίας.

Σύγχρονος τοῦ Γαζή ἀναχωρήσας καὶ οὗτος ἐκ Βυζαντίου κατὰ τὴν ἄλωσιν ὑπῆρξεν Ἀνδρόνικος ὁ Κάλλιστος· ἀνὴρ περιπατητικὸς ὡς λέγει ὁ Ζαβίρας, εἰδήμων τῆς ἑλληνικῆς καὶ λατινικῆς· ἐδίδαξεν ἐν Ῥώμῃ καὶ διέμενεν ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ φιλοζένου καρδινάλιου Βησσαρίωνος· ἐκεῖθεν ἀνεχώρησεν εἰς Φλωρεντίαν ἔνθα ἦνθουν οἱ Μεδικοὶ καὶ ἐπροστάτεουν τὰ γράμματα, καὶ ἐκεῖθεν πάλιν ἀνεχώρησεν εἰς Παρισίους βασιλεύοντος Λουδοβίκου τοῦ ΙΑ.' καὶ ἐκεῖ ἀπέθανεν ἐν βαθεῖ γῆρα.

Τὰ συγγράμματα αὐτοῦ εἶνε τὰ ἐξῆς :

- α) περὶ φυσικῆς γνώσεως καὶ τύχης
- β) φυσικαὶ διαιρέσεις
- γ) βιβλίον περὶ παθῶν τῆς ψυχῆς
- δ) Παράφρασις νικομαχείων
- ε) Μονωδία.

Σώζεται δὲ αὐτοῦ καὶ μία ἐπιστολὴ πρὸς τὸν Κωνσταντῖνον Παλαιολόγον.

Σύγχρονος τῶν δύο ἀνωτέρω ὑπῆρξεν ὁ ἀρχιερεὺς Ἰσιδώρος Ῥωσσίας ἢ Σαρματίας. Πατρίδα εἶχε τὴν Θεσσαλονίκην κατ' ἄλλους δὲ τὸ Βυζάντιον. Ἡ αὐτὴ ἀμφιβολία ὑπάρχει παρὰ Ζαβίρα περὶ Ματθαίου τοῦ Καμαριώτου, ὅστις κατ' ἄλλους μὲν ἐγεννήθη εἰς Βυζάντιον κατ' ἄλλους δὲ εἰς Θεσσαλονίκην, ἀλλ' ὡς θέλομεν ἀποδείξει κατωτέρω ὁ Καμαριώτης μόνον ἐν Θεσσαλονίκῃ ἐγεννήθη· πιθανὸν λοιπὸν καὶ ὁ Ἰσιδώρος νὰ μὴ ἐγεννήθη ἢ ἐν Θεσσαλονίκῃ· τὸ τότε μικρὸν Βυζάντιον πολλάκις συνεχέετο πρὸς τὸ μέγα, καὶ ἔνεκα τῆς ὁμοιότητος, καὶ ἔνεκα τῆς μεγάλης ἐπιμιξίας.

Ὁ Ἰσιδώρος κατ' ἀρχὰς ἦτο μοναχὸς καὶ ἔπειτα καθηγούμενος τοῦ ἐν Θεσσαλονίκῃ μοναστηρίου τοῦ ἁγίου Δημητρίου·

τὸν πελαργὸν ἐν Θράκῃ (Φιλιππούπολει καὶ Στενουμάχῳ) τσιάπλιακον. Ἐν Μικεδονίᾳ πελεκάνον (Θεσσαλονίκη. κ.τ.λ.) ἐν Θεσσαλίᾳ (περὶ τὸν Τόρνοβον) πικλιάνον ἢ δὲ ὀνομασία λελέκι εἶνε γενικωτέρα. Ἄν ὁ λόκαλος εἶνε ὁ πελαργὸς, ἰδοὺ ὅτι ὀφείλομεν εἰς τὸν Γαζὴν τὴν εὐρεσιν τῆς ἀληθείας ὅτι τὸ λελέκι εἶνε λέξις ἑλληνικῆ.

ἀλλὰ τὸ περίεργον εἶνε ὅτι ὁ ἐν Θεσσαλονίκῃ ἅγιος Δημήτριος δὲν ἀναφέρεται ὡς μοναστήριον, ἀλλὰ ἀπλῶς ὡς ναός· δὲν θέλω νὰ διίσχυρισθῶ, ἀλλ' ἀπλῶς πιθανὸν εἶνε νὰ νοηται ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἅγιος Δημήτριος κείμενος πλησίον τῶν ἀνακτόρων (α): τοῦτο δὲ τοσοῦτο πιθανώτερον καθόσον ὁ Ἰσιδώρος ἀπὸ ἡγουμένου τοῦ ἁγίου Δημητρίου διωρίσθη ἀντιπρόσωπος τῆς ἐν Βασιλείᾳ συνόδου, ὅπερ δὲν ἠδύνατο ἴσως νὰ γείνη εἰμὴ ὁ αὐτοκράτωρ ἐγνώριζεν ἐκ τοῦ πλησίον αὐτόν. Μετὰ ταῦτα διωρίσθη μητροπολίτης Κιέβου, καὶ ἐκεῖθεν φαίνεται ὅτι προσέλαβε τὸν τίτλον Ῥωσσίας ἢ Σαρματίας· ἐκεῖθεν ἐπέμφθη εἰς τὴν τελευταίαν ἐν Φλωρεντία σύνοδον μετὰ τοῦ περιωνύμου Μάρκου τοῦ Ἐφέσου, ἀντιπροσωπεύων καὶ τὸν Δωρόθεον πατριάρχην Ἀντιοχείας. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ὑπερεμάχει τῆς ὀρθοδοξίας καὶ ἀντέκρουε τοὺς Λατίνους, ἐπὶ τέλους ὅμως ὑπέγραψε καὶ αὐτὸς τὸν ὅρον. Ἐκεῖθεν δὲ διαλυθείσης τῆς συνόδου ἐπανακάμψας εἰς Ῥωσσίαν ἤρχισε νὰ ἐνεργῇ ὑπὲρ τοῦ πάπα, διὸ θυμωθεὶς ὁ τότε βασιλεὺς τῆς Ῥωσσίας Βασίλειος, καθείρξεν αὐτόν ἐν σκοτεινῇ φυλακῇ· ἀλλ' ὁ Ἰσιδώρος ἀποδράς ἔρχεται εἰς Ῥώμην καὶ ἐκεῖ ἀξιούται τῆς καρδιναλικῆς πορφύρας ἀνθ' ὧν ἐπραξε καὶ ἐπαθεν ὑπὲρ τοῦ παπισμοῦ, λαβὼν παρὰ τοῦ πάπα καὶ τίτλον πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως (β). Ἴνα δὲ ἐνεργήσῃ λυσιτελέστερον ὑπὲρ τοῦ παπισμοῦ πέμπεται εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἐνθα ὅμως ἀλούσης τῆς πόλεως αἰχμαλωτίζεται ὑπὸ τῶν Τούρκων. Ὁ Ἰσιδώρος φαίνεται ὅτι ἐμισεῖτο καὶ κατεδιώκετο ὑπὸ τῶν Τούρκων, ὁ Ζαβίρας ὅμως δὲν ἀναφέρει διατί. Τὴν ἐκ τῶν Τούρκων ἀπόδρασιν τοῦ Ἰσιδώρου ἄλλοι ἄλλως λέγουσιν· ὅπως δὴποτε ὅμως ἀποδράς ἀφίκετο εἰς Ῥώμην ὅπου ἀπέθανε τὸ 1463.

Πλὴν τῶν ἐν Φλωρεντία διαλέξεων αὐτοῦ σώζεται καὶ μία ἐπιστολὴ θρηνητικὴ τῆς ἀλώσεως. Ὅπως δὴποτε ὁ Ἰσιδώρος

(α) Κατὰ τὴν μνήμην τοῦ μεγάλου Δημητρίου τὴν ἐπ' ὀνόματι αὐτοῦ τιμωμένην σεβασμίαν μονὴν τῶν Παλαιολόγων. Κωδ. Κουροπ. κλ. τ. 80 ἐκδ. Βον. Λέγεται δὲ καὶ ναὸς ὑπ' ἄλλων συγγραφέων «καὶ πρὸς τῷ ναῷ τοῦ μεγαλομάρτυρος γενόμενος Δημητρίου, ὃς τῶν βασιλείων ὠκοδόμητο ἐντός.» Καντακ. II. 47.

(β) Εἰς τὴν ἐν Φλωρεντία σύνοδον ἀνεγνωρίσθη τὸ ὑπέρτατον τοῦ πάπα, ἐπομένως οὗτος εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ ἐκλέγῃ πατριάρχας Κωνσταντινουπόλεως.

ὑπῆρξεν εὐφυής καὶ εὐγλωττος ἀνὴρ οὐχὶ ὁμοῦ καὶ ἀκεραίου χαρακτῆρος, ὡς φαίνεται ἰδίᾳ ἐκ τοῦ ὅτι κατέλαβε τὸν θρόνον τοῦ Κιέβου διὰ ῥαδιουργιῶν.

Σύγχρονος τῶν ἀνωτέρω ὑπῆρξεν *Ματθαῖος ὁ Καμαριώτης* υἱὸς ἱερέως, φιλόσοφος καὶ ῥήτωρ ἄριστος ὡς λέγει ὁ Ζαβίρας· ἐγεννήθη ἐν Θεσσαλονίκῃ ἢ ἐν Βυζαντίᾳ· Θεοδόσιος ὁ Ζυγομαλάς λέγει ὅτι ἐγεννήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει, Ἰωάννης δὲ ὁ Ζυγομαλάς ὅτι ἐν Θεσσαλονίκῃ· ἰστέον δὲ ὅτι ὁ Ἰωάννης Ζυγομαλάς ἦν πατὴρ τοῦ Θεοδοσίου· λοιπὸν πρέπει τὸν πατέρα μᾶλλον νὰ πιστεῦσωμεν. Ἐκ τίνος συγγραμματίου εἰκάζεται ὅτι ὁ Ματθαῖος ὑπῆρξε κατ' ἀρχὰς πρεσβύτερος ἐν Θεσσαλονίκῃ· τοῦτο δὲ φέρει ἐπιγραφὴν αὐτοῦ μοναχοῦ καὶ πρεσβυτέρου Θεσσαλονίκης, περὶ θείας χάριτος καὶ φωτὸς κ.τ.λ.· Ὅτι ὁ Ματθαῖος ἦν Θεσσαλονικεὺς ἀποδεικνύει καὶ τὸ ἐπώνυμον Καμαριώτης, ὡς ἐκ τῆς Καμάρας καταγόμενος (α). Ἐκ Θεσσαλονίκης ἀνεχώρησεν εἰς Κωνσταντινούπολιν μείνας καὶ κατὰ τὴν ἀίωσιν καὶ χρηματίας διδάσκαλος πολλῶν ἐπισήμων ἀνδρῶν ὧν εἰς καὶ Γεννάδιος ὁ Σχολάριος.

Παρὰ Ζαβίρα (σελ. 72) ἀναφέρονται 13 συγγράμματα αὐτοῦ ὧν κυριώτερα α) ἐπιτομὴ εἰς τὴν ῥητορικὴν τοῦ Ἑρμογένους· β) ὑπόμνημα εἰς τὰς ἐπιστολάς τοῦ Συνεσίου· γ) 3 ἱαμβικοὺς κανόνας κτλ.

Αἰὼν παρῆλθεν ἀπὸ τῆς ἀκμῆς τῶν σοφῶν τούτων καὶ οὐδὲ κἂν εἰς λόγιος ἀναφαίνεται ἐκ Θεσσαλονίκης. Μόλις κατὰ τὸ 1558 ἀναφέρεται *Δημήτριος* τις ἱεροδιάκονος τῆς Μεγάλης ἐκκλησίας, τὸν ὁποῖον ἐπεμψεν ὁ πατριάρχης Ἰωάσαφ εἰς Βιτεμβέργην ὅπως μάθῃ τὰ δόγματα τῆς νεωστὶ ἀναφανείσης αἱρέσεως τῶν λουθηρανῶν· τὸν Δημήτριον ἐλθόντα εἰς Βιτεμβέργην ὑπεδέχθησαν φιλοφρόνως· οἱ λουθηρανοὶ, ἐπανακάμπτοντα δὲ μετὰ ἐξάμηνον διατριβὴν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἔδωκεν αὐτῷ Φίλιππος ὁ Μελάχθων μίαν ἑλληνικὴν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν πατριάρχην μετὰ τῆς αὐγουσταίας αὐτῶν ὁμολογίας.

Μετὰ τὸν Δημήτριον ἀναφέρεται ἐπισημότερός τις λόγιος, *Σα-*

(α) Οὗτοι λέγομεν ἀκόμη *Ματθαῖοι*.

μασκηρός ὁ Στουδίτης· πρῶν ὑποδιάκονος ὢν ἀργότερον ὄνομα Στουδίτης ἀπέκτησεν ὡς μονάσας εἰς τὴν μονὴν τοῦ Στουδίου παρὰ τὴν Κωνσταντινούπολιν.

Ἐκ τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ σπουδαιότερος εἶνε ὁ χρονογράφος τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὸν ὁποῖον ἐλήπτειυσεν ὁ Ἱερόθεος ἢ Δωρόθεος ὁ Μονεμβασίας καθὰ λέγει ὁ Σάθας. Κατὰ δεύτερον λόγον ἔρχεται ἡ ἱστορία τῶν πατριαρχῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὴν ὁποίαν ἐπίσης ἐλήπτειυσαν ὁ Μαλαξὸς καὶ ὁ Ζυγομαλᾶς εὐσχήμῳ τῷ τρόπῳ, λέγοντες μὲν ὅτι μετεγλώττισαν ἢ μετέγραψαν μὴ ἀναφέροντες ὅμως πόθεν. Καὶ ταῦτα διότι τὰ δύο ταῦτα συγγράμματα τοῦ Δαμασκηνοῦ δὲν εἶχον γνῶσθῃ εἰς τὸ δημόσιον.

Ἐκ τῶν πρὸ πολλοῦ ἐκδοθέντων συγγραμμάτων τοῦ Δαμασκηνοῦ ἀναφέρομεν τὸν Νέον Φυσιολόγον ἢ περὶ φύσεως καὶ δικαιωμάτων ζώων, καὶ τὸν «Θησαυρὸν Δαμασκηνοῦ» σύνθητος καὶ εὐάρεστον ἀνάγνωσμα τοῖς ἀπλοῖκοῖς χριστιανοῖς.

Κατὰ τὸν 17 αἰῶνα, οὐχὶ ἀκριβῶς κατὰ ποῖον τούτου ἔτος, ἤκμασε Ῥωμανὸς τις Νικηφόρος Θεσσαλονικεὺς· οὗτος, λέγει ὁ Ζαβίρας, ἐν Γαλλίᾳ ὢν, κατέλιπε τὰ πάτρια αὐτοῦ δόγματα καὶ ἐνηγκαλίσθη τὰ τῆς δυτικῆς ἐκκλησίας· ὕστερον δὲ ἐγένετο καὶ εἰς ἐκ τοῦ τάγματος τῶν λεγομένων Καπουκίνων· δὲν λέγει ὅμως ἡμῖν ὁ Ζαβίρας τί μετήρχετο ὁ Ῥωμανός, ὅτε διετέλει παρ' Ἑλλήσι.

Οὗτος ἐξέδoto γραμματικὴν τῆς νεοελληνικῆς, ἐτέραν δὲ ἑλληνικὴν διὰ τοὺς προβεβηκότας καὶ πεπαιδευμένους.

Μετ' αὐτὸν χρονολογικῶς ὁ Ζαβίρας ἀναφέρει Ἀσσανόν τινα Λάσκαρην, ἀκμάσαντα κατὰ τὴν 18 ἑκατονταετηρίδα· οὗτος ἦν ἱατροφιλόσοφος, εἰδήμων τῆς ἑλληνικῆς, λατινικῆς, καὶ ἰταλικῆς, ἠκροάσατο δὲ τοὺς ἐν Παταβίᾳ τῆς Ἰταλίας σοφοῖς.

Ἐνταῦθα παύει ὁ Ζαβίρας μὴ ἀναφέρων οὐδένα ἄλλον λόγιον Θεσσαλονικέα, εἴτε διότι δὲν ἐγνώριζε, εἴτε διότι δὲν τοὺς ἐνόμιζεν ἀξίους νὰ καταχωρισθῶσιν ἐν τῇ βίβλῳ του.

Ὁ Δημήτριος Προκοπίου (Παρά Σάθα. Μ. Β. τόμ. γ' 502) ἀναφέρει κατὰ τὰ τέλη τοῦ 18ου αἰῶνος δύο ἱερωμένους τὸν Ἰωάννην Θεσσαλονικέα καὶ τὸν Γρηγόριον ἱερομόναχον Θεσ-

σαλονικέα· μεταγράφω κατὰ λέξιν τὰ περι αὐτῶν λεγόμενα.

Ἰωάννης Θεσσαλονικεύς, ἀνὴρ ἐλλόγιμος, εἰδήμων τῆς ἑλληνικῆς, καὶ τῆς λατινικῆς δὲ οὐκ ἄπειρος· πεπαιδευμένος τὴν τε θύραθεν φιλοσοφίαν, καὶ τὴν ἱερὰν θεολογίαν· σχολαρχεῖ ταῦν ἐν τῇ σχολῇ τῶν Θεσσαλονικέων.

Γρηγόριος ἱερομόναχος Θεσσαλονικεύς· ἀνὴρ ἐλλόγιμος εἰδήμων τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, πεπαιδευμένος τὴν τε θύραθεν φιλοσοφίαν, καὶ τὴν καθ' ἡμᾶς ἱερὰν θεολογίαν· ἔστι δὲ καὶ ἱεροκῆρυξ.

Τοῦ 19ου αἰῶνος τέκνα τῆς Θεσσαλονικῆς εἶνε κάποιος Κυριακὸς *Μελιρρυτός* διατρέθων περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ αἰῶνος ἐν Ὀδησσῶ καὶ ἐκδοὺς χρονολογίαν τινα ὀγκώδη, ἣν ἀφιερῶ ἐπισημῶ τινι Θεσσαλονικεῖ τῷ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ προξένῳ τῆς Σουηδίας κ. *D' Anastassi*.

Ἐπίσης τῶν ἀρχῶν τοῦ αἰῶνος τούτου εἶνε καὶ *Ζαλικῆς* τις, ὅστις ἐξέδοτο ἔθνικόν τι συγγραμμάτιον περιέχον συμβουλάς τοῖς Ἑλλήσι καὶ ἐπεδιώρθωσε τὸ γαλλοελληνικὸν λεξικὸν τοῦ Βεντότη.

Παραπομπὰ εἰς τὸν Ζαβίρα.

Περὶ Ἰσιδώρου	σελ. 40	ἤκμασε τὸ 1453.
Περὶ Γαζῆ	» 64	» »
Περὶ Καλλίστου	» 67	» »
Περὶ Καμαριώτου	» 71	» »
Περὶ Δημητρίου	» 109 καὶ 253	1558
Περὶ Δαμασκηνοῦ	» 250	» 1560
Περὶ Ῥωμανοῦ	» 522	» 16..
Περὶ Ἀσσάνου	» 189	» 17..

ΜΕΡΟΣ Β'.

ΛΕΞΙΛΟΓΙΟΝ.

α'. Θερμαϊκά λέξεις.

Τὰ ὑπ' ὄψιν ληθθέντα συγγράμματα.

Ἄτακτα Κοραῖ τόμοι πέντε 1835.

Λεξικόν τῆς καθ' ἡμᾶς ἑλλ. διαλέκτου ὑπὸ Σκαρ. Βυζαντίου 1857.

Λεξικόν τετράγλωσσον Βλάχου.

Κυπριακὰ Α. Σακελλαρίου τόμ. Γ'. 1868.

Κρητικὰ Μ. Χουρμούζη 1842.

Ἰδιωτ. τῆς νεωτερ. ἑλλην. Ι. Πρωτοδίκου 1866.

Ἰδιωτ. τῆς νήσου Θήρας Ν. Πεταλά 1878.

Γραμματ. τῆς τσακων. διαλέκ. Θ. Οἰκονομ. 1870.

Ἡ νῆσος Σύμη Μ. Γρηγοροπούλου 1878.

Κυπριακὸν Γλώσσημα Σάθα. Μ. Β. 6'.

Νεοελληνικὰ ἀνάλεκτα Παρνασσοῦ.

Ροδιακὰ Π. Βενετοκλέους παρὰ τῆ Πανδώρα τομ. κα'.

Ἀλβανικὴ Μέλισσα Ε. Μήτκου 1878.

Τὰ μνημονεύόμενα γεωγραφικὰ ὀνόματα.

Κολινδρὸς	Μακεδονία	Πισρία.
Ἐπανομή	»	Χαλκιδική.
Καλλιάνδρα	»	Κασσάνδρεια.
Ἄγχιαλὸς	Βόρειος Θράκη	
Στενύμαχος	»	
Ἐπιβάται	Νότιος Θράκη	

Ἰαλάτσατα	Μικρά Ἀσία	νομὸς Σμύρνης.
Ρουμλοῦκι	Μακεδονία	Μακεδονίς.

Ἐξηγήσεις τῶν συγγραμμένων λέξεων.

Κ = Κοραῆς

Σ ἢ Σκαρ. = Σκαρλάτος.

Σακ. = Σακελάριος.

Θ. λ = Θεματικαὶ λέξεις.

δ. λ = Διάφοροι λέξεις.

Ἄ γ έ ν ω τ ο ς ἢ ἀγένητος· ἄρτος ἐνζυμος μὲν, ἀλλ' ὅστις δὲν ἐστάθη ἄρκετὸν καιρὸν ὥστε νὰ γείνη ἡ χημικὴ ζύμωσις· λέγεται ἐνίοτε καὶ ἐπὶ καρπῶν ἀντὶ τοῦ ἄωρου.

Ἄ γ ρ ι ὄ χ η ν α· ὁ γέρανος· ἡ λέξις λέγεται καὶ παρὰ Θηραίοις· ἀλλ' ὁ κ. Πεταλάς τὴν ἐξηγεῖ ἀγρίαν χῆνα· δὲν ἤξεύρω καμμίαν ἀγρίαν χῆνα ἐκτὸς τῆς καναδικῆς, ἣτις βεβαίως δὲν ὑπάρχει εἰς τὰ μέρη μας. Ὁθεν συμπεραίνω ὅτι εἶνε ὁ γέρανος καὶ παρὰ τοῖς Θηραίοις.

Ἄ μ π ε λ ῖ ν ο ς· τὸ ἄλλως πίνον· πικρὸν φυτὸν δι' οὗ σκευάζουσιν ἐνίοτε τὸν οἶνον. Ἡ ἄψινθος (λέξις σλαβικὴ).

Ἄ ν α β ρ ο χ ι ᾶ· ἡ ἀνομβρία ἐν τῇ παροιμίᾳ. Στὴν ἀναβροχιά καλὸν καὶ τὸ χαλάζι.

Ἄ ν α λ α μ π ῆ· καὶ ἐν Θήρᾳ ἀναιλαμπή· ἡ ἀντανάκλασις τῶν ἠλιακῶν ἀκτίνων ἀρχ. ἀνταύγεια.

Ἄ ν α λ ε ῖ φ ο μ α ῖ· ἀλείφομαι (ἄκων) τῆδε κἀκεῖσε ὅταν τρώγω τι ὑδαρές· καὶ ἀναλείφω ἀλείφω τινὰ εἰς τὸ πρόσωπον.

Ἐφαγ' ὁ Ζαρκῦς αὐγά καὶ ἀναλείφκε ὡς τ' αὐτά.

Ἐπὶ τῶν ἀδεξίως τι ποιούντων.

Ἄ ν α π ε τ α ρ ῖ κ ι· βάζω τὸ ἐπικνωφόρι μου ἀναπεταρίκι· χωρὶς νὰ περάσω τὰς χεῖριδας· στὰ ἐγρατιά. Ἐκ τοῦ παρὰ Κ. ἀναπεταρίζω.

Ἄ ν α π ῖ ᾶ ν ω· μόνον ἐν τῇ φράσει ἀναπιάνω προζύμι· ζυμώνω ἢ παρσκευάζω προζύμι.

Ὁ Βλάχος ἀναφέρει ἀναβαίνω (ζυμόνω) καὶ ἀνέβατος, ἄζυμος παρὰ κυπρίους (Κυπριακὰ Βάκελ) ἀνέμπατος. Ἐὰν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν ὅτι πολλαχοῦ λέγεται βαίνω ἀντὶ βάλλω, τότε ἔχομεν ἀντὶ τοῦ ῥήματος ἀναβαίνω, τὸ ῥῆμα ἀναβάλλω· τὴν αὐτὴν λέξιν μεταχειρίζεται καὶ ὁ Ὅμηρος περὶ τῆς πρὸς ψαλμωδίαν παρασκευῆς (τοῦ γαλλικοῦ rēbuder), λέγων ἀνεβάλλετο καλὸν αἰεΐδειν». Παράδοξον εἶνε ὅτι ἡ ἀνά ἐν τούτοις τοῖς παραδείγμασι σημαίνει προτεραιότητα.

Ἄ ν α σ κ υ ρ ν ῶ· περιποιοῦμαι διευθετῶ τὰ τοῦ οἴκου· ἐκ τοῦ ἀνασυγυρνῶ.

Ἄ ν ε μ ὅ σ τ α μ ο ν· ὁ ξύλινος μονόπους ἐφ' οὗ ἴσταται ἡ κινητὴ ἀνέμη.

Ἄ ν τ η ρ η ο ὤ μ α ι· ἀπηρχ. ἀντὶ ἐντηροῦμαι, ἐντρέπομαι πρὸβλ. τὸ κλδρ. νέχομαι ἐνέχομαι ἐντρέπομαι.

Ἄ π λ ά δ α· καὶ ἐν Θήρᾳ ἀπλάδαινα, παρὰ τοῖς βυζαντινοῖς ἀπλαδαρέα· πινάκιον ἀπλωτόν.

Ἄ π ο δ ι α λ ε γ ο ὤ ρ ι τὰ μένοντα ἐκ τῆς καθαρίσεως πράγματός τινος, λείψανα, σκύβαλα.

Ἄ π ο σ τ α ί ω καὶ οὐχὶ ἀποστέκω· κουράζομαι ἀόρ. ἀπόστασα· μετ. ἀποσταμένος καὶ ῥ. ξεποσταίνω, ξεκουράζομαι.

Ἄ ρ α θ υ μ ῶ· ἐπιθυμῶ πολὺ· καὶ μάλιστα πράγματα ἀπόντα ἢ ἀγαπητὰ» ἀραθύμησα νὰ φάγω λαγόν» ἀραθύμησα νὰ διῶ τὸ παιδί μου» κτλ. παρὰ Θηραίοις ἔχει τὴν αὐτὴν σημασίαν· παρὰ κυπρίους ἀρθυμῶ σημαίνει φοβοῦμαι· παρὰ Βλάχω θυμῶνω πολὺ· παρὰ Τσάκωσι ἀρόθυμος—θυμώδης.

Ἄ ρ μ υ ρ ῆ· θέσις τις ἐν Θεσσαλονίκῃ πιθανῶς διότι ὑπῆρχεν ἀλμυρὰ τις βρύσις· καὶ ἐν ταύτῃ τῇ θέσει ὑπάρχει πραγματικῶς ξηρὰ τις κρήνη. Ἐν Χάλκῃ μία πλατεῖα καλεῖται Γλύφα διότι ὑπάρχει ἐν αὐτῇ φρέαρ μὲ ὑφάλμυρον ὕδωρ.

Ἄ ρ π α γ α ς· ἀρχ. ἀρπάγη. Τὸ ἀγκιστρον δι' οὗ ἐκβάλλομεν τοῦ φρέατος τὰ ἐμπεσόντα ἀντλητήρια· κυπρ. ἀρπάϊν.

Ἄ ρ τ ο ς· ἡ λέξις διεσώθη μόνον εἰς τὰ μεγάλα ἐκείνα διακόνια τὰ ὁποῖα κατὰ πεντάδα στέλλουσιν οἱ ἐορτάζοντες τὴν προτεραιαν τῆς ἐορτῆς εἰς τὴν ἐκκλησίαν· περίξ δὲ αὐτῶν

ψάλλεται χορικὸν ᾄσμα μεθ' ὃ οἱ ἱερεῖς ῥίψαντες τὰ τελευταῖα ἐρωτικά βλέμματα ἐπ' αὐτῶν ψάλλουσι·

Πλούσιοι ἐπτώχευσαν καὶ ἐπέινασαν

Οἱ δὲ ἐκζητοῦντες τὸν Κύριον

Οὐκ ἐλαττωθήσονται παντὸς ἀγαθοῦ.

Ἀστόχια· ἀποτυχία, δυστυχία ἐν τῇ παροιμίᾳ.

Βάζουμε καὶ τὴν ἀστόχια μοῖρα.

Ἀσύστατος· τούναντίον τοῦ στούμενος· ἀκατάστατος· ἴδε στούμενος.

Βαρδάρης· ἄνεμος πνέων ἀπὸ τοῦ βαρδάρη ποταμοῦ· παράβαλε στρμονίας.

Βαρδαρίζω· ῥέω ἀφθόνως ὡς ὁ βαρδάρης. Παράβαλε τὸ παρὰ Κ. ποταμιζῶ.

Βοῦζι καὶ ἀλλαχοῦ σκυλοστάφυλλο· εἶδος στρύχνου ὅστις σχηματίζει τσάμπουρο μὲ ῥώγας μαύρας ἢ ἐρυθροειδεῖς ὡς σταφυλή· εἶνε ὁ κηπαῖος στρύχνος τοῦ Διοσκορίδου ἔχων καρπὸν περιφερῆ, γλωρὸν, μέλας δὲ ἢ κίρρος γίνεται μετὰ τὸ πεπανθῆναι (IV 71) πρῆ. πιθανῶς ἐκ τοῦ βύσσοις διὰ τὸ ἐρυθροῦν αὐτοῦ χρῶμα.

Βόχα· κυρίως ἡ δυσσομία ἢ προξενομένη ἐξ ἀπλύτων ἀγγείων γάλακτος κτλ. παρὰ Θηρ. μπούφα ὅπερ ἐπικυροῖ τὴν γνώμην τοῦ Κ. ὅτι εἶνε ἀπὸ τὸ γαλ. Bouffée.

Βράζω· βράζει ψείραις· ἀντί βριάζει, βριάει, βρίθει τὸ ῥῆμα εὔρηται παρὰ Κ.

Γαλατσίδα· ἐν τῶν ἐντοσθίων τῶν ἀρσενικῶν ἰχθύων, ὁμοῖον καὶ ἀνάλογον πρὸς τὸ χαδιάρη τῶν θηλέων, ὀνομασθὲν οὕτω διὰ τὸ λευκὸν τοῦ χρῶμα ἀρχ. θορός.

Γανιάζω· κουράζομαι ἀσθμαίνω, λαχταρῶ, κτλ. νομίζω ὅτι δὲν ἔχει σχέσιν τινὰ πρὸς τὸ γανόνω.

Γάρος· παρὰ τοῖς ἀρχαίοις σημαίνει εἶδος ἐμβάμματος σχηματιζομένου ἐκ τῆς σήψεως ἐντοσθίων ἰχθύων ἐντὸς ἄλμης· ἰχθυάλμη. Παρὰ τοῖς Γραιορωμαίοις (παρὰ Κ.) πετμέζι· παρ' ἡμῖν ὀνομάζεται γάρως ἢ ὑποστάθμη τοῦ βουτύρου· ἐν Ἐπανομῇ ἢ σαλαμοῦρα.

Γειτονεύω· ἐπισκέπτομαι· κάμνω βίζιταις· διότι συνήθως μεταξὺ τῶν γειτόνων γίνεται τοῦτο.

Γιόνω· ἐκ τοῦ ἰώω· λέγεται περὶ τῶν ῥύπων τῶν ἐμμε-
νόντων εἰς τὰ ῥοῦχα μετὰ τὴν πλύσιν.

Γκαβός· τυφλός κατὰ τὸν Σκαρλ. ἐκ τοῦ σκαμβός.

Γκυών· ὁ, εἶδος πτηνοῦ· ἡ ἀλκυών. Τὴν ἱστορίαν αὐτοῦ
ἀλλαχοῦ.

Γλέφαρον· (δωρικῶς ἀντὶ βλέφαρον) σημαίνει ὅμως μέ-
τωπον.

Γονικά· γενεαλογία· μόνον ἐν τῇ παροιμίᾳ.

*Ἐλα πάππο μου, νὰ σοὶ μάθω τὰ γονικά σου.

Δοκοῦμαι· (δοκεῖμοι) ἐνθυμοῦμαι· πιθανόν νὰ ᾔην εὐ-
χρηστόν ποτε τὸ δοκοῦμαι, ὡς τινες λέγουσι σήμερον πονῶ ἀντὶ
μοὶ πονεῖ καὶ ἀρέσω ἀντὶ μοὶ ἀρέσει.

Δόληος· δυστυχής· ἐπιφωνηματικῶς ὁ δόλος! τὸν δό-
ληον· κτλ. ἀναμφισβητήτως εἶνε τὸ ἀρχαῖον δειλαίος, δυστυ-
χῆς, ἴδε καὶ ἰδιωτ. θηρ. ἐν λ. δουλιῶ, καὶ δουλίασμα.

Δομή· ἐργασία (δίδωμι) μόνον ἐν τῇ παροιμίᾳ. Ἡ ἀλπού
δομή δὲν εἶχε καὶ κύτταζε τὸν κῶλό της.

Δόξα (τόξον)· ἡ Ἴρις καὶ δοξάρι τὸ τόξον.

Δοξάτος· αἰθουσα· σάλλα· τὸ ἐκατέρωθεν τῶν δωματίων
κενὸν μέρος· ἐν Κοζάνῃ, μεσηά· εἶνε παραφθορά τοῦ ταῦτοσή-
μου καὶ παρὰ Κοραῖ ἀπαντῶντος, ἐξάϊτον ἢ ἐξατον· τὸ δοξά-
τος ὑποθέτει ἀρσενικὸν τύπον ἐξάτος, ὅπερ κατὰ Κ. ἐκ τοῦ ἐξώ-
τατος.

***Ἐνεκα ποῦ**· ἔνεκα ποῦ· διότι· Ὅμρ. οὔνεκα· ἔνεκα ποῦ
ἔβρισε τὸν παπᾶ Χρῦσαθο· οὔνεκα τὸν Χρῦσην ἠτίμησ' ἀρητῆρα.

Ἐσμπα (σλβ. παρὰ Ῥώσσοις σημαίνει οἶκον χωρικοῦ) ὑπό-
γειον· οὕτω καὶ παρὰ Βλάχοις καὶ Βουλγάροις.

Ἐθωρεῖ· προφ. φτωρεῖ· πλήθει· εἶνε μπόλικο· πληθερὸ
κατὰ Θηραίους.

Ζάμιτη· τὸ ἀραβικὸν κόμμι [τρκ.] οὕτω καὶ παρὰ Βλά-
χοις καὶ Βουλγάροις.

Ζέον· τὸ ζεστόν ὕδωρ τὸ ὁποῖον χύνει ὁ ἱερεὺς εἰς τὴν
ἁγίαν κοινωσίαν.

Ζωντόβολο· ὁ ὄνος· πιθ. κατὰ πρφθ. ἀντὶ ζωντόπουλο,

ζωόπουλο· παρά Πηταλά (ιδιωτ. Θηρ.) λέγονται ζωντανά τὰ ζῶα.

Ἡ λ ι ἄ ζ ο μ α ι· θερμαίνομαι ἐν τῷ ἡλίῳ· πρὸ βλ. πυρόνομαι.

Ἡ λ ι α κ ὶ ς· ὑπερφῶν ἄστεγον· διαφέρει τῆς ταραύτας ὅτι αὕτη δὲν κεῖται ἐν τῷ ὑπερφῶ. Ἡ λέξις εἶνε κοινή καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ἄλλαχού.

Θ α μ μ α ἰ ν ο μ α ι· (οὐδέτ. ἄνευ ἀντικ.) θαυμάζω· «θαυμαίνομαι τί πρᾶγμα εἶνε αὐτόν· χρώμεθα καὶ τῷ θαυμάζω· ὁ Βλάχος ἀναφέρων ἀμφοτέρους τοὺς τύπους, ἐξηγεῖ τὸ μὲν θαυμάζω ὡς εἶποναι, τὸ δὲ θαυμάζομαι, admire· ἐκ τούτου τοῦ θαυμάζομαι παρεφθάρη τὸ Συμαϊκὸν θαμάζομαι.

Θ ἄ σ ο ς· καὶ ἐν Καταφυγῇ θάσιος ποτόν ἐξ ἀμυγδάλων· σουμάδα (ἴδε Κορ. ἐν λ. Θάσιον) διότι τὰ ἀμύγδαλα ἐκαλοῦντο παρά τοῖς ἄρχατοῖς θάσια, ἢ θάσια κάρυα (ἄτακτ. Κορ. ἐν λέξει μετώπιον V 205) παρά κυπρίοις καλεῖται ἀθάσι τὸ ἀμύγδαλον καὶ ἀθάσια ἢ ἀμυγδαλέα· (κυπρ. Α. Σακελ. τόμ. γ' ἀγνωῶ διὰ τί γράφει τὴν λέξιν διὰ δύο θ.)

Ὁ Σακελάριος λέγει ὅτι οἱ Σμυρναῖοι καλοῦσι θάσι τὸ ἀμύγδαλον, καὶ ἀθάσα τὰ ἀφράτα ἀμύγδαλα οἱ Κρήτες. Τὴν λέξιν ἀθάσια ἀναφέρει καὶ ὁ Σάθας. Μεσ. Βιβλ. 2, 598 ἐν τῷ κυπριακῷ γλωσσήματι.

Θ ε ρ μ ὶ ς· οὐστ. ὕδωρ ζεστόν μετὰ στάκτης χρήσιμον πρὸς καθάρισιν ἀγγείων.

Θ ρ ῦ μ μ α· (θηλ.) θός μοι μιὰ θρύμμα ψωμί· ἄλλως μιὰ σταλιά· καὶ ἄλλαχού μιὰ νυχιά (θρύπτω).

Θ ρ ῦ μ μ α τ α· ἔγεινε θρύμματα· τεμάχια.

Ἰ σ κ ι ο ς 1) ἢ σκιά 2) ἐν τῇ φράσει τὸν πλακόνει ὁ ἴσκιός του, σημαίνει ἐφιάλτην, ὃν ἀποδίδουν εἰς τὸν ἴσκιον. Ὁ ἴσκιος εἶνε τι φοβερόν εἰς τὰ μικρὰ παιδία· αἱ μητέρες λέγουν εἰς τὰ τέκνα των, «μὴ περιγελάς τὸν ἴσκιόν σου διότι θά σέ πλακώσῃ» πρὸ βλ. τὸ Ἡσυχίου «Κανθάρου σκιαί.»

Ἰ σ κ ι ω μ α· στοιχείό· ἕνεκα τοῦ φόβου ὃν ἔχομεν πρὸς τὸν ἴσκιον.

Κ α β α λ λ ῖ ν α· ἵππος (ἐκ τοῦ καθάλλης) μόνον ἐν τῇ παροιμίᾳ.

« Ἄντρας μου πὸ τῆ χαρά του, σκόνταψ' ἄπ' τὴν καθαλλί-
να.» Πρβλ. διὰ τὴν κατάληξιν τὴν λέξιν βονικόν—όνος. (Κυπρ.)
καὶ Ξηπτερίνα. Γενικῶς καθαλλίναις, σημ. κόπρος (ἴππου).

Κ α θ ὀ ρ ι· μεγάλη βροχὴ (ἐκ τοῦ καταρρέω;) Κ, καθοῦρι
ἐν Κέω ἀκαταδασεά» ἐκ τοῦ καταδεύω· ἐν Πάρω· ἀπλή.

Κ α κ ά δ ι· 1) ὁ καρπὸς τῆς κακαδιᾶς· ἐκ τοῦ κόκκος· 2)
ἡ Ξηρά μύξα ἀλλαχοῦ κάρκαδον.

Κ α κ α δ ι ά· παρὰ Σ. Κακαβιά εἶδος δένδρου μὲ μικροῦς
κοκκοειδεῖς φαγωσίμους καρπούς. Αἴγειρος κρητικὴ (ἐκ τοῦ κόκ-
κους, ἢ κηκός· διότι μεγαλείτερον εἶνε τὸ κοκοῦτσι παρὰ τὸ
φαγητόν).

Κ α κ α ρ ά ν τ σ ι α· ἡ κόπρος τῶν προβάτων καὶ αἰγῶν· ἡ
λέξις ἐγένετο ἐμμέσῳ ἀπὸ τοῦ κάκκη (κόπρος) καὶ κακκάω,
εὕρισκομένων καὶ ἐν τῇ λατινικῇ (caco χέζω) ἰταλικῇ καὶ βλα-
χικῇ «κάκαρα» ἡ μηλεία κόπρος.

Κ α λ ι ά· εἶδος φυτοῦ θαμνώδους, σοδοφόρου ἢ καλιούχου
ὅπερ οἱ βαφεῖς μεταχειρίζονται πρὸς βαφὴν (κάλι).

Κ α λ ο γ ρ ή τ σ α· εἶδος κτενίου (ὄστρακοδέρμου).

Κ α λ ο π ί χ ε ρ ος· καλοπίχηρις· πάντη διαφόρου σημασίας
τῆς παρὰ Κ. Παρ' ἡμῖν ἡ λέξις λέγεται εἰρωνικῶς καὶ ἔχει κα-
κὴν σημασίαν· γίνεταί ἀπὸ τοῦ καλή καὶ ἐπίχαρις καὶ παρὰ-
δειγμα ἡ Γραφὴ «Πόρνη καλή, καὶ ἐπίχαρις ἡγουμένη φαρμάκων
... (Ναοῦμ. γ· 4) καὶ ἀπλῶς ὁ Ἡσύχιος ἀεπίχαρις παρὰ Ἀτ-
τικοῖς ἢ ἄβρα» (πρβ. καλοκάγαθος). Παρὰ Κυπρίοις καὶ παρὰ
Βλάχω «πολιτικὴ» ἡ πόρνη.

Κ ά μ α· εἶδος ἐγγχειριδίου·

Κ α μ α τ ε ρ ή· φιλόπονος· μόνον ἐν τῇ παλαιᾷ παροιμίᾳ.

Ἡ νύφ' μας ἡ καματερή, τὸ σαββάτο τὸ βραδύ. Δηλαδή τότε
ἀρχίζει τὰς ἐργασίας της, ἕνεκα τῆς μεγάλης αὐτῆς φιλοπο-
νίας· (εἰρωνικῶς).

Κ ά ν ν α· παρ' ἡμῖν λέγεται ὁ κάλαμος τῆς κνήμης· ἐξ οὗ
στραβοκάννης, βλαισός, φορκός Ὅμρ. Ἡ λέξις δὲν πρέπει νὰ πε-
ριφρονῆται, διότι εἶνε ἡ ἀρχαία κάννη, κάλαμος· ἄλλως καὶ τὸ
κνήμη γίνεταί ἐκ τῆς αὐτῆς ῥίζης.

Κ α ν ό ν ι· τὸ σωληνοειδές μέρος τοῦ περιποδίου τὸ καλύ-

πτον τὴν (κάνναν) κνήμην μέχρι τῶν ἀστραγάλων (ἐκ τοῦ κάννα ἢ κανὼν σημαίνοντος ἐν γένει πᾶν σωληνοειδὲς ἐξ οὗ ἐγένετο ἡ canne καὶ τὸ canop τῶν Γάλλων).

Κά ρ (α) β ο ς· καταβόθρα· ὁ Κ. δὲν ἐτυμολογεῖ τὴν λέξιν πιθανὸν νὰ εἶνε ἐκ τῆς ρίζης (σ)κῶρ, ἐξ οὗ τὸ κωράδιον.

Κα ρ ρ ο ὕ τ α· ἡ ληνός· ἄλλως πατερόν· ἴσως ἀπὸ τοῦ carruca, ἢ calcatorium, calcatura.

Κα ρ φ ο β ά κ ι· εἶδος ἰχθύος ἐκ τῶν σελαγωδῶν.

Κά σ α· ἡ λέρα τοῦ λαιμοῦ (καὶ ἴσως ἀλλαχοῦ ἢ ἄλλοτε καὶ τῆς κεφαλῆς) ἐξ οὗ ἡ κασίδα καὶ τὸ παρὰ Κ. βῆμα κασόνω, λερόνω (ἐν Θήρᾳ ὁ ρύπος τῶν ἐνδυμάτων).

Κα τ α β ρ έ χ ω· ποτίζω διὰ τοῦ ποτιστηρίου arroses.

Κα τ ρ ά τ σ ι καὶ κατρατσιάρης ἀταξία, ἀταξίας, (ἴσως ἔχει σχέσιν τινὰ μὲ τὸ κατρακυλῶ ἀν τοῦτο δὲν εἶνε ἐκ τοῦ κούτρα κυλίω).

Κα τ σ ό υ φ ι ά ζ ω ἢ κατσηφιάζω· σκυθρωπάζω· βεβαίως ἐκ τοῦ κατηφής· παρὰ Σκρλ. φέρεται καὶ ἡ λέξις κατσούφα, κατήφεια· παρὰ Θηρ. δὲ λέγεται κατσήφλης καὶ κατσηφλιάζει ἐπὶ τοῦ φωτός τοῦ λύχνου.

Κε φ ά λ ι· καὶ συνηθέστερον κεφαλόπουλο· ὁ ἰχθὺς κέφαλος· διὰ τὸν τύπον κεφαλόπουλο· πρβλ. τὴν λέξιν ζωντόβολο· ὁ Σ. πειρᾶται νὰ ἀποδείξῃ ὅτι τὸ κεφαλόπουλο εἶνε μικρὸς κέφαλος δηλ. ἄλλος παρὰ τὸν κέφαλον (γυλάρι) ἡμεῖς ὅμως κεφάλι καὶ κεφαλόπουλο ὀνομάζομεν τὸν αὐτὸν ἰχθύν. (Οἱ κύπριοι τὸ καλαμποῦκι ὀνομάζουσι σίταρον καὶ σιταροπούλαν).

Κι ρ κ ι ν έ ζ ι· σημειῶ τὴν λέξιν διότι πολλάκις συγχέουσι τὸν κίρκον πρὸς εἰδός τι ἰέρακος ὁμοιότατον τῷ κίρκῳ (στρουθοϊτέραξ ἢ κερχνηξ) ὁ κίρκος τοῦ ὁμήρου δὲν εἶνε κερκινέζι ἀλλὰ στρουθοϊτέραξ, διότι παρίσταται καταδιώκων περιστερὰν, ἐνῶ τῆ κερκινέζια καὶ συμβιοῦσι μετ' αὐτῶν. Ἐν Κολινδρῶ τὸ κερκινέζι λεγεται ξηφτερίνα καὶ ἐν Λαμία ἀερογάμης. Σημειωτέον ὅτι τὸ ξηφτερί εἶνε διάφορον τῆς ξηφτερίνης ὅν τὸ αὐτὸ τῷ στρουθοϊτερακι ὅν οἱ Τοῦρκοι καλοῦσι σιαχίνι· ἄγνωστον ὅμως κατὰ πόσον ἐκτείνεται ἡ ὀνομασία αὕτη.

Κ λ ή ρ α· γενεά· ἴδε καὶ Πρωτόδικον ἐν λέξει· εἰς τὸ ἄσμα

τοῦ Passow, τὸν ὁποῖον ἀναφέρει δ κ. Πρωτόδικος. «Τηράτε τοῦ διαβοντρ' ὁ γιὸς τῆς μάντισσας ἢ κλήρα».

Κόθορος· ὁ γύρος τῆς πῆτας· ἄλβαν. κοθέρεα λέγεται ἡ κόρα τοῦ ψωμιοῦ· κατὰ δὲ τὸ ἰδίωμα τῆς Πάρου ακοθρία τὰ ψιχία· 2) ὕβρις ἀγνοῶ τί σημαίνουσα· ἴσως κατὰ ταύτην τὴν σημασίαν εἶνε παραφθορὰ τοῦ κόθορος.

Κοκκινογούλι· (κόκκινος καὶ γούλα Θηρ.) γογγυλίσ· τουρκ. παντσιάρι· γαλ. pavez· παρὰ θηραίοις ἢ λέξις γούλα (ἰδιωτ. Πεταλᾱ) εἶνε ταυτόσημος τοῦ ἡμετέρου κοκκινογουλίου.

Κόλλα ἢ ἀκόλλα· εἶδος μαλακίου τευθιδοειδοῦς κολλῶντος εἰς τὰς πέτρας· κόλλουρος ; ;

Κόντα· ὠν φθειρὸς παρὰ Σκαρλ. φέρεται κόνιδα παρὰ Πεταλᾱ δὲ γόνος· ἅπαντες βεβαίως οἱ τύποι οὗτοι εἶνε ἐκ τοῦ ταύτοσήμου ἀρχαίου κόνις, ἰδος.

Κοντακινός μετρία ἔκφρασις τοῦ κοντός· κοντός μᾶλλον ἢ ὑψηλός (πρβλ. ξηρακινός, μελαχροινός, ἢ μελαχρινός· ἔκτινος τύπου κόνταξ· σημειωτέον ὅτι ὁ εἰς ἀξ τύπος συνειθίζεται ἐν τοῖς μεθύσταξ, τρέλλαξ κ.τ.λ.

Κοντοπίθαρος· κοντός ὡς πιθάρι (πρβλ. κοντορέβιθος.)

Ὁ κοντός λέγεται ἐπὶ τὸ εἰρωνικώτερον καὶ ὑπερβολικώτερον καὶ μπιζμπηρας· λέγομεν ἀκόμη τὸν κοντὸν κατσιαμπρόκον καὶ σβῶλι τὸν μικροκαμωμένον ὦν τὴν παραγωγὴν ἀφίνω εἰς ἄλλους.

Ἦκουσα εἰκονικὴν τινα παράστασιν τοῦ κοντοῦ ἐν ἀρχαίᾳ τινι παροιμίᾳ ὧδε ἐχούση :

Ὅπου κῶλος καὶ πθαμὴ
ὧδ' ἔκει καὶ τὸ κεφάλι.

Κοντοστόπης· κωμ. κοντός· ἐκ τοῦ κοντός καὶ στόπος, ὁ κόπανος· πρβλ. κοντοπίθαρος.

Κοπάνα· [σλβ] ἢ σκάφη οὕτω καὶ παρὰ βλάχοις, διότι ἡ βιομηχανία αὕτη εἶνε ἴδια τῶν Βουλγάρων.

Κοσιά· ἢ πλοκαμῖς, πλεξίς (ἐκ τοῦ κόττα, ἢ κεφαλή πρβλ. κόσυμβος· σημειωτέον ὅτι οἱ Βούλγαροι καλοῦσι κόσα τὰ μαλλιά, ἐν τούτοις τὸν πλόκαμον pachka· οἱ δὲ Βλάχοι coada (καὶ κοσίτσα) ἐκ τοῦ λατ. cauda (οὐρά) ἢ coda.

Κόστας· φυτὸν εὐώδες με μακροειδή φύλλα· ἄλλως καλοφέρι· σημειώτεον ὅτι ὑπάρχει φυτὸν εὐώδες παρὰ ταῖς ἀρχαίοις ὀνομαζόμενον κόστος· ἴδε Κ. ἐν λέξει κόστος· σώζεται καὶ διστιχὸν ἐκκαρπωθὲν τὴν ὀμώνυμIAN·

Κόσταν ἔχω στὴν αὐλή μου

Κώταν ἀγαπᾷ ἡ ψυχὴ μου.

Κουνάφι· τὸ ἀλλαχοῦ κουνάδι· εἶδος μυδρ ἀποπνίγοντος ὄρνιθας καὶ περιστερὰς, καὶ ῥοφῶντος ὡς πιστεύεται τὸ αἷμα των· πιστεύω ὅτι διαιτᾶται ἐν τοῖς κήποις. Ὁ Κ. τὸ συγγέει πρὸς τὸ κουνέλι (larin) ἐτυμολογικῶς ὅμως φαίνονται συγγενῆ· κουνάφιον, κουνάδιον, κουνέλιον, καὶ τὸ ῥωμ. cuniculus, φαίνονται ὑποκοριστικὰ ἐνδὸς τύπου Cupus. (Κοῦνος παρὰ Κυπρίους ὁ κύων).

Κουνέλι· τὸ γνωστὸν λαγοειδὲς ζῶον, δασόπους, κόνικλος, λαγιδεύς. Ὁ Κ. λέγει ὅτι παρὰ μὲν τοῖς Μασσαλιώταις ἑκαλεῖτο λεβορίς παρὰ δὲ τοῖς Σικελοῖς λέπορις. (Ἡ ὀνομασία λαγιδεύς τὴν ὁποίαν ἀπονέμουν τινὲς ἐκ τῶν νεωτέρων δὲν εἶνε καλὴ, μολονότι τὴν μεταχειρίζεται ἅπαξ ὁ Στράβων (III. 144 σ.) ἀγεωρῦχον λαγιδέα» παρὰ Κ. ἀποκαλῶν οὕτω τὸν κόνικλον).

Κοῦρκος (ὄνημπ.) ὁ Ἰνδικὸς ὄρνις· ἄλλως ντίντιος (din-don) καὶ μισίρκο ἀλλαχοῦ.

Κοῦρνιάζω· πλαγιάζω, κοιμῶμαι· ἐπὶ τῶν ὄρνιθων· παρὰ Σκάρ. κουριάζω· ἢ ἐκ τοῦ οἰκουρέω παραγωγὴ εἶνε σχολαστικωτάτη.

▽ **Κοῦσπα**· ἢ, τὰ σκύβαλα τοῦ σησαμελαίου χρήσιμα εἰς τροφὴν ζῶων καὶ ἐνίοτε καὶ ἀνθρώπων· ὁ Κορ. ἀπατάται νομίζων ὅτι τὸ ταχίνι εἶνε ὑποστάθμη τοῦ σησαμελαίου. Τοῦτο εἶναι τὸ πρῶτον ἐξαγόμενον τῆς ἀλέσεως τοῦ σησάμου· βράζοντες δὲ κατόπιν τὸ ταχίνι ἐξάγουσι τὸ σησαμέλαιον· ἢ δὲ ὑποστάθμη τοῦ ταχινίου πιεζομένη σχηματίζει τὴν κούσπαν.

Κοῦτάβι· σκύλαξ· παρὰ Κ. φέρεται κουτσίδι· καὶ τὸ παράγει ἀπὸ τὸ λατ. catulus, σκύλαξ. Σημειώτεον ὅτι οἱ σλάβοι καλοῦσι τὸν κύνα κοῦτσι· με τοῦτο ὅμως δὲν θέλω νὰ ὑποδείξω ὅτι ἐδανείσθημεν τὴν λέξιν παρ' αὐτῶν· ἄλλως τὸ

κουτάβι ἀποδεικνύει τούναντίον· ὑποτίθημι, ὅτι ῥηῖρχεν ἀρχική λέξις κότος ἢ κάτος ἐξ οὗ ἐγένετο καὶ τὸ catulus. Δὲν πρέπει νὰ βλέπωμεν μὲ ἀδιάφορον ὄμμα τὰ ἐπιφωνήματα τὰ προσκλητήρια τῶν ζώων· φωνάζοντες τοὺς κύνας λέγομεν κοῦτσι, κοῦτσι, ὅπερ εἶνε ἀρχαία ὀνομασία τοῦ κυνός· φωνάζοντες τὰς γαλαῖ· λέγομεν μάτσι, μάτσι· μάτσα δὲ ἀλθανιστὶ καλεῖται ἡ γαλῆ· οἱ βλάχοι προσκαλοῦντες τὰς αἰγας αὐτῶν φωνάζουσι τσάπ, τσάπ, δηλ. τράγε, τράγε· οἱ δὲ Θηραῖοι τὰς ὀρνιθας πέτεινα, πέτεινα, (ἰδιωτ. Θηρ. Παταλᾶ). Ἡ λέξις λοιπὸν κουτάβι εἶνε ὑποκοριστικὸν τοῦ κότος, ἴσως ἀντὶ κουτάφιον, ὡς καὶ κουτσίδι ἀντὶ κοτίδιον. Οἱ Ῥῶσσοι καλοῦσι τὸν κύνα σπάκα· εἶνε δὲ ἡ λέξις μηδικὴ καθὼς λέγει ὁ Ἡρόδοτος «τὴν γὰρ κύνα καλέουσι σπάκα οἱ Μῆδοι.» Ἡρδτ. I. 110.

Κ ο ὕ τ ρ α· [ἐκ τοῦ κόττα] κεφαλή· ἀπρηχαιωμένη λέξις· σωζομένη ἐν τισι φράσεσι καὶ ἐν τῇ παροιμίᾳ. Ἄλλοι ποῦ τῶχ' ἢ κούτρα νὰ καταβάζῃ ψείραις.

Κ ο υ τ ρ ο υ β ᾶ λ α· (κούτρα βάλλω) culbute κεφαλογύρισμα ντακλᾶς, τούμπα κωλοτούμπα.

Κ ο υ τ ρ ο ὕ λ η ς· καὶ ἐν Χάλκῃ κουτρούλος (κουτρολόμυλος) κουρευμένος τὴν κεφαλὴν ἢ τὰ μέλη τοῦ σώματος (πρβλ. ὄλμος) ἐπὶ ἀψύχων, κολαθὸς κουτσορευμένος ἡρωτηριασμένος. Κουτρολόμυλος· μύλος ἀνευ ἰστίων, ἄχρηστος. Μτρφ. κούτουρο, ἡλίθιος. Ἐντεῦθεν προέκυψεν ἡ φράσις τοῦ κουτρούλη ὁ γάμος· ἡμεῖς συνεπιθίζομεν πλειότερον τὸ τρόντισις (ἐκ τοῦ tripeus, καρμὸς κούτουρο).

Παράγεται ἐκ τοῦ κούτρα· οἶονεὶ ἀπεστρογγυλωμένος· τὴν σημασίαν κουρευμένος εὑραν παρὰ Κορ. τὸ ἡρωκτηριασμένος εἵκασα ἐκ τοῦ κουτρολόμυλος· ἡμεῖς τὸ μεταχειριζόμεθα μᾶλλον ἐν τῇ σημασίᾳ τοῦ βλάξ.

Κ ο ὕ φ τ α λ ο ν· πρᾶγμα παλαιὸν καὶ ασηπὸς· προσηγορία κυρίως τῶν ἐσχατογῆρων· παρὰ Θηρ. κουτάφια (πιθ. ἐκ τοῦ κοῦφος).

Κ ο υ φ α η δ ὀ ν ι· δηλ. κωφὴ (βωβὴ) ἀηδών· δὲν ἤξεύρω ἂν ὑπάρχη ταιοῦτο εἶδος πτηνοῦ· παρ' ἡμῖν κεῖται ὡς ὕβρις ἢ μᾶλλον ὡς εἰρωνεία.

Κ ρ ή ν α· πυξίς Ξυλίνη, σχήματος ἑλλειψοειδοῦς· ἀρχαῖόν τι ἄσμα λέγει· Δὲν ἤμαν ἐγὼ ποῦ σ' ἔφερνα ἐκεῖνα τὰ διαμαντικά καὶ τὰ φλωριά σ' τὴν κρήνα ;

Κ τ ή μ α τ α· λέγονται τὰ δίστιχα· ἡ παραγωγή του μοι εἶνε ἄγνωστος ἐπομένως καὶ ἡ ὀρθογραφία.

Λ α β ἰ δ α· τὸ κυκλοτερές ἐκ τελίου κατασκευάσμα, ἐν τῷ κέντρῳ τοῦ ὁποίου θέτομεν τὸ φυτίλι τῶν κανδηλῶν· ἑλλύχιον· παρὰ Κ. φέρεται μολυβίδα· φρονῶ ὅμως ὅτι τοῦτο παρεφθάρη ἀπὸ τὸ πρῶτον· πρῶτον διότι οὐδεμίαν χώραν δύναται νὰ ἔχη ὁ μόλυβδος εἰς τὸ ἑλλύχιον· δεύτερον δὲ διότι οἱ Θεσσαλονικεῖς ἰωτακισταὶ δεινοὶ ὄντες, ὤφειλον εἰ παρεφθέρητο ἀπὸ τὸ μολυβίδα, λέγειν λυβίδα, ἤτοι λιβίδα· καὶ δὲν ἐννοῶ πῶς ἀλλαχοῦ ἰωτακίζοντες παρὰ τὸν κανόνα, ἐνταῦθα ἰωτακίζειν δέον, αὐτοὶ ἠσπάσθησαν τὸ ἄλφα· παράγω λοιπὸν τὸ λαβίδα ἐκ τοῦ λtv. levis διὰ τὸν πεπαρμένον φελλὸν ὅπως αὕτη ἐπιπλήη ἐν τῷ ἐλαίῳ· οὕτω λέγουσι καὶ τὰς θρυαλλίδας τῶν λαβιδῶν λατινικῶς λουμίνια (lumen) καὶ τοὺς λύχνους κανδήλας.

Ὅσον ἀφορᾷ τὸ μολυβίδα ἐγένετο παραλαβὸν τὴν συλλαβὴν μου ὅπως γείνη σημαντικόν, ἴδε δοξάτος.

Λ α γ ω ν ἰ κ α· ἡ λαγωνικὴ κύων· ἀλλὰ διατί λαγωνίκα καὶ ὄχι λαγωνικά; ὑποπεύω ὅτι ἡ λέξις ἐλήφθη ἐκ τῆς ἰταλικῆς, μολονότι λέγομεν στρόγγυλος, στρογγύλος καὶ στρογγυλός· 2) εἴρων· γυνὴ ὁμοία τῆς λαγωνίκας κατὰ τὸ σχῆμα.

Λ ἄ ζ ο ς· ἐγχειρίδιον· πιθανῶς ἐκ τοῦ λάζομαι πρβλ. ἐγχειρίδιον καὶ poignard.

Λ α μ ν ό ς· φλόξ· ἐκ τοῦ λάω (λάμπω) ἐξ οὔ καὶ ἡ Αἴμνος διὰ τὸ ἠφαιστειῶδες· σημειωτέον ὅμως ὅτι οἱ Βούλγαροι καλοῦσι τὴν φλόγα πλάμεν· ἐν τούτοις ὁ Βλάχος τὴν λέξιν λάβρα ἐξηγεῖ flamme.

Λ α χ α ν ἰ ἄ ζ ω· κοπιᾶζω καὶ ἀσθμαίνω· ἀσθμαίνω ἐκ τοῦ κόπου· εὐχρηστον κυρίως ἐν τῷ ἀορίστῳ. Ὁ Κ. ἐν λ. φέρει λέξιν λαχανίζω σημαίνουσαν ἀτονῶ, καὶ λατινικὴν συνώνυμον langueo· ἡ λέξις ὅμως δὲν ἔχει οὐδεμίαν σχέσιν πρὸς τὸ λάχανον. Κατ' ἐμὲ αὕτη ἡ λέξις ἐλέγετο ἐπὶ τῶν κυνῶν, τῶν ἐκ

τοῦ κόπου ἐξαγόντων τὴν γλώσσάν των. Τὸ *languo* παράγεται ἐκ τοῦ *lingua*· τὸ δὲ λαχανίζω ἐκ τῆς λέξεως λάχανον, ἥτις ὑποθέτω ὅτι ἐσήμαινε γλώσσα· ἡ πρώτη ρίζα τοῦ γλώσσα, εἶνε γλωχ(ιν) ἢ λώχ ὡς φαίνεται ἐν τῇ ἄλβανικῇ λιοῦχα· λείχω σημαίνει γλωσσίζω ἥτοι διὰ τῆς γλώσσης ἀναλαμβάνω τι, καὶ λίχανος (οὐχὶ λιχανός) κατὰ τὸ κόπανος ὁ λείχων δάκτυλος· λάχανον δὲ ἡ γλώσσα, καὶ ἰδίᾳ τῶν ζώων δι' ἧς λείχουσι κατὰ τὸ φάσανον, ὄργανον κτλ. τῆς αὐτῆς ρίζης εἶνε καὶ τὸ λάπτω ἥτοι τρώγω διὰ τῆς γλώσσης· λαχανίζω λοιπὸν κυρίως καὶ κατὰ πρῶτον ἐσήμαινε ἐκβάλλω τὴν γλώσσάν μου ἐκ κόπου.

Λ α χ τ α ρ ῶ· (συγγ. τοῦ λαχανιάζω) παρ' ἡμῶν ἔχει σημασίαν δυσεξηγήτητον πάσχω τι ἐκ φόβου· ἐλαχτάρησε τὸ παιδί· φοβηθὲν ἔπαθε· ἐφοβήθη· 2) ἐπιθυμῶ τι ἀγωνιωδῶς.

Λ ε ι τ ο υ ρ γ ι ᾶ· ἢ ἄλλως προσφορά ἢ διακονία· τὸ ἀρτίδιον ὅπερ προσφέρουσιν εἰς τὴν ἐκκλησίαν μετὰ κόλλυβα· ἢ διακονία εἶνε ἀρχαία λέξις· «Διακόνια, τὰ κατὰ τὴν εἰρεσιώνην τῶν Ἀπόλλωνι πλάσσομενα πέμματα» Σουΐδας. «Διακόνιον, μάζα ἢ ζωμός, καὶ ἡ κρηπίς τοῦ πλακοῦντος» Ἡσύχιος. Οὕτως οἱ ἀρχαῖοι ὠνόμαζον διακόνια τὰ τε κόλλυβα καὶ τὸν ἄρτον σημειωτέον τὴν ταυτότητα τῆς ἐτυμολογικῆς σημασίας, τοῦ λειτουργία καὶ διακονία· (λειτουργία=ὑπηρεσία διακονία=ὑπηρεσία.)

Λ ύ ρ α· ἀγνοῶ ἀκριβῶς ὁποῖαν σημασίαν ἔχει ἡ λύρα ἐν τῇ φράσει «τὰ μυαλά σου καὶ μιὰ λύρα» πιθανὸν ἢ σύγκρισις νὰ γίνηται, διότι παίζει ὅπως τὴν παίζει τις· οὕτω λέγεται ἄλλως «αὐτὸς εἶνε φλογέρα»=ἀνόητος.

Μ α μ ο ὕ δ ι· ἢ μεταξοκάμπη παρὰ Κ. ψυχαροῦδα. Ἐν Ἀγχιάλῳ καλοῦσι μαμοῦδι τὴν ἀράχνην.

Μ α ρ ι ᾶ· ἢ προβατίνα· τὸ θηλυκὸν βροβάτειον κρέας.

Μ α ρ ο υ δ ῖ τ σ α· εἶδος ἐντόμου ποικίλου· ὁ θῆρ· καλομαντατούσης, διότι ἅμα ἔλθῃ εἰς τὴν χεῖρα ἢ ἄλλοῦ πιστεύεται ὅτι θὰ φορέσῃ ὁ παῖς νέα φορέματα.

Μ α σ τ ρ α β ῖ τ σ α· προφ. *mazdravizza*· ῥόζος τῶν χειρῶν· φυσικὸς τύλος ἐκ τοῦ ἰταλ. *madrevite* κοχλίας.

Μ α τ ὄ κ λ α δ ᾶ· αἱ βλεφαρίδες ἄλλως ματοτσόγουρα.

Ματοτσούνουρα· παρά Σκαρλ. ματοτσούναρα· παρά Πρωτοδικῶ ματοκύναρα· αἱ βλεφαρίδες· ὁ Κ. Πρωτόδικος τὸ παράγει ἀπὸ τοῦ κύναρος (ἄκανθα). Ταῦτα λέγονται καὶ ματόκλαδα.

Μεσοθύρι(ον) παραφυλῖς, παραπόρτι.

Μεσσάλι· 1) ἐν Χαλκιδικῇ· ἡ πεσέτα (serviette) 2) τὸ χειρόμακτρον· essuie—main· 3) ἐν Θεσσαλονίκῃ τὸ ὑπόστρωμα τῆς πινακωτῆς· 4) παρά Βλάχοις αὐτὴ ἡ δειπνητικὴ τράπεζα· ἐκ τοῦ λτν. mensalis=τραπέζιος.

Μοσχοκύδωνο· μοσχάτο κυδῶνι καὶ παρμ. Καθ' ἓνας τὴν πορδὴ τοῦ μοσχοκύδωνο τὴν ἔχει.

Μοσχοπωλῶ· πωλῶ εὐκόλως καὶ ταχέως τι καλοπωλῶ.

Μούκας· ἡ ἡμετέρα ἄρσενικὴ Μορμῶ.

Μπάμπω [βαβῶ] γραῖα πρβλ. βάβα.

Μπάμπαλον· οἶονεὶ βάμβαλον, γνάφαλον, κροκίς· ἐν Βερροῖα λέγονται τὰ φορέματα (ἴσως συγ. τοῦ βάμβαξ).

Μπέμπηλη· εἶδος ἐξανθήματος.

Μπισμπήρας· κωμ. κοντορρεβιθούλης· ἴδε σγόμπηρας.

Μπιτονιά ἐν Θεσσαλονίκῃ· πετονιά παρά Σκαρλ. ἀπαιτονιά παρά Θηραίοις καὶ Πρωτοδικῶ. Καὶ παρ' ἡμῖν μὲν καὶ παρά Σκαρλ. σημαίνει τὴν τρίχινον ὄρμιαν τοῦ ἀγκίστρου· παρά δὲ Πρωτοδικῶ καὶ Πεταλᾶ λεπτὸν σχοινίον ἐκ λίνου χρήσιμον πρὸς δέσιμον πραγμάτων. Ὁ Σκαρλάτος τὸ παράγει κακῶς ἐκ τοῦ πετῶ· ὁ Πεταλᾶς ἐκ τοῦ ἀποτείνω ὁ δὲ Πρωτόδικος ἐκ τῆς ἀπὸ καὶ τόνος λέξεως εὐρισκομένης καὶ ἀπλῆς καὶ σημαίνουσης εἶδος σχοινίου. Νομίζω μᾶλλον ὅτι ἔχει σχέσιν πρὸς τὸ πτηνός (φθηνός ἐν Κολινδρῶ), λεπτός· περὶ οὗ ἀναφέρει ὁ, τε Κοραῆς καὶ ὁ Σκαρλάτος· ἐν Κρήτῃ ὁ σπάγος λέγεται ὄργια (Κρητικὰ Χουρμούζη).

Μπόλια· (τὰ) θυμὰς μέγας, ἄφρισμα, ὡς αἱ αἰθιοπίδες ὅταν χορεύωσι τὴν κασοῦκαν.

Μπόρα· συννεφιά ἔτοιμος διὰ νὰ διαρραγῇ (ἄλβ. μπομπρέω σύννεφον) ἴδε ἄλβανικὴν μέλισσαν ἐν τῷ λεξιλογίῳ· ἐν Πάρῳ μολυδριά.

Μπούχαβος· ἀδύνατος· ἀσυμπαγής· ἐπὶ κρεάτων καὶ

κτιρίων· τὸ κρέας του εἶνε μπούχαβο, δὲν ἔχει μῦς συμπαγεῖς.

Νεῖάσι· ἐν τῇ φράσει αἰρχεται στὴ νειάσι καὶ στὴ χάσι ἢ τὸν βλέπω στὴ νειάσι καὶ στὴ χάσι. Εἶνε ἀντι τοῦ νέασι ἀπὸ τοῦ νεάζω καὶ σημαίνει τὴν νομηνίαν. Παρὰ Πρωτοδικῶ «στὴ χάσι καὶ στὴ φέξι.»

Νεροχύτης· ὁ ἀκίνητος νιπτὴρ τῆς οἰκίας.

Ντέμα· δοκός· ἄλλως γρεντήα·

Νυχτολούλουδο· εἶδος φυτοῦ τοῦ ὀποίου τὰ ἐρυθρὰ ἄνθη ἀνοίγουσι τὴν νύκτα· παρὰ τοῖς ἀρχαίοις νυκτῆγρηλον, παρὰ Γάλλοις δὲ *lunaire* ἤτοι σεληνιαῖον.

Ξαρθυμῶ· βλέπω τινὰ ἀπόντα (ἐκ ῥαθυμῶ) (ἴδε ἴδιωτ. Θήρας ἐν λέξει.)

Ξυραθυμιά· τὸ βλέπειν τινὰ ἀπόντα σκαλὴ ξηραθυμιά· εὐχή.

Ξεκληρίζω· (ἐκ—κλήρα) ξεκληρίσθηκε αὐτὸ τὸ σπίτι· κατεστράφη ἐξ ὀλοκλήρου, δὲν ἔμειναν κληρονόμοι.

Ξεμαυλίζω· ἀρχ. ἐκμαυλίζω, διαφθείρω, ξελογιάζω, ἠπεροπεύω· ἀπὸ τῆς ἐκ καὶ μαυλίζω ὅπερ ἴδε ἐν τῷ ἀρχ. λεξ. Σκαρλ.

Ξενομιζω· ἐκδιώκω· ἀτὸν ξενόμισαν· τὸν ἐδίωξαν, τὸν ἔκαμαν νὰ φύγη (ἐκ—νομός.)

Ξεστήνω· τὴν σοῦπαν· βάλλω ἀυγολέμονον· συνεκδχ. τῆς ἐκ τοῦ πυρὸς ἐκστήσεως.

Ξηρακινός· ξηρός· μετρία κάπως ἐκφρασις· πρβλ. κοντακινός, καὶ μελαχροινός· παρὰ Κ. φέρεται ξηραγγιανός· ἐκ τούτου ἐπλανήθη νομίσας ὅτι εἶνε ἐκ τοῦ ξηράγγειος· ἀλλὰ εἶνε ἐκ τινος ἀχρήστου τύπου ξήραξ μετὴν κατάληξιν ἰνὸς πρβλ. οὔτιδανός ἠπεδανός, μακεδανός.

Ξοδόνω τινὰ· παρεκτρέπω τῆς εὐθείας ὁδοῦ· ξοδόνομαι ἀμελῶ τὰ καθήκοντά μου· ξοδωμένος διεφθαρμένος· ἤθελεν ὑποθέσει τις ἐκ τούτων τῶν σημασιῶν, ὅτι τὸ ξοδόνω εἶνε ἰπὸ τῆς ἐξ καὶ ὁδός· ὑπάρχει ὁμως καὶ ἄλλη τις σημασία καθ' ἣν οὐδετέρως σημαίνει «τὸ ρίχνω ἔξω» διασκεδάζω· οὕτως ἐν τῇ φράσει «πήγαينه ἔξω νὰ ξοδώσης» σημαίνει νὰ δοθῆς πρὸς τὰ

ἔξω, νὰ λητμονήσης τὰς λύπας σου· ὀρθότερον λοιπὸν παράγε-
ται ἀπὸ τὸ ἔξω δίδομαι.

Ξυλοπερήφανος· ὁ ἐξ ὑπερηφανείας βαδίζων ὡς
ξύλον.

᾽Οβρυιὰ—αἴς· εἶδος σπαραγγίων φυομένων ἐν Ἀθῶνι,
καὶ μεγάλης τιμῆς ἀπολαῦον· βρυωνία.

᾽Ορτάνοικτος· ἀντὶ ὀρθάνοικτος, δλάνοικτος.

Οὐρδα· εἶδος τυροῦ ὕδαρου. Οἱ Βλάχοι ὅμως ὀνομάζουσι
τὴν μυζήθραν οὐρδαν, ἥτις παρὰ Κρησοὶ καλεῖται μαλάκα, ἀ-
γνωῶ διατί· τοῦναντίον μάλιστα ἡ μυζήθρα εἶνε σκληρά· ὅπως
δήποτε ἴδε οὐρλός.

Οὐρλός· νερούλος ὕδαρης συγγ. τοῦ Θηρ. Ἰλαρός (ἰδιωτ.
Πετ.) σημειωτέον ὅτι τὸ ὕδωρ ἀλθανιστὶ λέγεται οὔη, τσακω-
νιστὶ δὲ ἴο. σανσκρ. υᾶτι, ὅπερ ὁ κ. Baudry σχετίζει πρὸς τὸ
οὔρον. ἴδε. Gram. comp. σελ. 175.

Πάνα· τὸ πανίον δι' αὐτὸ καθαίρουσι τὸν φοῦρνον.

Παρασοῦμι· παρεπώνυμον, ἐκ τοῦ παράσημον· παρὰ Κ.
εὔρηται παρασούσουμον· ἐκ τοῦ παρασύσημον· διὰ τὴν τροπὴν
τοῦ η εἰς ου παρβλ. ζούλεια σουπιά. κτλ.

Παραχώνω· θάπτω· ἤθελεν ὑποθέσει τις ὅτι ἡ παρὰ
ἐνταῦθα ἔχει ὑπερβατικὴν σημασίαν, οἷον χώνω παρὰ μέσσα· ἐν
τούτοις τὸ παράχώνω κατὰγεται ἐκ τῆς παναρχαίας ἐκείνης
ὀμηρικῆς συνθεσίας καθ' ἣν ἔκαμον τύμβους· παραχώννυμι λοι-
πὸν σημαίνει χέω χοῦν παρὰ τὴν πυρὰν τοῦ τεθνηκότος· ἀναγ-
καϊότατον εἶνε νὰ παραβληθῇ καὶ ἡ παρὰ Κ. λέξις παράχωμα.

Πατερὸς(ν)· ἡ ληνός· ἐκ τούτου προέκυψε καὶ ἡ εἰρωνικὴ
φράσις ἀκολοκῦθια στὸ πατερόν· ἄλλως καρούτα.

Παιπαιλιά· ἡ στάκτη· ἐκ τοῦ παιπάλη, σημαίνοντος
παντὸς εἶδους λεπτὸν ἄλευρον· παρ' Ἀριστοφάνει εὔρηται ἡ λέ-
ξις καὶ ἐν τῇ σημασίᾳ τῆς τέφρας· σημειωτέον ὅμως ὅτι οἱ
Βούλγαροι καλοῦσιν αὐτὴν πέπαλ ἴδε καὶ Κορ. ἐν. λ. πάπουλα
τομ. V. 276.

Πελεκάνος· ὁ πελαργός· παρ' ἡμῖν τε καὶ πολλοῖς ἄλ-
λοις.

Περικνάδαις· ἐξανθήματα ἢ μᾶλλον ἀπλῶς σπειριά φυσικά εἰς τὸ πρόσωπον, ὡς τὰ τῆς εὐλογίας.

Περιχύνω ἢ περιχῶ· ρ. μτβ. μετέπευσε με νερό, με ἔβρεξε, με ἔκαμε μούσκεμμα, τὸ καταβρέχω μεταχειρίζομεθα συνήθως εἰς τὴν σημασίαν τοῦ ποτίζω.

Πετρόβουλα· ὀνομάζομεν τὸ διὰ λιθαρίων παιγνίδιον τῶν κορασιῶν (πέτρα βάλλω). *Αν ὁμως ὑποθέσωμεν ὅτι ἡ λέξις ἐπέκειτο εἰς τοὺς χάλικας καὶ ἐκείθεν καθιερώθη εἰς τὸ παιγνίδιον, τότε ἡ παραγωγή εἶνε (πέτρα ὀβολός, ἥτοι ὀβολοειδεῖς πέτραι).

Πετροχελιδόνα· εἶδος ἀγρίας χελιδόνος ἥτις δὲν κελαδεῖ καὶ κάμνει τὴν φωλεάν της ὡς κυψέλην ἀφίνουσα δηλ. ἐλαχίστην νινὰ ὅπην ὥστε μόλις νὰ εἰσέρχεται· διὰ τοῦτο ὠνομάσθη ὑπὸ τῶν παλαιῶν κύπελος· ἐκ τοῦ πέτρα χελιδῶν· διότι κατοικεῖ τὰς πέτρας.

Πεῦκι· τάπητ· σημειῶ τὴν λέξιν διὰ τὴν παράδοξον γένεσίν της ἀπὸ τοῦ ἐπέυχιον. Κ. ἴσως ἐγένετο ἐκ τῆς κατὰ τὴν πεντηκοστὴν γουυκλησίας.

Πικροδάφνη· ἡ ῥοδοδάφνη. τουρ. ζουκοῦμι· ἀρχ. νήριον· οὐ μόνον διότι φύεται παρὰ τὰ ὕδατα ἀλλὰ διότι νυσομένων τῶν φύλλων της ἐξέρχεται ὕδωρ.

Πιλατεύω· τυραννῶ· δὲν παραδέχομαι ὅτι ἔχει σχέσιν πρὸς τὸν πιλᾶτον· (ἴδε Κ.) ὅστις παρὰ Θηρ. καλεῖται πῖλατος.

Πισκουορδίζω· βρέχω τὰ ἀσπόρρουχα διὰ τοῦ στόματος ὅπως προετοιμασθῶσι διὰ σιδέρωμα.

Πλάστης· ἡ ξυλίνη ῥάβδος δι' ἧς πλάττεται ἡ πῆτα.

Πλαστό(ν) σῶμα ἄρτου· ἄλλως καρβέλι.

Πλάυα· εἶδος σχεδίας πλατείας κάτωθεν διευθυνομένης διὰ μιᾶς ἐκ τῆς πρύμνης κώπης (πλέω κατὰ τὸ ναῦς· ἴδε Κ. ἐν λ. πλωτή).

Πομπέομα· ἀτιμάζομαι εὐχρηστον μόνον ἐν τῇ παροιμίᾳ αεῦγα ἔξω καὶ πομπέου σου ἔλα μέσα καὶ πορεύσου.»

Πομπή· ἀτιμία (ἴδε Κ.) ἐκ τούτου τὸ

Πομπιάζομα· καὶ μτ. πομπιασμένος· πτώσων ἐκ συναισθήσεως τοῦ ἐγκλήματος.

Πράσα· «τὸν ἔπιασα στὰ πράσα» τὸν ἔπιασα ἐπ' αὐτοφώρῳ νομίζω ὅτι ἡ φράσις δὲν ἔχει τι κοινὸν πρὸς τὰ πράσα, ἀλλ' εἶνε διαφορὰ τοῦ πράσσειν «τὸν ἔπιασα εἰς τὸ πράσσειν.»

Πράσινοσ στύλος· θέσις ἐν Θεσσαλονίκη ἐξῶθεν τοῦ τζαμιου τῆς Ἑσκή-Τζουμάς, ὀνομασθεῖσα οὕτω, διότι πραγματικῶς εὐρίσκεται εἰς πράσινοσ στύλοσ.

Πράτρα· πράτρια· γυνὴ πωλοῦσα εἰς τὰσ οἰκίας τὰ τῶν γυναικῶν.

Πρόμυτα· προφ. μπρούμυτα· ἐπίστομα (ἐκ τοῦ ἐμπρόμυτα ἢ πρόμυτα).

Πυκνάδα· κόσκινον πρὸς διαστολὴν ἴσως τῶν ἀραιὰσ τὰσ τρύπασ ἔχόντων (πρὸς τὸ θηρ. ἀρλόσ) καὶ τὸ κυπριακὸν ἀρκὸν ἐκ τούτου καὶ προμ. «θαυματουργοῦν τὰ κόσκινα, καὶ πέφτουν αἱ πυκνάδαις» ἐπὶ τῶν αὐτομάτως πιπτόντων ἐπίπλων καὶ σκευῶν. Ἡ φράσις μοὶ φαίνεται νὰ ἔχη τὴν ἀρχὴν τῆσ ἀπὸ τῆσ κοσκινομαντείασ καθ' ἣν ὁ κοσκινομαντικὸσ ἔκαμνε νὰ πέση αὐτομάτως ἀπὸ τῆσ χειρὸσ τοῦ τὸ κόσκινον, ὅταν ἤθελε νὰ πείση τὸν μαντευόμενον ὅτι τοῦτο πάσχει τὴν ἔννοιαν τῆσ παροιμίας νομίζω ὅτι πρέπει νὰ τὴν ἐκλάβωμεν οὕτω. «Διὰ τῆσ θαυματουργίασ τῶν κοσκίνων πίπτουν αἱ πυκνάδεσ.»

Πυρόμοι· θερμαίνομαι ἐν τῷ πυρὶ (πρὸς ἠγιάζομαι) ὁ Κ. λέγει ὅτι σώζεται ἡ λέξις πῦρ παρὰ τῷ λαῷ· ἡμεῖσ λέγομεν μόνον ἀπύρανν τὴν θερμότητα τοῦ πυρός.

Ἐπιθυμῶ· κυρ. προφ. ἀρχθυμῶ ἐπιθυμῶ· νὰ (ἴδω ἢ νὰ) φάγω τι ὅπερ πρὸ πολλοῦ δὲν ἐγεύθην.

Ἐπίνω· ἐπὶ τῆσ περιστάσεωσ καθ' ἣν τὰ παιδία φαίνονται διὰ ζαχαρωτῶν δσάκισ ἀλλάξωσι ταῖσ φυλλάδαισ «τὸν ἔρραναν» θὰ σὲ βάνουν κτλ.

Ἐράμμα· οὐδ. κλωστή ἀντὶ ῥάφανον. «Ἐχω Ἐράμματα γιὰ τὴ γοῦνά σου» προμ.

Ἐρίνα· εἶδοσ ἰχθύοσ ἀρχαῖον ῥίνη· διὰ τὸ σκληρόν τοῦ δέρμα (ῥινόσ).

Ἐρυσσούπελη ἢ ῥουσοῦπολη· ἔρυσσιπελασ· εἶδοσ νόσου.

Ἐρυχάλα· ἢ φλέγμα· παρὰ Σκαρ. ῥόχαλον.

Ἐρώγαλοσ· ἢ ἀράχνη ἐκ τοῦ ῥῶξ. σημειωτέον ὅτι καὶ

αὐτὴ ἢ ἀράχνη ἐκ τοῦ ῥῶξ παράγεται τοῦ μὲν α ὄντος παραπροσθέτου (ἀσταφίς) τοῦ δὲ νη ἀζητητικῆς καταλήξεως.

Ῥωδανός· φόβος· λέξις περιορισθεῖσα σχεδὸν μόνον εἰς τὴν γλῶσσαν τῶν μειρακίων «ῥωδανός σὲ πάειν» φράσις συνοδευομένη καὶ ὑπὸ ἀναλόγου χειρονομίας (ὄρρωδέω—φοβοῦμαι πάρα πολύ.)

Σακελίζω· ἀντὶ τῷ ἀπὸ τοῦ ἑνὸς ποτηρίου εἰς τὸ ἄλλο, καθὼς ὅταν κάμωμεν λεμονάδαν, ὅπως λυώσῃ ἢ ζάκχαρις καὶ μείνωσι τὰ καταπάτια· τὸ ἀρχαῖον σακελίζω σημαίνει διηθέω· παραπλήσιος δὲ εἶνε καὶ ἡ σημασία τοῦ ἡμετέρου.

Σαλεύω· καὶ ξεσαλεύω· περιποιῶμαι, θωπεύω, ἀπαλοτέφω. «Σάλευσαν τὸν χωριάτη γύρευσε καὶ στὸ κρεβάτι» κυρίως λέγεται ἐπὶ υἰῶν μάλιστα μονογενῶν ἀνατρέφω θωπευτικῶς· ξεσαλευμένος, τηλύγετος ἢ μᾶλλον μαμμάκουθος, enfant gaté· [συγγ. τοῦ σαλός καὶ σιάλος] ἀπαλοτρέφους σιάλοιον Ὀμρ.

Σαλός· βυζαντινὴ λ. μωρός· ἐν Κολινδρῷ χαζός· ἐν Ἀθήναις σαχλός· ἐν Κωνσταντινουπόλει ζευζέκης (τρκ.)

Σαμαμίδι· ἡ τοιχοσαύρα· τὸ ὅτι ἡ λέξις ὑπάρχει καὶ ἐν τῇ ἑβραϊκῇ τοῦτο δὲν δύναται νὰ ἀποδείξῃ ὅτι τὴν ἐδανείσθημεν· ἐὰν ἐστερούμεθα σαυρῶν, ἴσως. Μοι ἔκαμεν ἐντύπωσιν ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον διηγεῖται ὁ Ἡρόδοτος περὶ τοῦ κροκοδείλου II, 69· ὁ κροκόδειλος λέγει ὀνομάζεται ὑπὸ τῶν Αἰγυπτίων χάμψα, κροκόδειλος δὲ, ὀνομάσθη ἀπὸ τῶν Ἰώνων κατὰ παρομοίωσιν πρὸς τὰς χλωροσαύρας, ἃς ἐκάλουν οἱ Ἴωνες κροκοδείλους. Ἀφοῦ λοιπὸν διὰ ζῶον ὅπερ ἔλλειπε παντελῶς ἐκ τῆς Ἑλλάδος εὔρον λέξιν κατὰλληλον καὶ ἔθνηκην οἱ Ἴωνες, θὰ ἦτο παράδοξον ἂν οἱ Γραικοὶ διὰ ζῶον κοινότατον εἰς ἐκάστην οἰκίαν κατέφευγον εἰς τὴν ἑβραϊκὴν γλῶσσαν. Παρὰ Κ. ἀναφέρονται συνώνυμα, χλωροσαύρα, χολοσαύρα, κολισαύρα κ.τ.λ. ἐκ τῆς συνθέσεως ταύτης δδηγούμενος ὑποθέτω ὅτι τὸ σαμαμίδι εἶνε σύνθετον ἀπὸ τοῦ σαυρομαμουδι (ἴδε μαμουδι δ. λ.) ἐὰν ἡ σύνθεσις αὕτη δὲν εἶνε πιθανή, παρατηρῶ παρὰ Κ. τὴν συνώνυμον σαμιάμινθος καὶ ὑπομιμνήσκω τὸν σμίνθον (κρητ. μῦς). Δύναται νὰ εἴπη τις ὁποῖαν σχέσιν ἔχει ὁ μῦς πρὸς τὴν σαύραν;

Παρετήρησά ἐν τῇ ἀρχαίᾳ γλώσσῃ, ὅτι ἡ ρίζα—*μυ*—ἔχει τι κοινὸν πρὸς τὰ μικρὰ ζῶα, εἰς οἵανδήποτε τάξιν καὶ ἂν ἀνάγονται ταῦτα· οὕτω καλεῖται *μῦς*, *μυῖα*, *μύρμηξ*, κ.τ.λ. ἐκτὸς τούτου ἡ ἀρχέγονος ἑλληνικὴ γλῶσσα δὲν ἔκαμε τόσον ἐπιστημονικὴν διάκρισιν· παρατηρῶ πρὸς τούτους καὶ ἄλλην τινὰ ὁμοιότητα· ἡ σαύρα ὀνομάζεται καὶ *τοιχοβάτης*· παρ' ἡμῶν δὲ εἰρωνικῶς καλοῦνται *τοιχοπούλια* οἱ *μῦς*. Ἴδε *σπροκόδειλος* καὶ *σαμαμίδι* εἰς τὰς δ. λ. ὅθεν εἰκαστέον ὅτι *σαμαμίδι* ἔγεινεν ἐκ τοῦ (σ)μύωμα.

Σανδάλι· τὸ μεταξωτὸν ὕφασμα τὸ ὑφαινόμενον ἐν τῇ οἰκίᾳ 2) *σανδάλια* *τεμάχια* ἐκ διαφόρων ὕφασμάτων, χρήσιμα διὰ τὰς πλαγγόνας τῶν μικρῶν. Ἀμφιβάλλω ἂν ἔχη σχέσιν τινὰ πρὸς *σανδάλιον* τὸ ὑπόδημα.

Σβάζω· *ποιοῦμαι κρότον αὐβάξει* τὸ *τουφέκιον* ἄλλοῦ βάζει καὶ ἔβαξε (ἀρχ. *βάζω*, *βάξις*.)

Σβέρκος· *αὐχὴν*· λέξις ἀλβανικὴ.

Σβῶλι· ἄνθρωπος μικροκαμωμένος· *εἰρων*· ἔκφρασις παρὰ Σ. *σβόλια* λέγονται τὰ παρ' ἡμῶν *πετρόβολα*, ὅθεν τὸ Θηρ. *σβολιάζομαι* *συσπειροῦμαι* *παραβ.* καὶ *κουβαριάζομαι*· καὶ *κουλουριάζομαι*.

Σγόμπηρας· κωμ. *κοντός*· *ναννοφυής*· ἡ λέξις εἶνε ἐπίσακτος, διότι μόνον ἄπαξ τὴν ἤκουσα· ὑποθέτω δὲ ὅτι εἶνε κυρίως ἐπτανησιακὴ. Παρὰ Βλάχω *εὐρίσκω ζόμπια*, *καμπούρα*, καὶ *ζόμπρος*, *καμπούρης*, λέξεις γενομένας ἐκ τῶν ταῦτοσήμεων ἰταλικῶν *gobba*, *gobbo*. Παρὰ *Πεταλᾶ* *σγούμπης*, *καμπούρης*, ὅθεν καὶ τὸ *σγόμπηρας*.

Σκάμα· ὁ ἀφρός τοῦ σάπωνος· ἐκ τοῦ λατ. *sapuma*.

Σκαμάκι· *τολύπη* *βάμβακος* *κατεργασμένου* μὲν, ἄλλ' ἀγνέστου.

Σκαρφίζομαι (ἀρχ.) *ἐφευρίσκω* τι δύσκολον. ὁ ἀρχ. τύπος εἶνε *σκαριφῶμαι* ὁ δὲ *Σκαρλάτος* δὲν ἐξηγεῖ ἀποχρώντως τὴν λέξιν.

Σκούφια· *«βγάλ' τὴ σκούφια σ' καὶ κτύπα τον»*—ὅτι ὁ εἷς καὶ ὁ ἄλλος.

Σκοῦφος· *λευκὸν κάλυμμα* τῆς κεφαλῆς (ἰτλ. ἡ *σκέπω*.)

Σ κ ο υ φ ο ũ ν ι· περιπόδιον (μάλλινον) ἰτλ. scoffone· ἐν χρήσει καὶ παρὰ Ἑβραίους· χρώμεθα τῇ λέξει διὰ τὰ μάλλινα περιπόδια, κατ' ἀντίθεσιν τῶν καλτσῶν.

Σ κ ὕ β α λ α· ἡ λέξις αὕτη κοινὴ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις διὰ παντός εἶδους σκύβαλα, παρ' ἡμῖν λέγεται μόνον διὰ τὰ σκύβαλα τοῦ σίτου.

Σ μ π ά ρ ο ς· βολή· ἐν τῇ παροιμ. ἀμ' ἕναν συμπάρο δυὸ τρυγόνια.»

Σ ο γ ι ᾶ ς· κονδυλομάχαιρον· παρὰ Κ. τεπενόν· ἀγνοῶ τὴν καταγωγὴν τῆς λέξεως.

Σ ό λ λ ι· τὸ κύπελλον τοῦ καφέ. Ὡς φρονῶ ἐκ τοῦ λτιν. sollium (πύελος, κοίλωμα) ἴσως ὁμως εἶνε συγγενὲς καὶ πρὸς τὸ σωλήν.

Σ ο λ ο μ ω ν ή· γράφω τὴν λέξιν δι' ω, διότι φρονῶ ὅτι εἶνε παραμόρφωσις τῆς Σαλμώνης. Ὡς ἀναφέρω καὶ ἐν τῷ πρώτῳ μέρει, ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο τιμᾶται μία πηγὴ πρὸς ἀνατολὰς τῆς πόλεως.

Ἡ ἁγία Σολομονὴ εἶνε Ἰουδαία, μαρτυρήσασα ὡς πιστεύεται ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων, ἐπὶ Ἀντιόχου τοῦ Ἐπιφανοῦς, καθ' ὃν χρόνον οὗτος καταλαβὼν τὴν Ἱερουσαλήμ, ἐπεχείρησε νὰ εἰσαγάγῃ αὐτόσε ἐλληνικὰ ἔθιμα (Μακκαβ. II, 7, 21 περὶ τὸ 168 π. Χ.) Ἐπομένως δὲν ἀνήκει εἰς τὸ χριστιανικὸν μαρτυρολόγιον. Ἄπορον δὲ μοι εἶνε πῶς εἰσεχώρησεν εἰς τὸ ἐλληνικὸν συναξάριον. Γνωστὸν ὅτι ἡ χριστιανικὴ θρησκεία ἐκτὸς τῶν προφητῶν, δὲν παρεδέχθη ἄλλους ὡς ἁγίους, ἐκ τῆς ἰουδαϊκῆς θρησκείας· καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ τρεῖς παῖδες οἱ μετὰ τοῦ Δανιὴλ ἐορταζόμενοι θεωροῦνται ὡς προφῆται.

Ἰποθέτω ὅτι τοῦτο ἐγένετο πρὸς κολάκευσιν τῶν σεβομένων Ἑβραίων, οἵτινες πρὸ πολλοῦ πολυπληθεῖς εὗρισκαντο ἐν Θεσσαλονίκῃ (πράξ. Ἀποστλ. 17, 1—5). Πιθανὸν μάλιστα ἡ ἰδέα αὕτη ἀνεπτύχθη ἐν αὐτῇ τῇ Θεσσαλονίκῃ.

Ὅτι δὲ ἡ ὑπὸ τὸ ὄνομα ἁγίας Σολομονῆς λατρευομένη πηγὴ, εἶναι ἡ πηγὴ τῆς νύμφης Σαλμώνης τοῦτο δύναται νὰ ἀποδειχθῇ καὶ ἐκ τῆς ἀσημότητος τῆς ἁγίας Σολομονῆς, ἥς οὐδαμοῦ ἤκουσα ναόν.

Σοῦρλωτός· ὄξυς, σουβλερός. Ἡ λέξις φαίνεται ῥημα-
τικὸν ἓνεὸς ἀχρήστου ῥήματος σορλώω.

Σοῦφρόνω. Ἐκτός τῆς γνωστῆς σημασίας, σημαίνει προ-
σέτι παρ' ἡμῖν καὶ τὸ ἐπιτηδείως κλέπτειν, ὑφαιρεῖν. Μήπως
ἐν ταύτῃ τῇ σημασίᾳ ἔχει τινὰ σχέσιν πρὸς τὸ φῶρ, ἢ εἰσφο-
ρέω; διότι τὸ νὰ ὑποθέσῃ τις, ὅτι ἡ σημασία τοῦ κλέπτειν
εἶνε ἀπόρροια τῆς πρώτης, δὲν εἶνε τόσον πιστευτόν.

Σοῦφουλιάζω· καὶ παρὰ Κ. φιλιάζω· ἀρμόζω τὰ πα-
ράθυρα καλῶς πρὸς ἄλληλα ὥστε νὰ μὴ εἰσέρχηται ἄνεμος·
κατὰ Κορ. λοιπὸν συμφιλιάζω· διάφορον εἶνε τὸ Θηρ. σωβο-
λιάζομαι· ἴδε σβῶλι· καὶ πρβ. οὔρπα καὶ σούρπα διὰ τὴν προσ-
θήκην τοῦ σ. παρὰ Πεταλᾶ· ἰδιωτ. Θήρας.

Σπάγος· λεπτὸν σχοινίον· ἄλλως συντζῆμι· ἰτλ. spago.

Σπαρσί· τεμάχιον μαλλίνου ὑφάσματος δι' οὗ καθαί-
ρουσι τὸν λαιμόν (τὸ θέμα τοῦ σπαστρέω;).

Σταυρόνω· ἀνταμόνω τινὰ εἰς τὸν δρόμον.

Στερέβομα· στερέομαι· μόνον ἐν τῇ παροιμίᾳ· «Ὁ-
ποιος ντρέπεται πολλὰ καλὰ στερέβεται» (τὸ γράφω διὰ τοῦ
β. ὅπως μὴ ὑποτεθῇ παθητικὸν τοῦ στειρεύω).

Στοῦρενο· περὶ παιδῶν φρόνιμος· σεμνός· κόσμιος (πρφθ.
ἐκ τοῦ συνωνύμου Θηρ. συστάμενος (ἰδιωτ. Πεταλᾶ) καὶ στου-
μενάδα ἢ ἰδιότης τοῦ στούμενου· τὸ ἐναντίον τοῦ στούμενος
εἶνε ἀσύττατος, καὶ ἀσυστασιά.

Συδδένομα, ἀρραβωνίζομαι ἄορ. συδδέθηκα μτχ. συδ-
δεμένος.

Συνερίζομα· μτβ. τινὰ λαμβάνω ὑπ' ὄψιν· ἀμὴ τὸν
συνερίζησαι» μὴ τὸν μετράς· λέγεται καὶ ξεσυνερίζομαι.

Συντυχαίνω· ἀπηρχ. ὁμιλῶ πρβλ. κουβέντα ἐκ τοῦ
conventus.

Σφάζω· τριτπρ. μοὶ σφάζει αἰσθάνομαι νυγμούς. Ἀπίθ-
νον εἶνε ὅτι ἔχει σχέσιν πρὸς τὸ σφάζω (égorger) τὸ συσχε-
τίζω μᾶλλον πρὸς τὸ σφήξ, ὡς νύσσω ἀπὸ τοῦ ὄνυξ).

Σφαλάγγι· αἱ χοιράδες· πιθ. ἔχει σχέσιν πρὸς τὸ παρὰ
Κ. σφαλάγγι=φαλάγγιον, ἀράχνην, διότι λέγονται καὶ χελῶ-
ναὶ κατὰ παρομοίωσιν.

Σφούρλει· (προστ.) βάρβαρον ῥῆμα ἀπό τινος ἀχρήστου ἐνεστ. σφουρλίζω, στρέφω· εὐχρηστον μόνον ἐν τῇ παροιμίᾳ «Σφούρλει ἄδραχτε ἦρθ' ἢ Πασχαλιά.»

Σφραγιστερό· σφραγιστήριον· τὸ ξύλινο καλοῦπι δι' οὗ τυπόνουσι τὰ διακόνια (ταῖς λειτουργιαῖς)· Θηρ. σουφραΐδα δηλ. σφραγίδα.

Τζαλακόνω· καταστρέφω τὴν λειότητα φορέματος· ρυτιδῶ· παρὰ Κ. τζάλακον σημαίνει κάρφος.

Τήλιον· τὸ γνωστόν φυτόν· λεξ. ἀρχ.

Τοῦμπα· τύμβος ὑψωμα· οὕτω καλοῦμεν καὶ τὰ ἀρχαῖα χώματα (tumulus) ὧν ἐν ὑπάρχει πλησίον «τύμβος τοῦ ἁγίου Ἑλίου» ἐπιλεγόμενος.

Τοῦμπανο (ν)· τὸ τύμπανον.

Τουρφαντά· τωρφαντά· τὰ πρωτόφαντα ὄσπρια, ἢ ὄπωραι, [πιθ. τῇ ὥρᾳ φαντά πρβλ. ὄπωραι].

Τραγί· συνηθεστέρα εἶνε ἢ λέξις κατσίκι· τοῦτο λέγεται συνηθέστερον ἐν τῇ παροιμίᾳ· «Μᾶς βγάλαν ἄδικιά, γιὰ τὰ τραγιά ποῦ φάγαμεν.»

Τραπεζαρεῖα· ἐστιατήριον· πιθ. ἀντὶ τοῦ παρὰ Κ. τραπεζαρεῖον.

Τροκάλα· μέγας λίθος· χερμάδιον παρὰ Κ. τροχάλα, ψῆφος θαλασσία χάλιξ ἐκ τοῦ τροχαλός. Παρὰ Ἑσυχίῳ «Κροκάλαι, ψῆφοι ἀκταί·» καὶ ἀκρόκαι, παραθαλάσσιοι ψῆφοι· ὁ ἀναγνώστης ἐκλεξάτω ὁπότερον βούλεται.

Τσατσαρῖτσα· εἶδος πέπονος ἀνόστου καὶ μικροῦ σχήματος.

Τσιά· ὁ σπινθήρ· λέξις πλαστή, ἢ ἐκ τοῦ στία.

Τσιμοῦχα· ἡ ἄκρα τῆς τσόχας· παρὰ Κ. τμόσσα, ἢ τσιμόσσα ἐκ τοῦ ἰτλ. Cimossa, ὡς τὸ σημειῶ κυρίως διὰ τὴν σπανιωτάτην τροπὴν τοῦ σ. εἰς χ.

Τσιμπίδι· πυράγρα· ἐκ τοῦ ἄλβανικοῦ τσίμπη ῥάμφος.

Τσινί· πιάτο, πινάκιον (tinium ;)

Τσιόκος· ἐξόγκωμα τῆς κεφαλῆς ἐκ κτυπήματος.

Τσιόλι· κουρέλι, ῥάκος.

Τσιρνοῦχα· ὁ Κ. τὴν σημειώνει χουρνοῦκα, ἄνευ ἄλλης

ἐξηγήσεως· αὐτὴ εἶνε ἰχθύς ποτάμιος εὐτελής, σχήματος λάβρα·
κος περίπου.

Τσολόχα· γυνὴ ἀνάγωγος, μόνον κατὰ θηλυκὸν γένος
ἐπαντᾷ.

Τσοουγγράνα· ἢ ἄλλως τσατσάρα ἢ διαλεχτήρα· ἀραιὸν
κτένι.

Τσοῦχτρα· εἶδος μυρμηκῶν δακνόντων γεν. θηλ.

Τσόφλια· τὰ ἐξώφυλλα τῶν ἀκροδρύων, οἷον καρῶν, ἀ-
μυγδάλων κ.τ.λ. κατ' ἀναγραμματισμὸν ἐκ τοῦ φλιότσια καὶ
οὐχὶ ὡς πιστεύει ὁ Κορ. ἐκ τοῦ ἐξώφυλλα· ἴδε φλιότσια.

Τυφλοπάνα· τὸ παιγνίδιον τυφλομούγα· τῶν ἀρχαίων
ἢ χαλκῆ μυῖα, ἢ μυῖνδα παίζειν· ἐκ τοῦ μύειν, κλείειν τοὺς
ὀφθαλμούς, ὅπερ ἐσυγχίσθη ἀργότερον πρὸς τὴν μυῖαν διὰ τὴν
ταυτοφωνίαν (τυφλὸς πάνα· κυρίως τὸ πανίον δι' οὗ καθαι-
ρουσι τὸν κλίβανον. ἀλλαχοῦ πάνιστρον).

Φιράδα· τὸ μεταξὺ δύο σανίδων φωτεινὸν διάκενον· ἐκ
τοῦ ἰταλ. forate· τρύπα, τῷ ὁποίῳ γίνεται ἐκ τοῦ λατινοῖτα-
λικοῦ forare τρυπᾶν· ἐξ οὗ παράγεται τὸ λατν. fores (θύρας)
τὸ βλαχικὸν firida (παράθυρον) καὶ τὸ ρουμαν. firastra· (ὁμοίως)
τῆς αὐτῆς ρίζας εἶνε καὶ τὸ θύρα τὸ ὁποῖον ἀρχῆθεν ἐσήμαινε
τρύπα. Οἱ Ζακύνθιοι καλοῦσι τὸ παράθυρον φυράδα· δύναται
δὲ τώρα νὰ ἀναπτυχθῆ ζήτημα ἀν ἐγένετο ἀπὸ τοῦ θυράδα, ἢ
ἀπὸ τοῦ forate, ὅπως τὸ βλαχικὸν φιρίδα· ἐν τοιαύτῃ περι-
πτώσει πρέπει νὰ γραφῆ διὰ ἰῶτα. Ἡ ρίζα φορ. πιθανῶς ὑπερ-
χεν καὶ ἐν τῇ ἐλληνικῇ, διότι ὁ Ἡσύχιος λέγει ἀφόρκες, χά-
ρακες.» Ἡ φιράδα λέγεται παρ' ἡμῖν καὶ χαρησματάδα.

Φλιότσια· τὰ ἐξώφυλλα τῶν πρᾶσων κτλ. (floces).

Φοσκή· ἢ κόπρος τῶν ἀλόγων συγγ. τοῦ fimus foeteoforia
fossa.

Φοσκίνα· καὶ παρὰ Κ. φισκίνα βρύσις ἐκ τοῦ λιν. pis-
cina.

Φραϊνιάζω· ἀντὶ ἀφραϊνιάζω μαίνομαι ἐκ θυμοῦ· ὁμρ.
ἀφραϊνώ· τὸ ὁποῖον ὁμῶς σημαίνει μόνον μαίνομαι· ἀφραϊνεῖς
Μενέλας.»

Φτάσμα· (παρὰ Πρωτοδικῶ αὐτάσμα) ἢ μάγνα δι' ἧς

κατασκευάζονται τὰ σημίτια· προζύμι τεχνητόν· ἄλλως μάννα· ἄς μᾶς ἐπιτρέψῃ ὁ κ. Πρωτόδικος νὰ εἰπώμεν ὅτι εἶνε ἀπὸ τοῦ φθάνω· διότι φθασμένος σημαίνει παρ' ἡμῖν ὄριμος καὶ φθάνω ὠριμάζω·» δὲν ἔφθασαν ἀκόμη τὰ σῦκα, εἶνε ἀγένωτα· τὴν αὐτὴν λέξιν μεταχειριζόμεθα καὶ διὰ τὸν ἄρτον· ἀγένωτο ψωμί.»

Φ τ ω ρ ε ῖ· ἀντὶ εὐθωρεῖ· πλήθει εἶνε μπόλικο· ἐκ τούτου φθορικός, εὐπληθής.

Χ α ρ α γ ή· πρῶτ' ἐν τῇ φράσει χαραγή, χαρμηγή· πρῶτ' πρῶτ', τὸ ἀθην. σούρπα· ἐκ τοῦ χαράζω, ὑποφώσκω, τὸ ὅποιον καὶ συνθέτως λυκοχαράζω γίνεται (γλυκοχαράζω).

- **Χ α ρ η σ μ α τ ᾶ δ α·** τὸ μεταξύ δύο σανίδων κενόν· χαραγμή· ἄλλως φирада· ἐκ τοῦ χαράζω.

Χ α τ ζ ι ᾶ κ α· μέγα τεμάχιον ἄρτου.

Χ α ὕ τ α ς· κεκηνώς· μωρός· ἄλλως χάχας· ἐκ τοῦ χαύτω, γιγνομένου ἐκ τοῦ χαίνω καὶ οὐχὶ ἐκ τοῦ κάπτω. Ὁ Ὅμηρος λέγει τότε μοι χάνοι εὐρεῖα χθῶν αὐτότε ἄς μὲ καταπῆ ἢ εὐρεῖα γῆ· ἐν τῇ ἀλβανικῇ ἢ ρίζ. χα σημαίνει τρώγειν, ἢ δὲ χάπ, ἀνοίγειν.

Χ έ ρ ι α· μ' ἐδούλευσε τρία χέρια ἀντὶ φορᾶς· ἀσπρίζω δύο χέρια τὴν κάμαρη κ.τ.λ. εἶνε ἀλβανισμός, διότι χέρη λέγεται ἡ φορὰ παρ' Ἀλβανοῖς.

Χ ό β ο λ η· ἀνθρακόκονις (ἀνημμένη) συγγ. τοῦ χαῦς καὶ τῆς ἀλβ. λεξ. χῆ (στάκτη) ὁ Σκρ. παράγει ἀπιθάνως ἐκ τοῦ φώγω ἀντὶ φωγυλῆς· ὁ κ. Κουμανούδης ἐν λέξει favilla φαίνεται πιστευῶν ὅτι ἡ χόβολη ἐγένετο ἐκ ταύτης· ἐν τούτοις δὲν ἀπαντᾷ παρά τῷ λαῶ ἢ λέξις φόβολη.

Χ ι χ ο κ έ ρ α ς α· εἶδος μικρῶν κερασιῶν τὰ ὅποια συνήθως τρώγονται ἡσταφιδωμένα.

Ψ υ χ ή· ἀξιοσημείωτοι εἶνε αἱ ἐξῆς φράσεις πόσαις ψυχαῖς εἴστε; δὲν εἶνε ψυχή. il n'y a personne ἐγένετο ἀπὸ τοῦ nec homo!

Κύρια ὀνόματα περιεργα καὶ παροιμιώδη.

᾽Α φ έ ν τ ρ α· δηλ. αὐθέντρα, κυρία· πρβλ. Δέσποινα καὶ Κοκώνα.

Ἄκριβω· δηλ. ἀκριβή· ἀγαπήτη.

Γκιβιζίνα· [?]

Ζαρίφης· δηλ. πολύτιμος ἢ κομψός· καὶ παρμ.

Ἐφαγ' ὁ Ζαρίφης αὐτὰ κι' ἀναλειφκε ὡς τ' αὐτιά.

ἐπὶ τῶν ἀδεξίως τι ποιούντων.

● **ωμαή**· τὸ θηλ. τοῦ **Θωμάς**· καὶ πρμ.

Ἡ κυρὰ **Θωμαή** ἀπ' τὸν ὕπνο στὸ φαγεῖ·

ἐπὶ τῶν ταῦτὸ ποιούντων.

Κλεινιά· [κλεινός; ;] κύρ. ὄνομα.

Κοκώνα· δηλ. κυρία· κόκω εἶνε τιμητικὴ προσφώνησις πρὸς τὰς μεγαλειτέρας ἀδελφὰς οἶονεὶ πότνια.

Κουζος· ἐκ τοῦ σλβ. κόζα, αἰξ· λοιπὸν Διγεύς.

Κουζινή· τὸ θηλ. τοῦ Κουζος· κουζοῦ τουρκ. σημαίνει ἀρνί, κούδελλος, ὁ κροῖδς καὶ κουδέλλα, οἷς. κυπριαστί.

Μανώλης· Ἑβρ. Οἱ Μανῶλαι φαίνεται ὅτι ὑπῆρξαν ἐξόχως βλάκες ὄθεν·

Ὁ Μανώλης μὲ τὰ λόγια φκάνει ἀνώγεα καὶ κατώγεα.

καὶ ἑτέρα·

Μέγα θηᾶμα μπρὲ Μανώλη!

ἐπὶ τῶν χαινόντων εἰς ἀθαύμαστα.

Μιχαλοῦ· τοιοῦτον κύριον ὄνομα σήμερον δὲν ὑπάρχει· ἴσω· ὑπῆρχε ποτε σώζεται μόνον ἐν τῇ φράσει ἀχρωστᾶς τῆς **Μιχαλοῦς**· τὸ ὁποῖον ἄλλοι λέγουσι αὐτοὺς **Μιχαλιούς**· καὶ ἄλλοι τὸν **Μιχαλάκη**· ἀπορον μοὶ εἶνε πῶς ἡ μωρία ἐκφράζεται διὰ τοιαύτης ἰδέας· πιθανὸν νὰ ἔλεγον ποτὲ ἀχρωστᾶς τὴν **Μαρίαν**· παραφθειραντες τὸ «**Μωρίαν ὀφλισκάνεις**»· ἀργότερον δὲ μετεποίησαν τὴν φράσιν συμφώνως πρὸς τὰς τότε περιστάσεις, καθ' ἃς δηλ. ὑπῆρχε ἐξοχὸς τις βλάξ **Μιχαλάκης**, ἢ **Μιχαλοῦ**. Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἔγεινεν ἡ γαλλικὴ παροιμία. *il parle comme un Basque d' Espagne.*

Μπιγίνα· ἀπὸ τοῦ **Μπέης**· δηλ. σύζυγος **Μπέη**· κατὰ τὸ **Σουλτάνα**· ὄθεν ἡ παροιμία :

Ἄς μὲ λὲν κυρὰ **Μπηγίνα**, κι' ἄς φορῶ ἀπὸ τὴν πεῖνα

Τατάνα [ῥ] και **Τουτόνω** (τουτοῦνι=καπνός).

Χαϊμαδή [ῥ] και **Χαϊδω** (Χαϊδεύω).

Β. Διάφοροι λέξεις.

Ἄλυφαντής ἐν **Χάλη** κτλ. ἀντι ἀνυφαντής (ὕφαντής) ἢ ἀράχνη. 2· ὁ ἀστὴρ εἰς τὰ πλεκτὰ ὑφάσματα.

Ἄμάκκα· δωρεάν· λέξεις κοινή· ἀπὸ τοῦ ἱτλ. amassa. Ἄτρία ἄλφα και δυὸ κάπα σχηματίζουν τὴν Ἄμάκκα ἢ τρία ἄλφα μῖ και κάπα σχηματίζουν τὴν ἀμάκκα.

Ἄμαξηγός· ἐν Ῥουμλουκίῳ ἢ ἀμαξιτός.

Ἄναγουλιάζω· λέξεις κοινή· ἐκ τοῦ ἀνά και γούλα (λτν. gula) στόμα, λαιμός, φάρυγξ.

Ἄνοιξη· ἐν Κολινδρῶ· παραφυλῖς, μεσοθύρι.

Ἄποθεόνω· κυπρ. θραύω. Ἐκ τῆς ἀπὸ και θεόνω, ὅπερ και ἀπλοῦν βεβαίως ἐσήμαινε θραύω. Ἡ ρίζα σώζεται ἐν τῇ ἄλθαν. ἐν ἧ θύεν (thüen) σημαίνει θραύειν.

Ἄράχνη· Τσακων. ἀράχνα, ἄλυφαντής, ἀνυφαντής, ὑφαντής, ῥώγα, ῥωγιά, ῥωγαλος, ῥωγαλίδα· ἐν Κολινδρῶ πάγκος, ἐν Ἄγχιάλω μαμουδι, ἐν Ἐπιβάταις, καλλιτσάγκαρς· ἐν Ἡπειρῶ, σφάλακας.

Ἄτσέλεγος· κρητ. ὁ στρουθὸς πιθανὸν ἐκ τοῦ ἀττέλατος, ἀκρίς ἢ ἀκριδοειδὲς ζῶον.

Ἀυγίτης· ἐν Κολινδρῶ εἶδος ἀμανιτῶν ἢ ὕδνων.

Βάτσινά και βατσινόμουρα ἐν Θεσσαλονίκῃ κ.τ.λ. τὰ μούρα τῆς βάτου.

Βατσινεά· τὸ δένδρον ἢ θάμνος ὁ ποιῶν βάτσινά· βάζτος Θεσσλ.

Βλωδος· πορρ. μπλώντος, blodos, γέννα, γέννημα· κακὸς βλωδος κακὸν γέννημα· γεννήματα ἐχιδνῶν.

Βούζα· ἐν Χαλκιδικῇ ἢ κοιλία· κρητιστὶ βούκα· τσακωνιστὶ φούκχα. Καὶ τὸ μὲν βούζα και βούκα ἐγένοντο ἀπὸ τοῦ βύω· τὸ δὲ φούκχα, ἀπὸ τοῦ φύσκη, στόμαχος, κοιλία Ἄριστοφ. Ἰπ. 364.

Βουθός· κυπρ. ὁ πρωκτός. Τῆ αὐτῇ λέξει χρῶνται καὶ Ἕλληνας βυθός. Ἕλληνας βυθός. Ἕλληνας βυθός.

Βουινία· λέξις κοινή· ἀρχ. βόλιτον. Δικαίως ἀγωνίζεται ὁ Κοραῆς ὅπως αἰτιολογήσῃ τὸ ν. Ἰδοῦ δὲ κατ' ἐμὲ τοῦλάχιστον πῶς δύναται νὰ αἰτιολογηθῇ τοῦτο· ὑποθέτω ὅτι ἐκαλεῖτο ποτὲ ὁ βοῦς, βοῖνόν, ὅπως ὁ ὄνος παρὰ κυπρίους καλεῖται βονικόν· τοῦτο ἀποδεικνύει καὶ ἡ ὑπαρξίς τῆς τσακων. λέξεως, βουνὲ δι' ἧς καλοῦσι τὸ βωδινόν, καὶ τῆς βουινία, δι' ἧς τὴν βουινίαν.

Τὴν βουινίαν, οἱ Ἕλληνας καὶ οἱ Τήνιοι καλοῦσιν ὀρθότερον βουδιάν, εἰ δὲ Καλύμνιοι βουζιάν.

Βουρβόλακας· ἰδίως ἐν Πελοποννήσῳ, ὁ βρυκόλακας· πιστεύω ὅτι καὶ οὗτος εἶνε προσωποποίησις τοῦ κανθάρου ἐκ τῆς ἁλβανικῆς λέξεως μπουρμπουλιετς (bourbouliets)· σημαίνουσι τὸν κύνθαρρον ἴδε Καλλικιάγτσαρρος.

Βουρδοῦνάρης· ἐν Ἀθῶν· κατήντησε νὰ σημαίνῃ ὄλοτος· ἡ κυρία ὅμως αὐτοῦ σημασία εἶνε ἡμιονοκόμος· ἐκ τοῦ λην. burdonarius· ἡ λέξις ἦν ἐν χρήσει καὶ παρὰ τοῖς βυζαντινοῖς παρ' οἷς ἐσήμαινε προσέτι καὶ τὸν ἵπποφορβόν. Παράγεται ἀπὸ τοῦ βόρδος (λην. burdo) τὸ ὅποιον καὶ σήμερον εἰσέτι παρὰ Κυπρίους σημαίνει τὸν ἡμίονον. Ἐν τούτοις ὁ Ἀέτιος 12, 42, 6, λέγει ὅτι βόρδων ἐκαλεῖτο ὁ ὄνος καὶ τοῦτο ἐπιτείνει ἡ ἰσπανικὴ λέξις burgo (ὄνος). Βόρδος λοιπὸν ἐσήμαινε τὸν ἵππον τὸν ὄνον καὶ τὸν ἡμίονον.

Βρακζών· εἰς Ἕλληνας, καὶ νομίζω καὶ ἐν Κρήτῳ· σχοινίον λεπτόν· σπάγος.

Γιαλούρης· ἐν Κύπρῳ· γαλανός ἄλβιν. γέλυμνηρ· ἡ λέξις, γιαλούρης, γαλανός, γαλήνη, γαλάζιος, Γαλάτεια, Γλαῦκος κ.τ.λ. ἐγένοντο ὡς φρονῶ ἀπὸ τῆς σανσκρ. λέξεως gāla σημαίνουνης τὸ ὕδωρ, καὶ μάλιστα τὸ θαλάσσιον ὕδωρ.

Γέγκας· ἐν Ἕλληνας κ.τ.λ. εἶδος πτηνοῦ θαλασσοῦ, ὀνομασθέντος οὕτω ἕνεκα τῆς φωνῆς ἣν παράγει· ἴσως ὁ κῆυξ· κῆυκας.

Γκόλιος (σλβ.) ἐν Κορινθῶν· γυμνός.

Γκωῦνός ἢ γκουβνός· σαρὸς χωμάτων ἢ κόπρου· ἐν Κορινθῶν, Διαρίγκοβη κ.τ.λ. Ἐκ τοῦ γουνός, λόφος Ἄγουός, στικ-

βας, Κύπριοις Ἡσυχ. καὶ σήμερον δὲ ἀκόμη οἱ Κύπριοι τὸ βου-
νὸν γουνὸν λέγουσι.

Γ κ ο υ γ κ ὶ ν α' ἐν Κολινδρῶ· ταύτῃ τὸ πυρομάχος.

Γ ο ὄ λ τ η' ἐν Κολινδρῶ· στόμα· φάρυξ· (λτν. gula) Γου-
τεύομαι· ἐπίσης λαιμαργῶ.

▲ ρ α γ ἄ τ η ς· τὴν λέξιν ταύτην σημειῶ ὅπως ὑποδηλώσω
τὴν παραγωγὴν τῆς ὅσον ἔμοιγε γνωστὸν οὐδεὶς ἀπεφάνθη περὶ
αὐτῆς· αὕτη κατ' ἐμὲ παράγεται ἐκ τοῦ δέρκομαι (βλέπω).
Τὴν παραγωγὴν ταύτην ἐπιτείνει τὸ τσακωνικὸν *δεργάτα* τὸ
κυπριακὸν καὶ κρητικὸν *βλεπάτορας* τὸ Ἑθραϊκὸν *βλεπάρης*,
καὶ τὸ συμαϊκὸν *βλεπίος*, ἅπαντα σημαίνονται τὸν *δραγάτην*
(ἴδε περὶ τούτων τὰ ἀνάλογα συγγράμματα). Ἡ λέξις λοιπὸν
δραγάτης εἶνε ἀρχαιοτέρα ἢ ὅταν ἠδύνατό τις κατ' ἀρχὰς νὰ
ὑποθέσῃ· ἰδοὺ λοιπὸν ὅτι ἡ παραγωγὴ πρὸς τοῖς ἄλλοις ἀγα-
θοῖς, συντείνει καὶ εἰς τὸ νὰ γνωρίσωμεν τὴν ἡλικίαν τῶν λέ-
ξεων· ἡ αὕτη παραγωγὴ προτείνεται καὶ διὰ τὴν λέξιν *δρά-*
κων, διότι λέγουσιν εἶνε *δξυδερκής*· ἰδιότης ἣτις ὀλίγον ἀληθῆς
εἶνε.

Δ ρ ὺ μ α ι ς· ὁ Σκαρλάτος γράφει *Δρύμαις*, ἔνεκα τῆς *δρι-*
μείας ζέστης ὡς πιστεύει, καθ' οὗ εἶνε περιττὸν νὰ εἶπω τι· ὁ
δὲ Κοραῆς *Δρύμματα*, καθ' οὗ δικαίως παρατηρεῖ ὁ γράφων εἰς
τὸ ρπζον φυλλάδιον τῆς Πανδώρας ὅτι δὲν ἤκουσε ποθενὰ
δρύμματα. Ὁ Κοραῆς καὶ πολλοὶ ἄλλοι παράγουσι τὴν λέξιν ἐκ
τοῦ *δρύπτω*, διότι ἀληθῶς πιστεύεται ὅτι κατὰ τὰς πρώτας 6
ἡμέρας τοῦ Δύγουστου, ἐὰν πλύνῃ τις κομματιάζονται τὰ φο-
ρέματα.

Ὁ γραμματικὸς ἤθελε περιπέσει εἰς ἀπορίαν ἐὰν ἤθελε νὰ
προσδιορίσῃ εἰς ποῖον μέρος τοῦ λόγου ἀνάγονται αἱ *Δρύμαι*.
Τὸ πιθανώτερον εἶνε νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ἤσάν ποτε κύρια ὀνό-
ματα, ἀργότερον ὅμως ἐξηφανίσθη πᾶσα ἔννοια προσωπικό-
τητος.

Ἐν τούτοις ὁ ἑλληνισμὸς δὲν ζῆ μόνον εἰς ἓν μέρος καὶ εὐ-
τυχῶς εὐρίσκω ἀλλαχοῦ ἐναργέστατα σημεῖα τῆς προσωπικότη-
τος τῶν *Δρυμῶν*.

Ἡ ἔννοια τῆς προσωπικότητος τῶν *Δρυμῶν* συσχετίζεται

στενότερα μετ' ἄλλης τινός ἐννοίας ἥτις ἀπορρέει ἐκ τῆς παραγωγῆς τῆς λέξεως. Οὐδόλως παραδέχομαι ὅτι αἱ Δρύμαι παράγονται ἀπὸ τοῦ δρύπτω· κατ' ἐμὲ αἱ Δρύμαι εἶνε ὡς Ἀμαδρυάδες, καὶ παράγεται ἡ λέξις παρὰ τὸ δρυμός. Ἀκούσατε τί λέγει ὁ συγγραφεὺς αὐτῆς νήσου Σύμης.»

Ἄγχο τὸ ὄνομα Ἀλουστίνας (ἐκ τοῦ μηνός Ἀλούστου) ἐπροσωποποίησαν (οἱ Συμαῖοι) μυθικά τινα ὄντα ἢ νύμφας, αἵτινες ἐνδαισιώμενοι παρὰ τὰς ὄχθας τῶν χειμάρρων καὶ ὑπὸ τὰ ἄγρια δένδρα, ἐμφανίζονται εἰς τοὺς παροδίτας περὶ τὴν μεσημβριαν καὶ τὸ μεσονύκτιον τῶν τριῶν πρώτων ἡμερῶν τοῦ Αὐγούστου, ὀρχούμενοι ὑπὸ μορφήν γυναικῶν εὐειδεστάτων, καὶ ἔχουσῶν ἐπὶ τῶν νώτων ἐρριμμένους τοὺς μακροὺς πλοκάμους τῆς ὠραίας καὶ μελαίνης αὐτῶν κόμης . . . (α)

Ἀλλὰ δὲν μοι εἶνε μόνον ἐκ τούτου τοῦ μέρους γνωστόν, ὅτι αἱ Δρύμαι παριστῶσι τὰς Ἀμαδρυάδας. Ἐν Καλλιάνδρᾳ τῆς Κασσανδρείας λατρεύονται διττῶς· τὰς μὲν 3 πρώτας ἡμέρας τοῦ Μαρτίου, τὰς 3 τελευταίας, καὶ καθ' ὅλας τὰς τετάρτας καὶ παρασκευάς, λατρεύονται ὡς Ἀμαδρυάδες, τὰς δὲ ἀναλόγους πάλιν κατὰ τὸν Αὐγούστον, ὡς Ναϊάδες. Ὑπὸ τὴν ιδιότητα αὐτῶν ὡς Ἀμαδρυάδες δὲν ἐπιτρέπουσι νὰ κλαδευθῇ, οὔτε ἄμπελος οὔτε ἄλλο τι δένδρον, ἄλλως ζηραίνεται.

Τὴν διάκρισιν τῶν Δρυμῶν εἰς Δρυάδας καὶ Ναϊάδας ἐρμηνεύει κάλλιστα ὁ ἐξῆς λακωνικὸς στίχος τῆς Καλλιάνδρας.

Τ' Αὐγούστ' ἢ Δρύμαις στὰ πανιά,
καὶ τοῦ Μαρτιοῦ στὰ ξύλα.

Ἀηλαδὴ αἱ Δρύμαι τοῦ Αὐγούστου ἐπενεργοῦν εἰς τὰ πανικά, τοῦ δὲ Μαρτίου εἰς τὰ ξύλα.

Πῶς ἤδη κατήντησαν αἱ Δρύμαι ἀπὸ θεοτήτων τῶν δασιῶν, εἰς νύμφας τῶν ὑδάτων, τοῦτο εἶνε λίαν εὐνόητον· ἄλλως τε ἔχομεν πρόχειρον παράδειγμα τὰς Γοργόνας, αἵτινες περιέπεσαν εἰς ἐμοίαν μεταφορὰν (ἴδε περὶ τούτων τὰ ἐν τῷ Παρνασσῷ γεγραμμένα ὑπὸ Ν. Γ. Πολίτου).

Δύμνεα· τὰ αἰδοῖα· ἐν Κολινδρῷ. Παρὰ Βλάχῳ τὰ εὐρίσκω· διδύμια· οἱ ἄρχαιοι ἐχρῶντο τῇ λέξει ἄρσενικῶς διδύμοι.

(α) Ἡ γῆσος Σόμης. σελ. 70.

Ζίμοϋρδα· ἐν Κολινδρῷ εἶδος ἀπίων.

Ζγκόρνιος· ἐν Κολινδρῷ σκοτεινός.

Ζγκορνιοῦμα· φοβοῦμαι (κλδρ.)

Ζουρίδα· ἐν Κρήτῃ τὰ κουνάφι· ἡ ἱκτίς· ἀλλαχοῦ ζερ-
δαβάς· ἡ λέξις εἶνε ἰταλικῆς καταγωγῆς· διότι Zuzgo καλοῦ-
σιν οἱ Ἴσπανοὶ τὴν ἀλώπεκα, Zurilla δὲ εἶδος περουβιανῆς
ἱκτίδος.

Ζοφός· καὶ ζούφιός· ἀδύνατος· μὴ αὐξάνων· ζουριάρης· μή-
πως ἐκ τούτου ἔγεινε τὸ ψοφῶ ;

Ζερμάρι· ἐν Κολινδρῷ· θερμαντήριον ὕδατος γαλ. bouil-
loire.

Θρασιᾶς· ἐν Κολινδρῷ. Θρασκιᾶς ἐν Ἐπανομῇ καὶ Ἡπεί-
ρω, Θράσος ἐν Ἀθήναις· ὁ θρασκίας ἄνεμος τῶν ἀρχαίων.

Θρύμπος· ἐν Κολινδρῷ· φυτὸν εὐώδες αἰθρῶν ἠδὲ κύπει-
ρον. Ὅμορ. τὸ ὁποῖον δὲν πρέπει νὰ συγχέωμεν μὲ τὴν θούμ-
παν, εἶδος ὀριγάνου· ἀρχ. θύμβρα.

Θύρα ἐν Ῥουμλουκίῳ· ἡ πανταχοῦ porta· σημειωτέον δὲ ὅτι
οἱ κολινδρινοὶ περιπαίζουσι τοὺς ἀγρότας ὅταν λέγωσι θύρα.

Γενικαὶ λέξεις.

Καλαμποῦκι· ὁ ἐπὶ τὸ φιλοκαλότερον ἀραβόσιτος· εἶνε
λέξις ἀλθανικὴ ἀπὸ τοῦ καλάμ (κάλαμος) καὶ μπούκη (ἄρτος)
λοιπὸν καλαμόψωμον· (πρβλ. ζαχαροκάλαμον). Καὶ ἀκριβῶς
τοιούτον συνώνυμον ἀναφέρεται παρὰ Κοραῆ, δηλ. καλαμοσίτα-
ρον· ὁ αὐτὸς Κοραῆς ἀναφέρει καὶ ἄλλο συνώνυμον «μωροσί-
ταρον» τοῦτο δὲ οὐχὶ μωρὸν σιτάριον, ἀλλὰ σιτάριον Μώρων
(Μαύρων, Mores). Τοιοῦτοτρόπως πρέπει νὰ ἐξηγηθῇ καὶ τὸ
ἀλθανικὸν συνώνυμον μπουκημόρρη. (Ἄλθαν. Μέλισσα τόμ. α.
ἐν τῷ λεξιλογίῳ) δηλ. μωρόψωμον ἢ μαυρόψωμον, καὶ τούτου
φαίνεται ὅτι εἶνε μετάφρασις τὸ ἐλληνικὸν μωροσίταρον, διότι
παρὰ τοῖς Γάλλοις τοῦτο καλεῖται **Maïs**.

Ἡ λέξις διεδόθη κατὰ τὸν καιρὸν τῆς ἐπικρατήσεως τῶν
Ἀλθανῶν ἐν Ἑλλάδι, διὰ τῆς Πελοποννήσου, ἐν ἧ κατὰ τοὺς
περιηγητὰς ἐκαλλιεργεῖτο ὁ ἀραβόσιτος, μετενεχθεὶς ἐξ Αἰγύ-
πτου.

Πρὸς ἀποφυγὴν συγχύσεων σημειῶ ὅτι ὁ ἀραβόσιτος παρ' Ἀραβί πολὺ διαφορητικῶς ὀνομάζεται παρὰ καλαμπούκι· παρὰ Κυπρίσις δὲ ὅπου δὲν ἤδυνήθη νὰ εἰσελάσῃ ὁ ἄλβανισμὸς ὀνομάζεται σίταρος καὶ σιταροπούλα.

Καλομοῖρα· ἐν Καλλιάνδρῳ· δαίμων θῆλυς· νύμφη κακῆ· κατ' εὐφημισμὸν. Ἴδε Κορ. ἐν λ. καλλικάγτσαρως.

Καλλικάγτσαρως· ἐν Θεσσαλίᾳ· εἶδος μεγάλου κανθάρου· κατ' εὐφημισμὸν· διότι ἀείποτε οἱ παῖδες ἐφοβοῦντο τοὺς κανθάρους. «Κανθάρου σκιά» Ἡσύχ.

Καλλιτάγαρος· ἀγγλ. ἐκ τοῦ καλλικάγτσαρως· ἐν ἐπιβάταις χωρίω παρὰ τὸ Βυζάντιον· ἡ ἀράχνη τὸ ζῶον· δὲν εἶνε παράδοξον ὅτι ἡ ἀράχνη ἐθεωρήθη ὡς κύνθαρος, διότι ταύτην οἱ Ἄλβανοὶ καλοῦσι μεριμάγκε ἢ τοὶ μύρμηκα.

Κατήνα· ἐν Κτιλινδρῷ, Θήρα κτλ. ὡς καὶ παρ' Ἄλβανοῖς· κλειδαρεά, ἢ ἡ ἀλυσίς ἢ χρησιμεύουσα πρὸς τοῦτο· ἐκ ταῦ λατιν catena.

Κατηνόνω· ἐν Κλδρ. κλειθόνω διὰ κλειθὸς ἢ ἀλύσειας.

Κάσα· λέρα καὶ ἰδίως τοῦ λαίμου· ἐν Θεσσαλονίκῃ. Θήρα, παρὰ Βλάχω, παρὰ Κρησί κτλ. ἐν Θήρᾳ λέγεται περὶ τοῦ ῥύπου τῶν ἐνδομάτων. Παρὰ Βλάχω φέρεται μὲν γενικῶς, ἀλλὰ σημειώνει κατωτέρω ἀκάσα τοῦ αὐτιοῦ.

Παρὰ Κυπρίσις κοῦδα, λέρα τοῦ γιακᾶ· ἀγνοῶ ὅμως ἂν εἶνε τῆς αὐτῆς ῥίζης. Τοῦτο μόνον πιστεύω ὅτι ἡ κασίδα καὶ τὰ ῥήματα κασόνω καὶ κασάζω ἐγένοντο ἐκ τοῦ κάσα.

Θᾶ ἦτο τολμηρὸν νὰ πιστεύσῃ τις ὅτι ἡ λέξις κάσα ἐγένετο ἀπὸ τοῦ ἄσις, ἄση, ἢ ἄζα.

Κῆπος· ὁ κ. Πρωτόδ. ἐν λ., λέγει ὅτι ἡ λέξις κῆπος ἀντεκατέστη διὰ τοῦ περιβόλι· ἐν Κολινδρῷ σώζεται.

Κιρκινέζι· κακῶς ἐξηγεῖται ὁ ὀμηρικὸς κίρκος διὰ τῆς λέξεως κιρκινέζι· τοῦτο οὐδέποτε καταδιώκει περιστεράς ἀλλὰ καὶ συμβιοῖ μετ' αὐτῶν· τρέφεται δὲ διὰ σκολήκων καὶ μικρῶν ἐντόμων· ἐν Κολινδρῷ λέγεται ξηφτερίνα. Ἴδε καὶ ξηφτερί. Ὁ τύπος κιρκινέζι φαίνεται ἰταλικὸς οἶονεὶ cirsineggio.

Κόκκινα ἄλογο· θέσις τις ἐν Θεσσαλονίκῃ, ἐντὸς τῆς πόλεως. Πιστεύω ὅτι ὠνομάσθη οὕτω ἀπὸ τινος ἐρυθροῦ ἵππου

στηθέντος ἐκεῖσε ὑπό τινος νικητοῦ ἐν τῷ Ἱπποδραμίῳ τῆς πό-
λεως. Ἡ συνθήκη αὕτη ἀναφέρεται καὶ ὑπὸ τοῦ Εὐνοφῶντος
ἐν τῷ περὶ ἵππικῆς κερ. 4. «Συνέγραψε μὲν οὖν καὶ Σίμων περὶ
ἵππικῆς, ὃς καὶ τὸν κατὰ τὸ Ἐλευσίσιον Ἀθήνησιν ἵππον χαλ-
κοῦν ἀνέθηκε, καὶ ἐν τῷ βάρῳ τὰ ἑαυτοῦ ἔργα ἐξετύπωσε.»
Ἴδε πράσινος στύλος εἰς λ. Θ.

Λ α ζ α ρ ὀ ν ω· παρὰ Βλάχῳ καὶ Κοραῆ· δένω καὶ λαζα-
ρώτρα ἐν Χίῳ ἢ σαβανώτρα. Ὅσοι ὠμίλησαν περὶ τοῦ ἐτύμου
τῆς λέξεως ταύτης μὴ ἐξαιρουμένου μηδ' αὐτοῦ τοῦ Κοραῆ,
ἐπλανήθησαν νομίσαντες ὅτι παράγεται ἀπὸ τὸν τετραήμερον
Λάζαρον· τὸ ὄνομα παράγεται ἀπὸ τοῦ ἰταλικῆ Ἰοζατῶ (δέ-
νω). Γνωστὸν δὲ εἶναι ὅτι τὰ ἐκ ταύτης τῆς γλώσσης μεταφε-
ρόμενα εἰς τὴν ἑλληνικὴν γίνονται ἀπὸ τοῦ ἀπαρσιμφάτου, οἷον
πασσάρω; ῥεντέρνω, (gendero) κτλ.

Λ α μ ὀ ς· ἢ φλόξ· ἐν Θεσσαλονίκῃ· προσηθεῖον ὅτι οἱ Κύ-
πριοι καλοῦσι τὸ πῦρ λαμπρόν· καὶ λαβρίζω, ἐκβάλλω φλόγα
καὶ λαμπρακίαν τὴν πυρὰν τοῦ ἁγίου Ἰωάννου. Ἀπέναντι τῶν
παραθέσεων τούτων δὲν δύναται νὰ ἔχη μεγάλην σημασίαν τὸ
ὅτι οἱ Βούλγαροι καλοῦσι τὴν φλόγα πλάμεν· τουναντίον νομί-
ζω ἑλληνικῆς καταγωγῆς τὴν λέξιν λάβα· πρὸς τοῦτο παρά-
βαλε τὴν λέξιν λάβρα.

Λ α χ τ ἔ ν τ ο· ἐν Κορινθῶν τὸ γαλαθινὸν χοιρίδιον τὴν λέ-
ξιν ἀναφέρει καὶ ὁ Κοραῆς ἐκ τοῦ lactens-endis, γαλαθινός.

Λ ι χ ή· ἐν Κορινθῶν· γλιχή· ἐπιθυμία.

Λ ι ἔ χ ο μ α ι· ὡσαύτως· γλίχομαι, ἐπιθυμῶ· ἐν Θεσσαλο-
νίκῃ ἀραθυμῶ.

Λ ω ρ ῖ τ η ς· ἐν Ἐπανομῇ κτλ. εἶδος πτηνοῦ, σχήματος ἑλί-
γον μικροτέρου τοῦ κολοιοῦ, ὑπομέλαν, ἐνυδρόβιον ἀλλὰ φαγώ-
σιμον· πολὺ πιστεύω ὁ ἐλώριος τοῦ Ἀθηναίου.

Μ α μ ο ὀ δ ι· 1) ἐν γένει πᾶν ζώφιον 2) ἐν Θεσσαλονίκῃ,
δ μεταξοσκώληξ. 3) ἐν Ἀγχιάλῳ ἢ ἀράχνη πρβλ. καλλιτσάγ-
καρος.

Μ α ν τ α λ ῖ δ ι· ἐν Κορινθῶν ἢ πλίνθος· αὕτη ἐλέγετο καὶ
μάζα παρὰ τοῖς ἀρχαίοις· δωρ. μάδδα. Τὸ μανταλίδι ὁμοίως ἴσως
εἶνε ἐκ τῆς ἰταλικῆς mattono, ἢ πλίνθος, ἢ ἐκ τινος πλησιεστέ-

ρας ρίζης. Σημείωσόν τὸ madia, σκάφη ζυμωτικῆ, μάκτρα. Ἡ γένεσις βαίνει ὡς ἐξῆς· μάδδα, μάνδα, μάνδαλον, μάνδαλιδι.

Μελίτακας· ἐν Κρήτῃ· ὁ μύρμηξ· (Κρητικὰ Χουρμούζη).

Μνοιασίδια· ἐν Θεσσαλονίκη· τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ προσώπου. Ὁ Σακελ. γράφει μουσίδι· παράγω ἀπὸ τοῦ μνοιάζω.

Μονοδαῦλι· ἐν Κολινδρῶ· εἷς καὶ μόνος δαυλός· ἐν τῇ παρμ. αὐτὴ γράφει τὸ μοναδαῦλι.»

Μπακακοφάγος· ἐν Ἐπανομῇ· εἶδος πτηνοῦ, ὁμοίου τοῦ πελαργοῦ, ἀλλ' ἦττον δύσριγον, διότι δὲν εἶνε ἀποδημητικόν· τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἀποδεικνύει ὅτι εἶνε ὑδρόβιον, ἐπομένως μακρόπου, (eshassier), ὀλίγον τι μικρότερον τοῦ πελαργοῦ, χρώματος συνήθως λευκοῦ. Ἐπειδὴ πλησιάζει πολὺ πρὸς τὸν πελαργόν, καὶ ὁ Θεόδωρος Γαζῆς ἐξηγεῖ τὸν λόκαλον τοῦ Ἄριστοτέλους (Ἰστρ. Ζω. II, 17) διὰ τῆς λέξεως ciconia, πιθανόν εἶνε, μὴ ὁ μπακακοφάγος εἶνε ὁ λόκαλος.

Μπιζέλλι· εἶδος ἀσπρίου ἐρεβινθοειδοῦς· ἀρχ. πίσον· ἐκ τοῦ ἰτλ. pisello.

Μπουζούδα· ἐν Χαλκιδικῇ κυρία, κοκώνα.

Μπουντινος· ἐν Κολινδρῶ· ὁ μεταξοβόμβυξ.

Μορτί· ἐν Κολινδρῶ· τὸ ἐνοίκιον ἀγροῦ, διδόμενον πάντοτε εἰς γεννήματα· ἀρχ. μορτή.

Μορτάκι· ἐν Κολινδρῶ· εἶδος ὕδνων ἢ ἀμανιτῶν στρογγύλων λίαν εὐχύμων.

Μυγοχαύτης· εἶδος πτηνοῦ στρουθοειδοῦς· τῶν ζωολόγων ὁ muscicapa opidola. Κακῶς ὁ Σκαρλ. γράφει μυῖγα, διότι τὸ ἴωτα εἶνε ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἔγεινε γάμα ὡς ἀπὸ τοῦ Τροία, Τροја. Αἶας, Ajax. Ἡ μυῖα ἐξέπεσεν ἐν τῇ νέᾳ ἑλληνικῇ εἰς μίγαν, ἀλθανιστὶ ἐγένετο μίζη, τσακωνιστὶ μοῦζα, καὶ κυπριαστὶ μοῦγα.

Νειριάζομαι· ἐν Κολινδρῶ, ὄνειριάζομαι, ὄνειρεύομαι.

Νέρημα· ἐν Κολινδρῶ· ὄνειρευμα, ὄνειρον.

Νέχομαι· ἐν Κολινδρῶ· ἀντὶ ἐνέχομαι, ἐντρέπομαι, δηλ. κρατοῦμαι ἐντός μου. Παράβαλε ἐντηροῦμαι, ἐντρέπομαι συστέλλομαι.

Νόχτος· ἐν Κολινδρῶ, ἀντὶ ὄχθος, ὕψωμα.

Νύφη· ἐν Καλλιάνδρᾳ, οὕτω καλεῖται ἡ ἀρχαία νύμφη, πλὴν ἔχει κακὴν σημασίαν, σημαίνουσα δαίμονα ἢ τι κακοποιὸν πνεῦμα. Ἐν Καλλιάνδρᾳ πιστεύεται ὅτι αἱ πηγαί, αἱ χαράδραι, τὰ βουνά, κατοικοῦνται ἀπὸ νύφαις ἢ ἀπὸ καλομοίραις. Ἴδε καλομοῖρα. Παρὰ Συμαίοις αἱ νύμφαι τούναντιον εἶνε ἀγαθοποιὰ ὄντα.

Ξάργου· ἐν Κολινδρῶ κ.τ.λ. ἐπίτηδες· ἀλλαχοῦ λέγεται ὀρθότερον Ξάργου, κατὰ τὸ ποῦργου· εἶνε ἀντὶ τοῦ ἐξ ἔργου.

Διὰ τὸν διαφορούμενον τονισμόν παράβαλε ἐπίτηδες καὶ ἐπίτηδες· αἰς δ' ἐρέτας ἐπιτηδες ἀγεύρομεν» Ἴλ. Α. 143.

Ξηφτέρι· ἐν Ἐπανομῇ κ.τ.λ. εἶδος μικροῦ ἱέρακος, ταχυπτήτου τρκ. σιαχίνι· πιθ. ἱέραξ ὁ φασσοφόνος, διότι καταδιώκει πολὺ τὰς περιστερὰς· λέγει δὲ καὶ ὁ ποιητής.

Γεράκι ἀχόρταγο σκληρὸ ξηφτέρι
θ' ἀρχίσῃ δλόγυρα νὰ τριγυρᾷ
ψυχὴμ' ἀλοῖμονο στὸ περιστέρι
σὰν τῶδρη μόνο του μέσ' τῆ φωλεά.

Ὁ Ὅμηρος τὸ ὀνομάζει κίρκον καὶ περιγράφει λαμπρῶς τὴν καταδιώξιν περιστερᾶς.

Ἦύτε κίρκος ὄρεσφιν ἐλαφρότατος πετεηνῶν
ῤηϊδίως οἴμησε μετὰ τρήρωνα πέλειαν,
ἢ δὲ θ' ὑπαιθα φοβεῖται, ὃ δ' ἐγγύθεν ὄξυ λεληκῶς
ταρφέ' ἐπαΐσει, ἔλειεν τέ εἰ θυμὸς ἀνώγει . . .
Ἴλ. Χ. 139.

Τὴν περιγραφὴν ταύτην τοῦ κίρκου εὐρίσκω συμφωνοτάτην πρὸς τὸ ξηφτέρι, μὲ μόνην τὴν διαφορὰν, ὅτι δὲν ἤκουσα νὰ λάσκη ὅταν καταδιώκῃ τὴν περιστερὰν.

Σημειωτέον ὅτι κακῶς ἐξηγεῖται ὁ ὄμηρ. κίρκος, κερκινέζι· τοῦτο οὐδέποτε καταδιώκει περιστερὰς, συμβιοῦν μάλιστα μετ' αὐτῶν, ὡς ἔτυχε νὰ ἴδῃ καὶ εἰς τὴν ἐν Ἀθήναις ἀγγλικανὴν ἐκκλησίαν. Ἴδε κερκινέζι καὶ ξηφτερίνα.

Τὴν λέξιν ξηφτέρι, ὃ μὲν Κορ. παράγει ἐκ τοῦ λtv. accipiter, ὃ Woss ἐκ τοῦ ὀξύπτερος ὃ Hahn (ἐν Alban. Studien) τὴν θεωρεῖ ἀλβανικὴν· καὶ εἶνε τοιαύτη, διότι πολλαὶ ῥίζαι τοιαῦται εὐρηνται ἐν αὐτῇ: κίφτ, σκυφέρ, σκυφέτερ, σκληφέτερ, καλεῖται ὁ ἱέραξ· σκυπὸν σκάμπη, σκαμπόνη, ὃ ἀετὸς καὶ ἡ ἀέταινα;

Ὁ ἀετός καὶ ὁ φαεσοφόνος ἰέραξ εἶνε γνώστοι διὰ τὴν ταχύτητα ἢ ὁρμὴν μεθ' ἧς πίπτουσι κατὰ τοῦ θύματος.

Ξηφτερίνα· ἐν Κολινδρῶ· ὁ ἀθῶος κίρκος· τὸ ἐν Θεσσαλονίκη κερκινέζι. Νομίζω ὅτι τὸ αὐτὸ πτηνὸν καλεῖται ἐν Λαμία ἀερογάμης.

Ὁ βωρός· ἐν Κολινδρῶ κτλ. ἡ μάνδρα τῶν βοῶν συνκδχ. αὐτὴ περιοχή· ἐκ τούτου ῥῆμα βωριάζω, κλείω εἰς μάνδραν.

Ὁ λόφορος· ἐν Μήλῳ (Νεοελληνικὰ ἀναλ. Παρνασσοῦ φυλ. ἀ. σελ. 10) πλήρης αἵματος. Τὴν αὐτὴν περίπου λέξιν μεταχειρίζεται καὶ ὁ Ὅμηρος. «Δράκων ἐπὶ νῶτα δαφοινός»:

Ὁ μπρόστι· δηλ. ἐμπρόσθιον· ἐν Ῥουμλουκίῳ, ἡ ἑμπροσθία αἰθουσα, χαγιάτι. Τὴν αὐτὴν κατὰ σημασίαν λέξιν μεταχειρίζεται καὶ ὁ Ὅμηρος· ἀ'Ενώπια παμφανώνοντα».

Ὁ ξυά· πολλαχοῦ τῆς Μακεδονίας ἡ φηγός, ἥτις ἐλέγετο καὶ ὀξυά. Οἱ καρποὶ τῆς εἶνε τρίκογχοι περιέχοντες ἀγριοκάστανά φαγώσιμα. Οἱ Βλάχοι τὴν ὀνομάζουσι fagu.

Ὁ ργιά· παρὰ Κρησίῳ, ὁ σπάγος. (Κρητικὰ Χουρμούζη) ἴσως ἀπὸ τοῦ ὀρέγω, ἀνοίγω, τεντόνω ἐξ οὗ καὶ ἡ ὀργυιά.

Ὁ ργόνω. Ὁ κ. Πρωτόδικος, γράφει ἄδργον τὸ μέρος τοῦ χωραφιοῦ ὅπερ ἕκαστος σκάπτει ἢ θερίζει. «Ἡ λέξις ὄργον εἶνε πολὺ σκανδαλώδης διὰ τὴν παραγωγὴν τοῦ ὄργόνω· σκανδαλίζει δηλαδὴ ἡμᾶς ὅπως παραγάγωμεν ταύτην ἀπ' ἐκείνης· τοῦτο ἐνισχύει ἢ ἱκανὴ διαφορὰ, ἥτις ὑφίσταται μεταξύ τοῦ ἀρόω καὶ ὄργόνω. Ἐὰν τὸ ὄργόνω παρήγετο ἀπὸ τοῦ ὄργον, θὰ ἐσήμαινε ἀκάμνω χωράφι» φράσις λίαν συνήθης ἀντὶ τοῦ ὄργόνω. Κατὰ ταῦτα τὸ ὄργον εἶνε συγγενὲς τοῦ ἀγρός.

Ὁ ρυία· ἐν Κωνσταντινουπόλει· εἶδος λάρου· αἰθουα·

Ἡ ά γκος· ἐν Κολινδρῶ κτλ. καὶ παρὰ Βλάχοις ἡ ἀράχνη. Δὲν ἤξεύρω ἂν ἡ λέξις εἶνε ἰταλικὴ ἢ ἑλληνικὴ, ὅπως δὴ ποτε ὅμως παράγεται ἐκ τοῦ πῆνη, πανιον, οἶονει πανάς, ὑφαντής. Ὅτι δὲ ἡ ἀράχνη πολλαχοῦ λέγεται ὑφαντής, ἀνυφαντής, ἢ ἀλυφαντής, γνωστότατον· ἴδε ἀράχνη.

Παλάβρα· λῆρος, φληναφία. Λέξις ἰσπανικὴ εἰσχωρήσασα παρ' ἡμῶν παρὰ τῶν ἰσπανικῶν Ἑβραίων. Ἡ κυρία αὐτῆς σημασία εἶνε λόγος· εἶνε δὲ ἀδελφὴ τῆς λέξεως parola καὶ parole, αἰ-

τινες λέγονται γινόμεναι ἀπὸ τοῦ λατινικοῦ parabola. Λέγομεν δὲ καὶ ἡμεῖς αὐτὰ εἶνε λόγια.» Τοῦτέστι φλυαρίαί.

Π α λ α τ ζ ω· ἐν Κολινδρῶ· πασπατεύω, ζητῶ, ψάχνω· λέξις σλαβικὴ (πάλαμ).

Π α ρ ό ν ω· ἐν Κολινδρῶ· ἐναριθμῶ, λαμβάνω ὑπ' ὄψιν. «Αὐτὸ δὲν τὸ παρόνομε» τοῦτο δὲν μετρεῖται. «Τὰ πάρωσα στὸ λογαριασμὸν τὰ ἔλαβον ὑπ' ὄψιν «δὲν σὲ παρόνω γιὰ ἄνθρωπον» οὐκέτι ἐνὶ βουλῇ ἐναρίθμιος. Ὅμρ.

Π λ ή θ ι ο ς· ἐν Χάλκῃ, καὶ πληθερός ἐν Θήρῃ· μπόλικος, φτωρικός ἐν Θεσσαλονίκῃ, εὐπληθής.

Π ο μ η λ ί δ ι ο· ἐν Κύπρῳ εἶδος μηλοειδῶν καρπῶν· ἡ ἀρχαία ὑπομηλίσ, τὴν ὁποίαν ὅμως διέσωσαν οἱ Λατῖνοι συγγραφεῖς hypomelis.

Π ο τ α μ ί δ α· ἐν Κρήτῃ ἡ ἀηδὼν (κρητικ. Χουρμούζη) παρ' Ἀλβανοῖς Φιλομήλα (Ἀλβανικὴ Μέλισσα).

Π ρ ο μ η θ ε ύ ω· ἐν Κολινδρῶ, ἐρμηνεύω, συμβουλεύω, δίδω γνῶμην· (προμηθεύς· προ-μητις) *Πρωτομαγιά*.

Π υ ρ ι μ ά χ ο ς ἢ πυρομάχος· ἐν Κολινδρῶ κτλ. τὰ ἐκατέρωθεν τῆς ἐστίας κείμενα παρατειχίσματα ὅπως ἐμποδίζωσι τὴν θερμότητα τοῦ πυρός τοῖς παρακαθημένοις. Ὁ Ἀριστοτέλης ἀναφέρει λίθον τινα πυριμάχον ἀντέχοντα εἰς τὸ πῦρ. Φρονῶ δτι καὶ οἱ προμάχοι τοῦ κ. Πρωτοδίκου εἶνε κατὰ παραφθορὰν ἐκ τοῦ πυρομάχοι.

Π ρ ω τ ο μ α γ ι ά· ἡ πρώτη τοῦ Μαΐου· 2. ἐν Θεσσαλονίκῃ· εἶδος εὐώδους ἱτέας, ἣτις συνήθως ἀνθεῖ κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τοῦ Μαΐου, καὶ ἐξ ἧς πλέκουσι τὰς γνωστὰς εἰρσιώνας. Ἡ συνήθεια αὕτη εἶνε ἰταλική. *Majo* καλοῦσιν οἱ Ἴταλοί, εἶδος δένδρου τὸν κύτισον νομίζω, ὡς καὶ τὸν κλάδον τὸν ὁποῖον φυτεύουν οἱ χωρικοὶ τὴν νύκτα τῆς πρώτης τοῦ Μαΐου πρὸ τῶν θυρῶν τῶν ἐρωμένων των· ὅθεν τὸ *appicare il majo ad ognì uscio*. Ἡ ἡμετέρα πρωτομαγιά λέγεται ἐν Καστορίᾳ *μοσχοῖτεά*.

Ρ ε ν τ έ ρ ν ω· ἐν Θήρῃ κτλ. ξερνῶ. Ἐκ τοῦ ἰτλ. *rendere* ξερνᾶν, ὅπερ καὶ ἐν τῇ γαλ. *rendre* λέγεται.

Ρ ί τ σ ι ο ς· ἐν Κολινδρῶ· Θήρῃ καὶ παρὰ Βλάχοις· οἱ ἀκανθόχοιρος· ἐκ τοῦ ἰτλ. *riccio*.

ῥοβός ἢ ρουβός· ἐν Καλλιάνδρᾳ· βλάξ, ἡλίθιος, ἀφηρημέ-
νος, χάχας· εἶνε ἢ ἀρχαία λέξις ρεμβός.

Ῥόποτος· κρότος· θόρυβος· μόνον ἐπὶ ἀψύχων καὶ οὐχὶ
ἐπὶ ἀνθρώπων· ἐν Κολινδρῶ· καὶ ῥῆμα ῥοποτῶ· κροτῶ «τί ῥο-
ποτάει ἔτσι;» «τί ῥοποτος εἶνε αὐτός;» βουλγαρ. τρόπαμ ση-
μαίνει κτυπῶ καὶ λατινιστὶ strepitus=ῥόποτος, καὶ strepito
=ῥοποτῶ.

Ὅθεν συμπεραίνω ὅτι ἡ ἀρχικὴ σημασία τοῦ ῥέπω ἦτο κτυ-
πῶ (πρβλ. strepo καὶ τρόπαμ). ῥόπαλον λοιπὸν δὲν σημαίνει
ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον λέγει ὁ Doederlein, ἀλλὰ κόπανον, τῆς κατα-
λήξεως αὐλοῦ σημαίνουσης τὸ ἐργαλεῖον· (πρβλ. κρόταλον ἔρ-
γαλον (ἐργαλεῖον)). Ὅπως δὲ εἰς τὴν λέξιν κόπανος ἀπώλετο
ἐν τῇ διανοίᾳ τοῦ λαοῦ ἡ ἰδέα τοῦ κόπτειν, ὑπολειφθείσης μόνον
τῆς ἰδέας τοῦ ἀντικειμένου οὕτω καὶ εἰς τὸ ῥόπαλον ἀπώ-
λετο ἡ ἰδέα τοῦ ῥέπειν (κτυπᾶν)· ἐν τούτοις ἀμφοτέρω εἶνε
προωρισμένα διὰ τοιοῦτου εἴδους ἐργασίας· ὅθεν ῥαπίζω καὶ κο-
πανίζω, καὶ ῥόπτρον τὸ τῆς θύρας κρουστήριον καὶ τὸ τύμπανον.

Γνωστότατον εἶνε ὅτι τὸ ρ οὐδέποτε εἶνε ἀρχικὸν ἐν τῇ ἑλ-
ληνικῇ· ἐπειδὴ δὲ δὲν ὑπάρχουσι λέξεις ἀρχόμεναι ἀπὸ ρ, ἀναγκαι-
ως ὑποθέτομεν ὅτι ἐξέπεσαν στ, ὡς ἀποδεικνύει καὶ τὸ
strepo (α).

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν μετάβασιν τῆς λέξεως αὕτη ἐγένετο ὡς ἐξῆς.
Ὅταν κτυπᾷ τίς τινα, πρῶτον τὸν κάμει νὰ ῥέπη καὶ ἔπειτα
τὸν ῥίπτει, διότι καὶ τὸ ῥίπτω ἐκ τοῦ ῥέπω γίνεται· οὕτω τὸ
φοφῶ (κτυπῶ) κατήνησε νὰ σημαίη, κάμω τινὰ νὰ ἀποθάνη,
λεγόμενον μάλιστα ἐπὶ δαρμοῦ, οἶον τὸν ἐσόφησα ἀπ' τὸ ξύλο,
ἐκτός ἂν εἶνε ἀπὸ τὸ ζόφος ὡς τὸ σκοτόνω.

Τὴν τάξιν ταύτην τῶν ἐννοιῶν ἀποδεικνύει καὶ ῥῆμα ἐρείπω
(καταρρίπτω) ἄμεσος ἐπακολούθησις τοῦ ῥέπω.

Ἡ σημασία αὕτη τοῦ ῥέπω καταφαίνεται καὶ ἐν τοῖς παρα-
γώγοις· ῥάπισ σημαίνει ῥάβδος, καὶ ῥάβδος βέργα πρὸς δαρμὸν
χρήσιμος, καὶ ῥόπτρον τὸ ἐργαλεῖον δι' οὗ κτυπῶμεν τὴν θύ-

(α) Ἴδε εἰ βοῦλει Gram.comp. des langues classiques F. Baudry σελ.
160—161 ὅπου ὁμοῦς τὸ ῥέπω σχετίζει πρὸς τὸ λιθουαν. virpu.

ραν. Σημειωτέον πρὸς τούτοις, ὅτι ραπίζω δὲν σημαίνει κτυπῶ διὰ τῆς ράπιδος, ἀλλὰ διὰ τῆς χειρός.

Ἐδύνατό τις νὰ φέρῃ ἄλλην τινὰ ἔνστασιν ὅτι τὸ ῥόποτος εἶνε λέξις πεποιημένη· ἀλλ' ἂν τὸ ῥόποτος δὲν ἔχει τινὰ σχέσιν πρὸς τὸ ῥόπαλον καὶ τὸ strepitus, τοῦτο δὲν δύναται νὰ ἀποδείξῃ, ὅτι καὶ τὸ ῥέπω δὲν ἐσήμαινέ ποτε κτυπῶ. Τὸ ἐν ζήτημα εἶνε διάφορον τοῦ ἄλλου, ἐξ ἀνάγκης δὲ συνεσχέτισα αὐτὰ πρὸς ἄλληλα. Ἐὰν δὲ ἡ λέξις ῥόποτος καὶ ῥοποτῶ εἶνε πεποιημέναι δὲν φαίνεται ὁμως νὰ ἦναι πεποιημένη καὶ ἡ λέξις ῥοβολάει.

Ἀναγκαῖον νομίζω εἰς ταῦτα νὰ προσθέσω καὶ τὴν διττὴν σημασίαν τοῦ ῥήματος βαρῶ (κτυπῶ) καὶ βαραίνω ἢ βαρύνω (ῥέπω).

Τὸ ῥόποτος καὶ ῥοποτῶ ἔχει τὴν αὐτὴν σχέσιν πρὸς τὸ ῥέπω, ἣν τὸ strepitus καὶ strepito πρὸς τὸ strepo.

Ῥοῦπα· ἐν Κολινδρῶ τὸ ῥόπαλον· ἰδοὺ λοιπὸν τὸ θέμα τοῦ ῥοπάλου· ῥόψ ἢ ῥίψ πάντως ἐσήμαινε κλαδί ἢ βέργαν χρήσιμον πρὸς δαρμόν· πρβλ. τὸ Πρωτοδικεῖον ῥάπη καὶ τὸ λtv. scirpus, πρὸς τὸ sterpo καὶ ραπίζω· σύγκρινε καὶ τὰ ῥάπις ῥάβδος κτλ. Παρ' Ἑσυχίῳ ῥάψ σημαίνει καλάμι.

Ῥοῦχα· νομίζω ὅτι δὲν ἔχει σχέσιν πρὸς τὸ ἐριοῦχα· ἀλλὰ μὲ τὸ ῥάκος (ἐξ οὗ τὸ βράκος, βρακί) τὸ ὄμρ. ῥῆγος καὶ τὸ ἄλβν. ῥάκ (ὑφασμα, τάπησι).

Ῥωγιά· εἰς Ἀλάτσατα ἢ ἀράχνη.

Ῥωγαλοπάνια· ἐν Καλλιάνδρᾳ ἢ ἀραχνιά.

Σαμαμίδι· ἐν ταῖς θερμαϊκῆς λέξεσι, συσχετίζω τὴν λέξιν ταύτην πρὸς τὴν σμίνθος· εὐρίσκω ἤδη εἰς τὰ ἰδιωτικὰ Πρωτ. μυῶμα (οὗτος γράφει μειῶμα) τὸ σαμαμίδι· δὲν ἔχει μεγάλην σημασίαν τὸ ὅτι ὁ λαὸς λέγει ἀεπιασαν ὀκταπόδια σὰν μυῶματα, διότι παρ' ἡμῖν ὁ ἰσχνὸς ἄνθρωπος λέγεται σαμαμίδι· ὥστε ἐδραιοῦται ἐτι μᾶλλον ἢ πρὸς τὸ σμίνθος συγγένεια τοῦ σαμαμιδιοῦ ἢ σαμιαμίνθου.

Σδαυλίζω· κατὰ τὴν Χαλκιδικὴν· ἀντι συνδαυλίζω· κτυπῶ συνάλληλα τὰ δαυλία, ὅπως ἀναζωογονηθῆ ἢ φωτιά·

παρὰ Πρωτοδικῶ φέρεται σχεδὸν ταυτόσημον ῥῆμα συμβάλλω·
ασδαύλισε τῆ φωτιά·» σύμβαλε τῆ φωτιά.

Σ κ ρ ο κ ὄ δ ε ι λ ο ς· ἐν Πάρῳ εἶδος σαύρας· ἀντὶ κροκόδει-
λος· ὁ κ. Πρωτοδικὸς λέγει «εἶδος σαύρας οὕτως ἐπονομαζο-
μένης, διότι κατὰ πάντα ὁμοιάζει μὲ τὸν κροκόδειλον.» Ἀλλὰ
τοῦναντίον ὁ αἰγύπτιος κροκόδειλος ὠνομάσθη, διότι ὁμοιάζει
τὸν χερσαῖον κροκόδειλον· τὸ ὄνομα κροκόδειλος ἐπέκειτο πρῶ-
τὸν τῆ χλωροσαύρα καὶ εἶτα ἐπετέθη τῷ αἰγυπτίῳ κροκοδείλῳ,
ὡς μαρτυρεῖ ὁ Ἡρόδοτος· 2, 69. «Καλέονται δὲ οὐ κροκόδειλοι,
ἀλλὰ χάμφαι· κροκοδείλους δὲ Ἴωνες οὐνόμασαν, εικάζοντες
αὐτῶν τὰ εἶδεα τοῖσι παρὰ σφίσι γινομένοισι κροκοδείλοισι τοῖσι
ἐν τῆσι αἱμασιαῖσι·» ἀργότερον δὲ ὅτε τὸ μεγαλεῖον τῆς χάμ-
φας ἐπεσκίασε τὸν κροκόδειλον, ἐδέησεν ὅπως διακρίνηται οὗτος
διὰ τοῦ ἐπιθέτου «κροκόδειλος χερσαῖος.» Τὸ ὄνομα τιμᾶσά
ἄπερ ἀποδίδουσιν οἱ Τοῦρκοι τῷ κροκοδείλῳ φαίνεται ὃν συγ-
γενὲς τῷ χάμφῳ.

Σ π ι ν τ ζ ο ὕ ρ ι α· τὰ στρουθία· ἐν Φιλιππουπόλει· ἐκ τοῦ
σπίζα «στρουθός, αἰγιθαλός.» Σχολ. Βύριπιδ. Παρὰ κυπρίους
ἐπίζα σημαίνει ὄρνις· μήπως ἐκ τούτου μᾶλλον ἔγεινε τὸ γαλλ.
pigeon, ἢ ἐκ τοῦ ripio ;

Σ π ι ν τ ο ὕ δ ι· ἐν Ἐπανομῇ ὁ σπίνος. Νομίζεται ὅτι φω-
νάζει ασπίτι, σπῖτι·» προσκαλῶν ἡμᾶς νὰ κλεισθῶμεν εἰς τὰς
οἰκίας ἕνεκα τοῦ ἐπερχομένου χειμῶνος. Συνήθως τὰ τοιαῦτα
πτηνὰ ἔρχονται εἰς τὰ μέρη μας τὸ φθινόπωρον.

Σ π ο υ ρ γ ῖ τ ι· πολλαχοῦ, ὁ σπουργίτης, ἢ στρουθός, ἐν
Στενουμάχῳ νομίζω τσιροπούλια· ἐν Φιλιππουπόλει σπιντζούρια,
ἐν Ἐπανομῇ τζηρτζιόνια, ἐν Κρήτῃ ἀτσέλεγος, ὁ στρουθός.

Τ ζ η ρ τ ζ ι ὄ ν ι α· ἐν Ἐπανομῇ κτλ. τὰ στρουθία.

Τ η ρ σ ὄ ν ι· ἐν Φιλιππουπόλει· τὸ χειρόμακτρον, χειροπάνι,
μεσάλι, προσόψι. Ἦνε ἀρχαία λέξις τερσόνιον ἐκ τοῦ τέρσω.

Τ ρ υ ὄ ν ι ἢ τριδόνι· διότι τῇ ἀληθείᾳ ἀπαιτεῖται μεγάλη
λεπτότης, ὅπως διακρίνη τις ἂν τρύζη ἢ ἂν τρίζη. Ἐν Ἐπα-
νομῇ εἶδος ἐντόμου τρύζοντος κατὰ τὴν νύκτα ἀρχ. γρύλλος.

Τ σ ἄ γ α λ α· εἰς Ἀλάτσατα· τὰ ἀμύγδαλα. Ταῦτα λέγον-
ται καὶ θάσια, ἴδε Θάσος.

Τσαγγάδα· ἡ στείρα ὄϊς· ἐν Κολινδρῶ κτλ. ὁ Hahn λέγει ὅτι εἶνε λέξις ἄλβανικὴ, ἀλλὰ πιθανὸν νὰ ᾖ καὶ λατινική· ἄλλως στέρφα, στερίφη.

Τσαλαπετεινός· πτηνόν· ἀρχ. ἔποψ· λατ. *Urupa* γαλ. *Huppe*. Παρὰ Βλάχω εὕρισκω «τσελάδα, κόρυς, λοφιὰ» ἐκ τοῦ ἰτλ. *celata*. Παρὰ Βενετοκλεῖ εὕρισκω ὅτι ἐν Ῥόδῳ ἡ λοφιὰ τοῦ ἀλέκτορος, καλεῖται «κάλλη τοῦ πετεινοῦ.» (Πανδῶρ. 484 σελ. 85.) Πολλοὶ ἀπαντῶνται περιστάσεις καθ' ἃς τὸ κ ἐτράπη εἰς τσ. Οὕτω ἡ κουκούλα λέγεται τσουτσούλα ἐν Κασσανδρείᾳ, καὶ τὰ κύναρα τοῦ κ. Πρωτοδίκου ἔγειναν τύνουρα εἰς τὰ ματοτσύνουρα. Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἔγεινε τὸ *celata* ἀπὸ τοῦ *Galea* ἡ κάλλαιον.

Ὁ τσαλαπετεινός εἰς πλείστας γλώσσας ὠνομάσθη ἐκ τῆς λοφιᾶς του. Οὕτω ἐν τῇ γαλλικῇ *Huppe* σημαίνει τὸν τε ἔποπα καὶ τὴν λοφιὰν ὡς καὶ ἐν τῇ γερμ. *Wiedehopf*. Δύναται τις νὰ εἰκάσῃ ὅτι ἡ λέξις *urupa* ἐσήμαινε καὶ τὴν λοφιάν. Ἐν τῇ ἑλληνικῇ καλεῖται παπαδιά εἶδος κορυδαλοῦ ὅπερ ἐν τῇ λατινικῇ λέγεται *cassita*· εἰς τὰ κρητικὰ τοῦ Χουρμούζη εὕρισκω «παπούρα, γήλοφος.»

Ὁ ἔποψ καλεῖται μόνον ὑπὸ τῶν Βλάχων καὶ Ἀλβανῶν πούπη, οὐχὶ δὲ καὶ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων.

Τσιλιπορδιά· ἐν Κολινδρῶ· εἶδος δένδρου ᾧ χρῶνται πρὸς ἐρυθρὰν βαφήν.

Τσιμπρός· ἐν Κολινδρῶ φιλάργυρος καὶ ῥῆμα·

Τσιμπρέομαι· φειδωλεύομαι, φιλαργυρεύομαι.

Τσιμπῶ· κυρ. καθικνούμαι τῷ ῥάμφει· ῥαμφίζω (*becquetter*) μτνμ. συνθλίβω διὰ τῶν δύο δακτύλων ὡς διὰ ῥάμφους. Οἱ Ἀλβανοὶ λέγουσι «τσιμπίθ» τσιμπῶ καὶ τσίμπη τὸ ῥάμφος. Πόθεν λοιπὸν ἐγένετο ἡ λέξις τσίμπη; Τὸ ῥάμφος λέγεται καὶ κἔπ ἐν τῇ ἄλβανικῇ, ὅθεν κέπουρ ἐν τῇ βλαχικῇ, τσιμπῶ. Μήπως εἶνε ἀναγραμματισμός τις τοῦ γαλατικοῦ *beccus*; Ἐν τούτοις παραβλήτέον τὸ *puncio*, *pincer*, *pizzico*. Συμβουλευθήτε καὶ τὰ λατινικὰ *forpex*, *forfex*, *forceps*.

Τσιόνι· ἐν Ἑβρανομῇ εἶδος πτηνοῦ στρουθοειδοῦς.

Τσιροποῦλι· πολλαχοῦ· ὁ στρουθός. Ἐν Κασσανδρεία λέγονται οἱ νεοσσοὶ τῆς ὄρνιθος.

Τσιτσιλιάνος· Ἐν Ἐπανομῇ κτλ. ὁ λοφόεις κορυδαλός διὰ τὴν τσουτσούλαν του ἄλλως παπαδιά καὶ ἀλουέττα (alouette).

Φιλομήλα· ἡ ἀηδὼν παρὰ τοῖς ἰταλικοῖς Ἀλβανοῖς. Ἴδε ἄλβαν. μέλισσαν ἐν τῷ λεξιλογίῳ· ἄλλως Φεράκου ὅπερ εἶνε ἴσως συγγενὲς τῷ Πρόκνη. Παρὰ Κρησὶ ἡ ἀηδὼν λέγεται ποταμίδα.

Φλάμπορο· (ἀλβν=σημαία) ὁ περιώνυμος Πίερος, βουνὸν τῆς Μακεδονίας, ἄλλοτε μὲν κατοικία τῶν Μουσῶν νῦν δὲ τῶν αἰγῶν ὀνομασθεὶς οὕτω, διότι ὑπῆρχεν ἴσως ἐνταῦθα τὸ κέντρον διαρκοῦς σημαίαρχίας (σαντζάκ σημαία) λέγει δὲ καὶ τὸ ἀρχαῖον ἄσμα :

Ἐγῶμ' ὁ γέρω Ὀλυμπος στὸν κόσμον ἔακουσμένος.

Ἐχω σαράντα δυὸ κορφαίς, κ' ἔζηνα δυὸ βρυσούλαις.

Κάθε κορφή καὶ φλάμπορο, καὶ κάθε βρύσι κλέφτης.

Ὁ Πίερος ἂν πραγματικῶς παράγεται ἀπὸ τοῦ πῖος ἔχει ἐτυμολογικὴν ὁμοιότητα πρὸς τὸ Monferat τῆς Ἰταλίας, ὅπερ ἐγένετο ἐκ τοῦ mons ferax, γόνιμον ὄρος.

Φτηνός· ἐν Κολινδρῷ, Ἐπανομῇ κτλ. λεπτός· παρὰ Κορφτενός καὶ παρὰ Βυζαντινοῖς πτενός ἢ πτηνός. Τὴν λέξιν ταύτην συσχετίζω πρὸς τὴν ἀπαιτιονίαν τοῦ κ. Πρωτοδίκου, καὶ Πεταλά. Ὁ Σκαρλ. παράγει ἀπὸ τοῦ εὐτενής, ἀλλὰ διατὶ ὄχι καὶ ἀπὸ τοῦ adtenuis. Ὅπως καὶ ἂν ἔχη ἡ λέξις ἔχει νὰ κάμῃ μὲ τὸ πτείνω.

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἀπαιτιονίαν, αὕτη φρονῶ ὅτι ἐγένετο ἀπὸ τὸ πτηνός, ὅπερ ὀρθότερον θὰ ἦτο ἀποτεινός.

Χαράνι· εἰς Ἀλάτσατα τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ὁ λέβης.

Χούμελη· βρῦον· τὸ γνωστὸν φυτὸν τοῦ ὁποίου τὰ λευκὰ ἄνθη βάζουσιν εἰς τὴν μπίραν· τῶν φυτολόγων ὁ humulus lupulus· γαλ. houblon καὶ ἰταλ. luppolo· τὴν λέξιν ἀναφέρει ὅ,τε Βυζάντιος καὶ ὁ Κοραῆς. Ἡ Χούμελη ἦτο γνωστὴ καὶ εἰς τοὺς Ζυζαντινοὺς δι' ἧς κατεσκευάζον μεθυστικὰ ποτά· ἴδε Κοραῆ ἐν λ. χούμελη. Ἡ κατασκευὴ αὕτη σώζεται ἐν Κρήτῃ· εὐ-

ρίσκω εἰς τὰ κρητικά τοῦ Χουρμούζη. «Χούμελη.—πλύνουν τὰς κηρήθρας μετὰ τὴν ἐξαγωγήν τοῦ μέλιτος, ἔπειτα βράζουν τὰ ἀποπλύματα ἀρκετὴν ὥραν, ἕως ὅτου γείνουν σὰν πετμέζην —προσθετόν «ρίπτουσι χούμελην.» Οὕτω ἐν Μελενίκῳ ἰδίᾳ ρίπτουσιν εἰς τὸ κρασί εἶδος πικροῦ χόρτου ὀνομαζομένου πιλινον ἐξ οὗ γίνεται τὸ πιλινάτο κρασί. Ἔινε δὲ τοῦτο ἡ ἄψινθος, καὶ ὁ ἀψινθίτης οἶνος.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

Διορθώσεις και προσθήκαι.

Ζο υ ρ ί δ α. Ἐπειδὴ παρὰ τοῖς Ἰσπανοῖς ἡ μὲν ἀλώπηξ λέγεται *Zurro*, ἡ δὲ ἰκτίς *Zurrilla*, καὶ ἐπειδὴ ἡ λέξις Ζουρίδα εἶνε κρητική, ἐνθα οἱ Ἀραβες ἔμειναν ἀρκετὸν καιρὸν, συμπεραίνω ὅτι αἱ λέξεις αὗται δυνατὸν νὰ ἦνε ἀραβικῆς καταγωγῆς. Διότι ὁ Ἡρόδοτος ἀναφέρει, ὅτι εἶδος τι μυῶν ἐκαλεῖτο *λυβιστί ζέγερις*. Ἡρδτ. 4, 192. Τούτους ὁ Ἡσύχιος ὀνομάζει *ζεγέριας*. Ἐν τούτοις ὑπάρχει λέξις τις ἡπειρωτική, ἡ λέξις *ζαγάρι* σημαίνουσα τὸν θηρευτικὸν κύνα· ἐνθα (ἐν Ἠπειρῷ) δὲν δυνάμεθα νὰ ἐνοήσωμεν ἀραβικὴν ἐπήρειαν. Ἐἶνε τάχα τοῦτο σύμπτωσις, ἢ ἐξ ἀρχαίου χρόνου ὑπῆρχεν ἡ ῥίζα αὕτη καὶ εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν; Ἐπὶ τῶν ἡπειρωτικῶν λέξεων δέον νὰ ἦ τις ἐπιφυλακτικὸς, διότι πολλάκις ὄζουσιν ἀλθανισμοῦ. Ἐν τῇ λέξει Ζουρίδα (δ. λ.) κακῶς σημειῶ, ὅτι ἀλλαχοῦ ὀνομάζεται *ζερδαβᾶς*· οὗτος εἶνε ἄλλον ζῶον Ζουρπανᾶς ἢ σγουροπανᾶς· ἐν Φιλιππουπόλει καὶ Στεγυμάχῳ, ἢ ἀράχην.

Λά ζ ο ς (Θ. λ.) ἡ λέξις φαίνεται ἰταλική· ἐκ τοῦ *lanceo*, *lancetta*.

Κα τ τ ο ῦ ν ι α· ἐν Βασιλικῶς τῆς Χαλκιδικῆς· τὰ φορέματα (καττύω; ;)

Κο υ π ό έ α· οἱ σκύλακες· αὐτόθι.

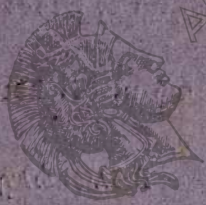
Τ ρ υ δ ό ν ι· γραπτέον τρηδόνι, ἐκ τοῦ τερηδών· τὸ ἡμέτερον ὅμως φαίνεται ὄν διάφορον τοῦ σκαρλατείου, διότι δὲν καττοικεῖ σταῖς γωνιαῖς.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

007000020607

ΑΚΑΔΗΜΙΑ
ΑΘΗΝΩΝ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ

Εὔρηται ἐν Θεσσαλονίκῃ,
παρὰ τῷ κ. Ν. Βεκοπούλῳ
Βιβλιοπώλῃ.